

T.C.
KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
BAHÇE BİTKİLERİ ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

KİLİS İLİ ORGANİK ZEYTİN ÜRETİCİLERİNİN
ORGANİK TARIM HAKKINDA BİLGİ DÜZEYİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ

HANİFİ CAN

DANIŞMAN: DOÇ. DR. MERYEM KUZUCU

KİLİS

2021

ÖZET

KİLİS İLİ ORGANİK ZEYTİN ÜRETİCİLERİNİN ORGANİK TARIM HAKKINDA BİLGİ DÜZEYİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Hanifi CAN

Bahçe Bitkileri Ana bilim Dalı
Kilis 7Aralık Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Danışman: Doç. Dr. Meryem KUZUCU

Sayfa:83 Yıl:2021

Organik tarım, insan sağlığına ve doğaya zararlı kimyasalların kullanılmadığı, çevreyi ve doğal yaşamı önemseyen, tarımda izlenebilirlik ve sürdürülebilirliğin sağlandığı doğaya ve tüm canlılara dost üretim sistemidir. Sağlıklı ve güvenli gıda üretimini sağlayan organik tarım, her geçen gün daha fazla önem kazanmaktadır. Bu amaçla yürütülen bu çalışmada, Kilis ili genelinde, organik zeytin tarımında etkili olan faktörlerin ve organik tarım sistemi hakkında, üreticilerin bilgi düzeyinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Kilis ilinde yapılan ankette, organik zeytin üretimi yapan, 100 adet gerçek üretici ile görüşülmüştür. Araştırma kapsamında, üreticilerin sosyo-ekonomik özellikleri, zeytin üretiminde organik tarım hakkındaki bilgi düzeyleri, hastalık ve zararlılara karşı uyguladıkları mücadele yöntemleri, üreticilerin organik tarımdan memnuniyet durumu, karşılaştıkları problemler, beklentileri, çözüm önerileri ve organik tarımın geleceği hakkındaki fikirleri değerlendirilmiştir. Anket yapılan 100 organik zeytin üreticisi ve anket yoluyla elde edilen veriler bu çalışmanın materyalini oluşturmuştur.

Çalışma sonucunda, Kilis ilinde organik zeytin tarımı yapan üreticilerin, %41'inin organik tarım tecrübesinin 3 ile 5 yıl arasında olduğu, üreticilerin çoğunun erkek ve 50 yaş üzerinde olduğu, %61'nin gelir düzeyinin yüksek, %47'sinin 50-100da arası zeytinliğe sahip olduğu belirlenmiştir. Organik tarıma başlama kararında ve organik tarım hakkındaki bilgi kaynaklarının Tarım kurumları olduğu ve üreticilerin %38'i organik tarımı güvenilir ve sağlıklı gıda üretimi olarak tanımlamıştır. Ürünlerini çoğunlukla yağ olarak değerlendirirken, hastalık ve zararlılardan fazla etkilenmiş ve verim kaybı yaşamışlardır. Üreticilerin %76'sı devlet desteklerinin, %90'ı eğitim faaliyetlerinin yetersiz olduğunu ve %79'u pazarlama problemi yaşadığını belirtmiştir. Organik üretimin sürdürülebilirliğinin artması için, devlet desteğinin artırılması, pazarlama sıkıntılarının giderilmesi, örgütlenme, hastalık ve zararlılarla mücadele ile organik zeytin yetiştiriciliği konularında eğitim yayım faaliyetlerinin artırılması gerektiği belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Organik tarım, Zeytin, Anket, Bitkisel üretim, Kilis.

ABSTRACT

EVALUATION OF KILIS PROVINCE ORGANIC OLIVE PRODUCERS KNOWLEDGE LEVEL ABOUT ORGANIC AGRICULTURE

Hanifi CAN

Department of Horticulture

Kilis 7 Aralik University, Graduate Education Institute

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Meryem KUZUCU

Page:83 Year:2021

Organic agriculture is a production system that doesn't use chemicals, harmful to human health, environment and natural life cares, ensures agriculture sustainability and friendly nature and all living things. Organic agriculture, provides healthy and safe food production, is becoming important everyday. In this study carried this purpose, it's aimed to determine producers knowledge level about factors are effective in organic olive farming and organic farming system in Kilis. In survey conducted in Kilis, 100 organic olives producers. producers socio-economic characteristics their organic agriculture knowledge, against diseases and pests methods, satisfaction with organic agriculture, problems, expectations, solution suggestions and ideas about the future of organic agriculture were evaluated. Data's obtained from 100 organic olive producers and the questionnaire is the material of this study.

As a result of study, 41% of the producers engaged organic olive farming had experience organic agriculture between 3-5 years, producers were male ,over 50 years old, 61% had a high income level, 47% were between 50-100da. It was determined decision to start organic agriculture, information sources about organic agriculture were Agricultural Institutions and 38% producers defined organic agriculture reliable and healthy food production. While evaluating products oil, they were affected by diseases and pests and lost yield. 76% of the producers supports are insufficient, 90% of them training activities insufficient, 79% have marketing problems. In order to increase organic production sustainability, government support should be increased, marketing problems required to eliminate, organization, diseases and pests combating, and educational activities increasing in organic olive cultivation.

Keywords: Organic agriculture, Olives, Survey, Plant production, Kilis.

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans öğrenimi süresince ve bu çalışmanın her aşamasında benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, her zaman moral ve motivasyonumu artıran, müspet fikirleri ile yolumu aydınlatan ve yol göstericiliği ile beni her zaman bir adım ileriye taşıyan, Kilis 7 Aralık Üniversitesi Öğretim Üyesi kıymetli hocam, Doç. Dr. Meryem KUZUCU'ya; tez çalışmam süresince, desteğini ve yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Mustafa Kemal Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Oğuz PARLAKAY'a ve Ziraat Yüksek Mühendisi Hakan ÜNALDI' ya, çalışmama destek sağlayan tüm meslektaşlarıma, düzenlemiş olduğum anketi büyük bir sabırla dolduran, Kilis ilindeki organik zeytin üreticilerine teşekkür ederim.

Bu çalışmayı hep yanımda olan, desteklerini esirgemeyen sevgili eşime ve kızıma ithaf ederim.

Hanifi CAN

Kilis, Haziran 2021

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, kullanmış olduğum tüm bilgiler ve yorumlar için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi, hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili bu beyanıma aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

İmza

Hanifi CAN

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar DİZİNİ.....	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xi
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Dünyada Zeytincilik	7
1.1.1. Dünya zeytin üretim miktarları ve üretim alanları	8
1.2. Türkiye’de Zeytincilik	10
1.3 Kilis İlinin Ekonomik Yapısı	12
1.4. Kilis İlinde Zeytincilik.....	13
1.5. Kilis’te Organik Zeytincilik	14
1.6. Amaç.....	17
2. KAYNAK ÖZETLERİ.....	18
2.1. Organik Tarım Üzerine Yapılmış Çalışmalar	18
2.2. Zeytin Yetiştiriciliği Üzerine Yapılmış Çalışmalar	25
3. MATERYAL VE METOT.....	28
3.1 Materyal	28
3.2. Metot.....	28
3.2.1 Örneklem Yöntemi.....	28
4. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA	30
4.1. İncelenen İşletmelerde Üreticilere Ait Bilgiler	30
4.1.1. Üreticilerin yaş durumu	30
4.1.2. Üreticilerin cinsiyet durumu.....	31
4.1.3. Üreticilerin eğitim durumu.....	31

4.1.4. Üreticilerin gelir durumu	33
4.1.5. Üreticilerin zeytinlik arazi varlığı.....	34
4.2. Organik Tarım Hakkında Bilgiler	35
4.2.1. Üreticilerin organik tarım ifadesinden anladıkları kavram	35
4.2.2. Üreticilerin organik tarıma başlama kararına etkili olan faktörler	35
4.2.3. Üreticilerin organik tarımı tercih etme sebepleri	36
4.2.4. Üreticilerin organik tarımdaki tecrübesi	38
4.2.5. Organik tarım hakkında bilgi kaynakları	39
4.3. İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Örgütlere Üyelik Durumu	40
4.3.1. Üreticilerin üye oldukları kooperatif/üretici birliği	40
4.3.2. Üreticilerin üye oldukları üretici örgütleri	40
4.4. Üreticilerin Sertifikalı Fidan Kullanımı.....	41
4.5. Üreticilerin Tarımsal Alet Ekipman Varlığı	42
4.6. Üreticilerin Gübre Kullanımı Hakkında Bilgileri	43
4.6.1. Üreticilerin toprak analizi yaptırma durumu	43
4.6.2. Üreticilerin gübrelemeyle ilgili bilgi kaynakları	43
4.6.3. Üreticilerin kullandıkları gübre çeşitleri hakkında bilgiler	44
4.7. Üreticilerin su analizi yaptırma durumu	45
4.8. Zeytinliklerde Görülen Hastalık Ve Zararlılar Hakkındaki Bilgiler	45
4.8.1. Hastalılar hakkında bilgiler	45
4.8.2. Hastalıkların ürüne verdiği zarar boyutu hakkında bilgiler	46
4.8.3. Zeytinliklerde görülen hastalıklar ile öncelikli mücadele yöntemleri	47
4.8.4. Zararlılar hakkındaki bilgiler	48
4.8.5. Zararlıların ürüne verdiği zarar boyutu.....	51
4.8.6. Zeytinliklerde görülen zararlılar ile öncelikli mücadele yöntemleri	52
4.9. Üreticilerin İlaçlama Uygulaması Hakkındaki Bilgi Düzeyi.....	55
4.9.2. Üreticilerin İlaçlama Uygulaması Yaparken Tavsiye Alma Durumu	55
4.9.3. Üreticilerin kullandığı bitki koruma ürününün ruhsatlı olması durumu	56
4.9.4. İlaçlama yaparken koruyucu kıyafetlerin giyilmesi	56
4.9.5. Boş tarım ilacı ambalajlarının imhası	57
4.9.6. İlaçlama kayıtları	57
4.9.7. Son ilaçlama ile hasat tarihi arasındaki süre	58
4.10. Üreticilerin Zeytin Pazarlaması Hakkındaki Bilgiler	59
4.11. Üreticilerin Tarım Kredisi ve Alan Bazlı Destek Kullanımı Hakkındaki Bilgiler	60

4.12. Üreticilerin Organik Tarım Tercihinde Yaşanan Değişiklikler Hakkındaki Bilgiler	61
4.13. Üreticilerin Organik Tarım Tercihinde Karşılaştığı Problemler Hakkındaki Bilgiler	62
4.14. Organik Tarım Tercihinde Karşılaşılan Problemler İçin Çözüm Önerileri	63
4.15. Üreticilerin Organik Tarım İle İlgili Düşünceleri	64
4.16. Üreticilerin Organik Tarım İle İlgili Beklentileri	65
4.17. Üreticilerin Zeytinyağı Elde Etme Tercihleri Hakkında Bilgiler	66
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	68
KAYNAKLAR	77

TABLÖLAR DİZİNİ

Çizelge 1. 1. Türkiye'nin organik tarım üretim verileri (TOB, 2019a)	5
Çizelge 1. 2. Dünya zeytin üretim alanları (FAO,2019)	9
Çizelge 1. 3. Dünya zeytin üretim miktarları (FAO, 2019)	9
Çizelge 1. 4. Kilis ili 2019 yılı organik ürün üretim miktarı (TOB. 2019b)	13
Çizelge 4. 1. Üreticilerin yaş durumu	30
Çizelge 4. 2. Üreticilerin cinsiyet durumu.....	31
Çizelge 4. 3. Üreticilerin eğitim durumu.....	32
Çizelge 4. 4. Üreticilerin gelir durumu	33
Çizelge 4. 5. Üreticilerin zeytinlik arazi varlığı.....	34
Çizelge 4. 6. Üreticilerin organik tarım ifadesinden anladıkları kavram	35
Çizelge 4. 7. Üreticilerin organik tarıma başlama kararında etkili olan faktörler	36
Çizelge 4. 8. Üreticilerin organik tarımı tercih etme sebepleri.....	37
Çizelge 4. 9. Üreticilerin organik tarım sistemindeki tecrübesi	38
Çizelge 4. 10. Organik tarım hakkında bilgi kaynakları	39
Çizelge 4. 11. Üreticilerin üyelik durumu	40
Çizelge 4. 12. Üreticilerin üye oldukları üretici örgütleri	40
Çizelge 4. 13. Üreticilerin sertifikalı fidan kullanım durumu	41
Çizelge 4. 14. Üreticilerin sertifikalı fidan temini	41
Çizelge 4. 15. Tarım alet ve ekipman varlığı	42
Çizelge 4. 16. Üreticilerin toprak analizi yaptırma durumu	43
Çizelge 4. 17. Üreticilerin gübrelemeyle ilgili bilgi kaynakları	44
Çizelge 4. 18. Üreticilerin kullandıkları gübre çeşitleri hakkındaki bilgiler	44
Çizelge 4. 19. Üreticilerin su analizi yaptırma durumu	45
Çizelge 4. 20. Zeytinliklerde karşılaşılan hastalıklar	46
Çizelge 4. 21. Hastalıkların ürüne verdiği zarar boyutu	47
Çizelge 4. 22. Hastalıklar ile öncelikli mücadele yöntemleri (%).....	48
Çizelge 4. 23. Zeytinliklerde karşılaşılan zararlılar	49
Çizelge 4. 24. Zararlıların ürüne verdiği zarar boyutu.....	51
Çizelge 4. 25. Zararlılar ile öncelikli mücadele yöntemleri (%)	53
Çizelge 4. 26. Üreticilerin organik ilaç kullanma durumu	55
Çizelge 4. 27. İlaçlama uygulaması yaparken tavsiye alma durumu	55

Çizelge 4. 28.	Bitki koruma ürünü seçiminde ürüne ruhsatlı olması durumu	56
Çizelge 4. 29.	İlaçlama yaparken koruyucu kıyafetlerin giyilmesi	56
Çizelge 4. 30.	Boş tarım ilacı ambalajlarının imhası	57
Çizelge 4. 31.	İlaçlama kayıtlarının tutulması	58
Çizelge 4. 32.	Son ilaçlama ile hasat tarihi arasındaki sürenin belirlenmesi	59
Çizelge 4. 33.	Üreticilerin zeytin pazarlaması hakkındaki bilgiler	59
Çizelge 4. 34.	Üreticilerin tarımsal kredi ve destek kullanımı hakkındaki bilgiler	60
Çizelge 4. 35.	Üreticilerin organik tarım tercihinde yaşadığı değişiklikler	61
Çizelge 4. 36.	Üreticilerin organik tarım tercihinde yaşadığı problemler	62
Çizelge 4. 37.	Üreticilerin organik tarım tercihinde yaşadığı problemler ve çözüm önerileri	64
Çizelge 4. 38.	Üreticilerin organik tarım ile ilgili düşünceleri	65
Çizelge 4. 39.	Üreticilerin organik tarım ile ilgili beklentileri	66
Çizelge 4. 40.	Üreticilerin yağ elde etme tercihleri hakkında bilgiler	66

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. 1. Türkiye'nin organik tarım üretim verileri değişimi (TOB, 2019a)	6
---	---

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

1.Simgeler

%	:Yüzde
da	: Dekar
ha	: Hektar
km ²	: Kilometrekare
km	:Kilometre
m ²	: Metrekare
m	: Metre
n	: Birey Sayısı

2. Kısaltmalar

AB	: Avrupa Birliği
FAO	: Gıda ve Tarım Örgütü
Hız.	: Hazreti
JAS	: Japon Tarım Standartları
NOP	: Ulusal Organik Program
OTBİS	: Organik Tarım Bilgi Sistemi
TOB	: Tarım ve Orman Bakanlığı
TR	: Türkiye
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

1. GİRİŞ

Organik tarım; organik tarım ürünlerinin yetiştirilmesinden, pazarlamasına kadar geçen süre içerisinde özel şartları ve prosedürleri olan, üretiminde herhangi bir canlının sağlığına zararlı olan kimyasal gübre ve ilaçları kullanılmadan, sadece izin verilen girdilerle üretimi gerçekleştirilen ve üretim aşamasından tüketim aşamasına kadar her bir adımı kontrol edilen, sertifikalı bir tarım üretim sistemi olarak tanımlanmaktadır. Günümüzde kabul edilen tanımı ise; ekolojik sistemde yapılan yanlış uygulamalar sonucu bozulan, zarar görmüş çevre ve doğayı yeniden düzenlemeye ve iyileştirmeye yönelik, insana ve çevreye dost, sağlıklı ve zararsız üretim sistemlerini içeren, kimyasal ilaçları, hormonların ve inorganik gübrelerin kullanılmasının yasak olduğu, sadece organik gübrelerin kullanılmasına izin verilen bir üretim şeklidir. Ayrıca tarımın sürdürülebilir olmasını sağlayan (ekim nöbeti, toprak ve suyu koruyan, üretimde yer alan tüm materyalin yabancı ot, hastalık ve zararlılara karşı dayanıklılığını arttıran) ve tarımsal üretimde sadece ürün miktarında artış değil, bunun yanında ürün kalitesinin artırılmasını sağlayan dinamik, insan sağlığını ve çevreyi koruyan üretim şeklidir. Atasay (2006)'ya göre organik tarım; doğal dengeyi koruyarak verimliliği arttıran, tarımı sürdürülebilir kılan, hastalık ve zararlılarla mücadelede doğal kaynakları kullanan bir sistemdir.

Dünyada hızla artış gösteren nüfus ile birlikte gıdaya olan ihtiyaç gün geçtikçe artmaktadır. Günümüzde gıda ihtiyacını gidermek için kullanılan kimyasallar ve çeşitli ürünler, verimi artırmanın yanında insan sağlığına zarar verecek düzeye ulaşmıştır. Tarımda verimi artırmak için kullanılan materyaller insan sağlığı yanında çevre sağlığına da zarar vermektedir. Doğal dengeyi bozarak sürdürülebilir tarımın yapılmasını engellemektedir. Günümüzde organik tarım sistemi, yalnızca gelişmiş ülkelerde olmayıp, gelişmekte olan ülkelere dahi yaygınlaşmaktadır. Gelişmiş ülkelerde insan sağlığı ve çevreyi korumak amacıyla organik tarımın öneminin giderek arttığı görülmektedir (Yılmaz ve Yücel, 2017).

Tarım, insanların ihtiyaçlarını temin edebilmek için devamlı bir değişim ve yenilik içerisinde. Nüfus artışı ve açlık tehlikesini ortadan kaldırmak amacıyla, tarım sektörü ürün verimini artırmak ve gıda ihtiyacını karşılamak için birçok yönden değişime uğramıştır. Tarımsal üretimde çeşitli kimyasal gübreler ve tarım ilaçları 20. yüzyılın

başlarından itibaren ülkemizde kullanılmaya başlanmış ve önemli üretim artışları sağlanmıştır (Taştan ve Ertem, 1998).

Günümüzde organik tarım üretimi dünyada yaygınlaşmakta ve dünya üzerindeki organik gıda pazarı da gün geçtikçe büyümektedir. Ülkemiz, organik tarım ihracat kapasitesine bağlı olarak gelişen ülkelere örnek olarak gösterilebilir. Ürettiğimiz organik ürünlerin çoğu ihraç edilmektedir. Organik tarım iç pazarımız gelişmeye devam etmektedir. Türkiye'nin günümüzde dünya organik gıda pazarında payı çok azdır. Ülkemiz organik tarımsal üretim için ekolojik şartlara ve ihracat potansiyeline sahip olmasına rağmen hak ettiği yere varamamıştır (Demiryürek, 2011).

Dünyada açlık tehlikesi ve gıda temini sorunu, birçok ülkede kimyasal maddelerin kullanımının artışı ile tarımda ürün verimi artışı sağlanmış ve bu açlık sorunu kimyasal uygulamalar neticesinde önemli ölçüde azalmıştır (Aksoy ve Altındışli, 1999).

Tarımsal üretimde verim artışını sağlayan kimyasal gübre, ilaç ve hormon kullanımı, günümüzde insan sağlığını tehdit ederek tarımsal üretimde birçok problemin yaşanmasına sebep olmuştur. Sentetik gübre, ilaç ve hormon kullanımı tüketicilerin sağlığını etkileyerek zararlara yol açmıştır. Çevre kirliliğine ve toprağın yapısının bozulmasına neden olmuştur. Bu olumsuzluklar öncelikle kimyasal ilaç ve gübreleri ilk kullanmaya başlayan Avrupa ülkelerinde görülmüş ve konvansiyonel tarıma alternatif arayışları da yine bu ülkeler tarafından başlamıştır (Taştan ve Ertem, 1998).

Biyolojik Tarım Sistemi, konvansiyonel tarımın insana ve doğaya olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla sentetik gübre ve zirai mücadele ilaçlarının olabildiğince az kullanılması, bu kimyasalların yerine verim ve zararlılardan korunmak için organik gübreler ve biyolojik mücadele uygulamalarını öneren, alternatif tarım olarak organik tarım ortaya çıkmıştır (Er ve Yıldız, 1996).

Doğa ve insanı korumak, gıda kalitesini artırmak ve gıda güvenliğini sağlayarak tüketiciyi korumak, tarım çalışanlarının sağlığı ve güvenliğini sağlamak, çiftlik arazilerinin sürdürülebilirliğini korumak ve erozyonun önlenmesi amacıyla, içerdiği güvenilir gıda politikalarıyla Biyolojik tarım sistemine dayalı yeni bir üretim sistemi geliştirilmiştir (Youngberg ve Bultel, 1984). Organik tarım üretimi doğal dengeyi

bozmadan, insan sağlığı açısından zararsız, tarımsal üretimde hastalık ve zararlılara karşı mücadele edilebilen faydalı bir üretim şeklidir.

1970'lerin başında Uluslararası Organik Tarım Hareketleri Federasyonunun (IFOAM) kurulmasıyla birlikte Organik tarım uygulamaları ortaya çıkmıştır. Bunu takip eden yıllarda, organik tarım sistemi ile ilgili çalışmalarda üretim ve işleme standartları geliştirilmiştir. Organik tarımda sertifikasyon planları Dünyada yer alan organik organizasyonlar tarafından tanıtılmıştır. Organik tarım içeriğinde yer alan talepler kapsamlı bir şekilde düzenlenmiş ve resmen 1980'lerde Avrupa'da tanıtılmıştır. IFOAM'ın 2011 yılı verilerine göre, Dünya üzerinde organik tarım sistemi ile elde edilen ürünler 160 ülkede, 36,27 milyon ha alanda organik bitkisel üretim gerçekleştirilmektedir.

Organik tarımsal üretimin esas amacı sadece tüketicilere sağlıklı ürün üretmek olmayıp bu amacından ziyade çevre ve doğa üzerinde de önemli oranda iyileştirici ve aynı zamanda koruyucu bir görevi olduğunu göstermektedir. Uluslararası düzeyde Organik tarım yetkilisi bir kuruluş olan IFOAM, organik üretimin başlıca amaçlarını şöyle sıralamaktadır;

- Yüksek kaliteli ve ihtiyacı karşılayacak düzeyde gıda ve diğ er ürünleri üretmek,
- Üretim sisteminin bütünü içerisinde doğal denge ve tüm canlıların yaşam sistemiyle uyumlu olmak,
- Organik tarımsal üretim sisteminin sosyal ve ekolojik etkilerinin bilincinde olmak,
- Toprak verimliliğ inin yıllar boyunca devam ettirilmesi ile birlikte toprağ ın organizma varlığını korumak ve artırmak, bunu sağ larken biyolojik, mekanik ve kültürel yöntemlerden faydalanmak,
- Tarımsal biyoeşitliliğ in varlığını korumak ve artırmak için sürdürülebilir üretim sistemlerini kullanmak, bitkisel ve yabani yaşam bölgelerini korumak ve geliştirmek,
- Genetik eşitliğı korumak,
- Su kaynaklarını korumak, suyun kontrollü kullanımını sağ lamak,

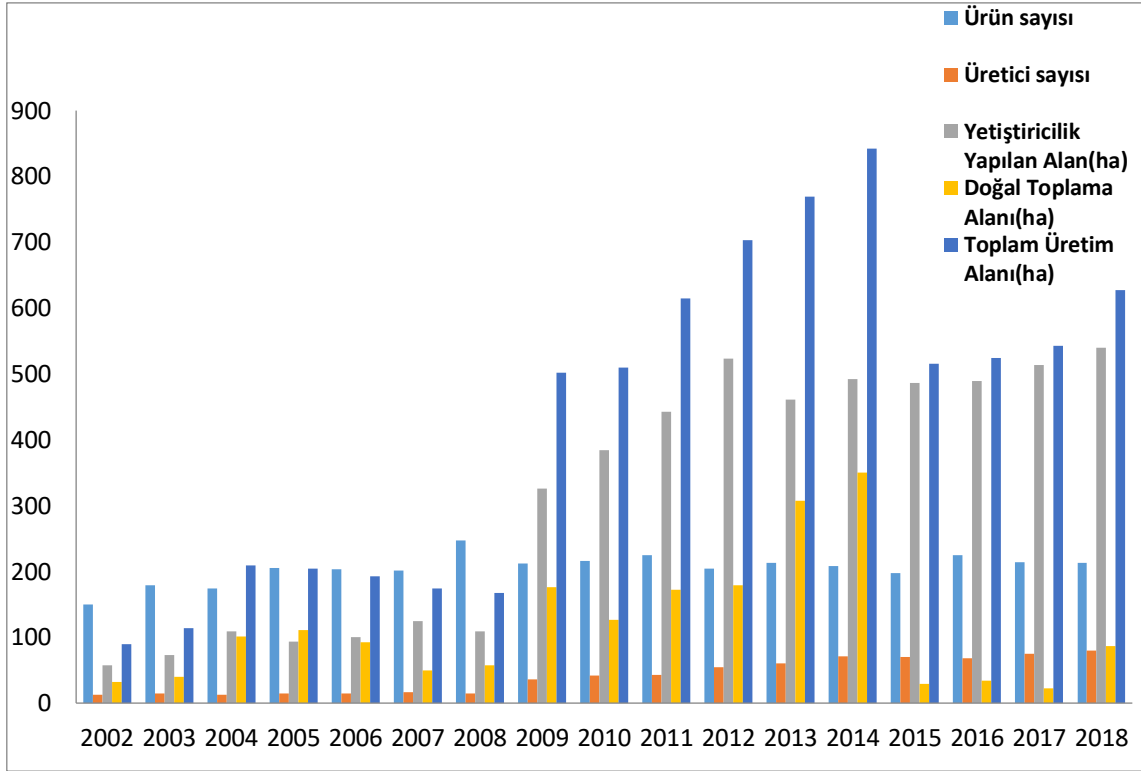
- Üretim ve işletme sistemlerinde olabildiğince yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılmasını teşvik etmek ve bu kaynakları kirlilik ve atıklardan korumak,
- Üretim dağıtımında yerel ve bölgesel desteklemelerde bulunmak,
- Bitkisel ve hayvansal üretim arasında dengeyi ve uyumu sağlamak,
- Hayvanlara doğal yaşam koşulları sağlamak,
- Doğada çözünebilen, geri dönüşümlü malzeme ve ambalaj materyalleri kullanmak,
- Organik tarım yapan üreticilere, sağlıklı ve güvenli çalışma ortamı sağlamak ve yaşamlarında gerekli temel ihtiyaçları karşılamak,
- Ekolojik olarak sorumluluğunu bilen üretim ve işletme; sosyal olarak adil bir dağıtım zinciri oluşturmak ve desteklemek,
- Konvansiyonel tarım sistemlerindeki bilgi düzeyinden haberdar olmak ve bu üretim sistemini öğrenmektir (Uzun, 2006).

Türkiye, gerek iklim şartlarının uygunluğu gerekse toprak yapısından kaynaklı, dünya üzerinde en fazla organik tarım üretimi yapılabilecek alana sahip ülkelerden birisi olmasına karşın, 2018 yılı itibariyle toplam 626.885 ha alanda organik tarım gerçekleştirmektedir (IFOAM, 2019).

Tarımsal ürünler Dünya ve Ülkemiz için en önemli ürünlerdir. İnsan popülasyonunun devamlılığı, sağlıklı kalabilmesi, her türlü işlemini gerçekleştirebilmesi ancak düzenli ve kaliteli beslenme ile mümkündür. Gelişmiş ülkeler geçmişte olduğu gibi günümüzde de tarımsal üretime büyük önem vermekte ve tarımsal araştırmaları desteklemektedirler. Organik tarım tekniği ile yetiştirilen ürünlere olan talep ve erişim isteği dünyada ve ülkemizde her geçen gün artmaktadır. Ülkemizde organik tarım faaliyetlerinin 1986 yılında, ithalatçı firmaların istek ve talepleri doğrultusunda, Ege Bölgesi'nden kuru üzüm ve kuru incir ihracatıyla başladığı bilinmektedir. Bu durum Avrupa'daki gelişmelerden farklı olarak gerçekleşmiştir. Organik üretim faaliyetlerinin, 2017 verilerine göre Dünyada 181 ülkede yürütüldüğü bildirilmiştir (Willer ve Lernoud, 2019).

Çizelge 1. 1. Türkiye'nin organik tarım üretim verileri (TOB, 2019a)

Yıllar	Toplam üretim alanı(ha)	Üretim miktarı(ton)
2002	89.827	310.125
2003	113.621	323.981
2004	209.573	377.616
2005	203.811	421.934
2006	192.789	458.095
2007	174.283	568.128
2008	166.883	530.224
2009	501.641	983.715
2010	510.033	1.343.737
2011	614.618	1.659.543
2012	702.909	1.750.127
2013	769.014	1.620.387
2014	842.216	1.642.235
2015	515.268	1.829.291
2016	523.778	2.473.600
2017	543.033	2.406.606
2018	626.885	2.371.612

Şekil 1. 1. Türkiye'nin organik tarım üretim verileri değişimi (TOB, 2019a)

Çizelge 1.1 ve Şekil 1.1 incelendiğinde Türkiye'de organik tarım üretici sayısı, üretim alanı, üretim miktarı ve ürün sayısının yıllar itibariyle artış gösterdiği görülmektedir. Ürün sayısı 2002 yılında 150 ve üretici sayısı 12.428 kişi iken 2018 yılında ürün sayısı 213'e üretici sayısı ise 79.563 kişiye yükselmiştir. Ülkemizde yer alan üretici sayısı 2018 yılında, 2017 yılına göre %6 oranında artmıştır. Organik üretim yapılan alan, 2018 yılında 2017 yılına göre %15 oranında artmıştır. Ayrıca ülkemizdeki organik üretim miktarı ve alanındaki değişimler dikkat çekici olmuştur. Organik üretim miktarı ve alanındaki en fazla değişim 2004 ve 2009 yıllarında gerçekleştiği görülmektedir. 2004 yılında ülkemizde organik tarım kanununun yürürlüğe girmesi ve 2009 yılında organik ürünlere verilen devlet desteğinde gerçekleşen artışlar bu değişimin sebebi olarak görülmektedir.

Arkeolojik çalışmalar neticesinde elde edilen kalıntılara göre zeytin, 8000 yıldan beri ziraatı yapılan, 39.000 yıllık geçmişi olan bir türdür. Bazı kaynaklarda bundan 12.000 yıl öncesine ait, zeytin meyvesi çekirdeğinin fosili bulunduğu ifade edilmiştir. Kutsal kitaplarda adının geçmesi ve tarımı yapılan en eski bitki türlerinden olması, bu ölümsüz ağaca özel mistik bir anlam yüklemiştir. Eski kayıtlarda, Nuh tufanının sona erdiğini

ağzında zeytin dalı taşıyan beyaz güvercinin Hz. Nuh'a müjdelediği ifade edilmiştir. Zeytin kendine özgü kültürü ile geçmişten günümüze insanoğlunun sosyal, ekonomik ve siyasal yaşamlarını etkilemiş bir üründür. Günümüzde ise, dünya üzerinde Akdeniz diyeti diye isimlendirilen, yeme-içme beslenme kültürünün bir parçası olup, sebzeler ve balık ile birlikte sunulan esas malzemedir. İnsan beslenmesinde yağ tartışılmaz derecede önemlidir. Zeytinyağı da bitkisel yağlar içerisinde, bir meyveden üretildiğinden, meyve suyu niteliğinde olan eşsiz bir doğal yağ olması sebebiyle büyük öneme sahiptir. Kullandığımız öteki bitkisel kökenli sıvı yağ çeşitleri, tüketimden önce rafine edildiklerinden, ayrıca üretim aşamasında yüksek sıcaklığa maruz kaldıkları için, içeriğinde vitamin, mineral gibi besin maddelerinden yoksundurlar. Sızma şeklinde üretimi sayesinde zeytinyağı içeriğindeki antioksidanlar ve vitaminleri doğal olarak muhafaza eder. Zeytinyağı, tekli doymamış yağ asitlerini en yüksek oranda içeren yağ olması sebebiyle, vücutta zararlı kolesterolü azaltan ve buna karşın yararlı kolesterolü etkilemeyen özelliği bulunmaktadır. Kalp ve damar sağlığı bakımından bu özelliği önemli bir yere sahiptir. Zeytin içerdiği yağda eriyen A, D, E ve K vitaminlerine yüksek oranda sahip olup düşük kalorili ve yüksek sindirilebilirlik oranına sahip en sağlıklı bitkisel ürünlerden birisidir (<https://www.aktepezeytin.com.tr/sayfa/zeytinin-tarihcesi>).

1.1. Dünyada Zeytincilik

Zeytin dünyada bitkisel ürün olarak yaklaşık 33 ülkede yetiştirilebilmektedir. Fakat ekonomik üretim anlamında daha çok Akdeniz kuşağında yer alan 16 ülkede yetiştirilmektedir. Zeytinin anavatanının Güneydoğu Anadolu Bölgesi olduğu bilinmektedir. Zeytinin buradan Avrupa ve Kuzey Afrika'ya yayıldığı ve daha sonra diğer kıtalara geçtiği de söylenmektedir. Dünyada İspanya, Yunanistan, İtalya, Tunus, Türkiye, Portekiz ve Fas önemli zeytin üreticisi ülkelerdir. Akdeniz ülkesi olan İspanya, Yunanistan ve İtalya dünya zeytinciliğinde yüksek üretim miktarı ile özel bir yere sahip olup aynı zamanda Avrupa Birliği üyesidir. Zeytin üreticiliğinde bu ülkelerin önemli bir konuma sahip olduğu görülmektedir. Genel zeytincilik değerlendirildiğinde, Türkiye'de üretilen zeytin ürünlerinin her biri, dünyada sayılı zeytin üreticisi ülkeler ile birbirinin izleyen paralel düzeylerde oldukları belirlenmiştir. Dahası Türkiye'nin sofralık zeytin ve zeytinyağı üretiminin yanında diğer zeytin varlığı ağaç sayısı, alan varlığı ve prina üretimi gibi zeytin yan ürünlerinin üretiminde dünya üzerinde 4. sırada yer aldığı görülmektedir. Dünya sofralık zeytin üretiminin % 12,9'u ile Türkiye ikinci sırada yer

alırken, özellikle son yıllarda, ülkemizde tarımsal üretimde yaşanan sıkıntılar ve kuraklık nedeniyle zeytinyağı üretiminde ancak 5. sırada yer alabilmiştir (<http://www.seyitoglu.com.tr/pages/zeytinin-oykusu>).

Zeytin (*Olea europaea* L.) Oleacea familyasının bir üyesi olup, anavatanı Güneydoğu Anadolu Bölgesini de içine alan Yukarı Mezopotamya ve Güney Ön Asya olarak bilinmektedir. Günümüzde yüzyıllar boyunca önemini koruyan ve 20. yüzyılın en önemli bitkisi olarak gösterilen olan zeytin bitkisinin anavatanı Hatay, Mardin, Filistin Suriye ve Kıbrıs adasını da içerisine alan bölge olarak kabul edilmektedir (<https://ticaret.gov.tr/data/>).

1.1.1. Dünya zeytin üretim miktarları ve üretim alanları

Dünyada yaklaşık olarak 37 ülke zeytin yetiştiriciliği yapmaktadır. Dünya üzerinde yaklaşık 10,2 milyon hektar alanda üretilen zeytinin yaklaşık %95 kadarının Akdeniz bölgesinde bulunduğu bilinmektedir. Dünya zeytin üretim alanları değerlendirildiğinde 2.601.900 ha zeytin üretim alanı ile İspanya ilk sırada yer almaktadır. Bunu 1.606.909 ha ile Tunus izlerken, Türkiye 879 177 ha ile 6. sırada yer almıştır (Çizelge1.2).

Dünya organik zeytin üretimi yine Akdeniz ülkelerinde gerçekleştirilmektedir. Tunus 629 000 dekar arazi varlığı ile en fazla organik zeytin alanına sahip ülke durumundadır. Tunus'u 570 000 dekar ile İtalya ve 480 000 dekar ile İspanya, 202 000 dekar ile Türkiye ve 124 000 dekar organik zeytin arazi varlığı ile Yunanistan izlemektedir (www.oliveoiltimes.com).

Çizelge 1. 2. Dünya zeytin üretim alanları (FAO,2019)

Ülke	Üretim alanı (ha)	%
İspanya	2601900	24,60%
Tunus	1606909	15,19%
İtalya	1139470	10,77%
Fas	1073493	10,15%
Yunanistan	903080	8,54%
Türkiye	879177	8,31%
Suriye	693227	6,55%
Diğer	1681305	15,89%
Toplam	10578561	100,00%

Çizelge 1. 3. Dünya zeytin üretim miktarları (FAO, 2019)

Ülke	Üretim miktarı (Ton)	%
İspanya	5965080	30,64%
İtalya	2194110	11,27%
Fas	1912238	9,82%
Türkiye	1525000	7,83%
Yunanistan	1228130	6,31%
Mısır	1080091	5,55%
Portekiz	997040	5,12%
Diğer	4565430	23,45%
Toplam	19467119	100,00%

Çizelge 1.2’de görüldüğü gibi dünyada zeytin üretilen alanların %24,6’sını İspanya, %15,19’unu Tunus, %10,77’sini İtalya ve %8,31’ini ise Türkiye oluşturmaktadır. Üretim alanı ile üretim miktarı birbirine paralel olmadığı görülmüştür. Önemli olan meyve veren ağaç sayısıdır. Üretim alanı sıralamasında 6. Sırada bulunan ülkemiz, üretim miktarı yönünden dünyada 4. sırada yer almaktadır.

1.2. Türkiye’de Zeytincilik

Türkiye iklimsel koşullarının uygun oluşu ve sahip olduğu coğrafi konumu ve kendine özgü arazi yapısı sayesinde zeytin tarımına oldukça elverişli olan tarım alanlarına sahip bir ülkedir. Zeytin, dünya üzerinde olduğu gibi, Türkiye’de de taze dane olarak tüketilmeyip işlenmekte ve bu şekilde sofralık zeytin ve zeytinyağı gibi farklı sektörlere hammadde kaynağı olmaktadır. Ayrıca zeytinyağı üretildikten sonra geriye kalan prınası da yan ürün olarak üretilmekte ve sanayide değerlendirilmektedir. Zeytin yetiştiriciliğinin ekonomik ve sosyal önemi 1959 yılında yapılan bir anlaşma neticesinde Uluslararası Zeytinyağı Konseyi kurulmuş ve 1963 yılında bu konseye Türkiye de katılmıştır. Halen zeytincilik ile ilgili uluslararası her türlü teknik işbirliği ve bu konsey çerçevesinde devam ettirilmektedir. (<https://tr.euronews.com/>).

Türkiye’de zeytin yetiştiriciliği, İç Anadolu Bölgesi ve Doğu Anadolu Bölgesi dışında kalan tüm bölgelerimizde yapılmaktadır. Ülkemizde beş bölge ve bu bölgelerde yer alan 35 ilde yapılan zeytin üretiminin % 76’sı Ege Bölgesi, % 14’ü Akdeniz Bölgesi, % 5,7’si Marmara Bölgesi, % 4’ü Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve %0,3’ü Karadeniz Bölgesinde gerçekleştirilmektedir. Üretim alanı büyüklüğü ve ağaç sayısı bakımından da bu bölgeler aynı sıralamayı izlemektedir. Türkiye, dünya üzerindeki zeytinyağı üretiminde % 4,5’lik paya, zeytinyağı tüketiminde % 3,4’lük paya ve zeytin ihracatında % 5,2’lik paya sahiptir. Bu oranlar ile dünyada önemli bir konumdadır. Ayrıca dünya sofralık zeytin üretiminin % 12,9’unun, tüketiminin % 10,5’inin, ithalatının % 2,8’inin Türkiye tarafından karşılandığı fakat üretim ve tüketimde elde ettiği başarıyı ve yüksek pay oranlarını, zeytin ihracatında gösteremediği görülmektedir. Ege Bölgesinde üretimin % 72’si yağlık olarak değerlendirilirken Marmara Bölgesindeki üretimin %83’ü sofralık olarak değerlendirilmektedir. Türkiye’de son yıllarda zeytincilik değerlendirildiğinde, zeytin alan ve ağaç sayısında ve bununla ilişkili olarak dane zeytin üretiminde büyük bir artışın olmadığı görülürken, zeytin üretimindeki artışı engelleyen sebebin, ağaç sayısı ile ilişkisi olmadığı, iklim koşullarının olumsuz etkilerinden ve özellikle de periyodisitenin olumsuz etkilerinden kaynaklandığı değerlendirilmektedir. Mevcut zeytin ağaçlarının ne kadarının sofralık zeytin çeşidi ağaçlardan oluştuğu, dünyada olduğu gibi Türkiye’de de henüz net olarak bilinmemektedir. Ülkemiz dünyada üretilen

yeşil sofralık zeytin sıralamasında ikinci, siyah sofralık zeytin üretiminde ise ilk sırada yer almaktadır. (<https://tr.euronews.com/>).

Dünyada ve Ülkemizde son yıllarda zeytin ve zeytinin en değerli ürünü olan zeytinyağına ilgi her geçen gün artmaktadır. Bu talebin nedenlerinin başında zeytinin insan sağlığına olan olumlu etkileri gelmektedir. Bunun yanında, illerde Özel idareler, Valilikler, Tarım ve Orman Bakanlığı İl ve İlçe Müdürlükleri gibi kurumlar tarafından çiftçilerimize ücretsiz veya devlet destekli olarak zeytin fidanı dağıtılması yetiştiricilik talebini artırmıştır. Ayrıca devletin diğer meyve ağaçları ile birlikte zeytin yetiştiren çiftçiye doğrudan gelir desteği sağlanması, organik zeytin üretim desteği verilmesi ve devlete ait hazine arazilerinin uzun süreli kiralanıp zeytin dikilebilmesi zeytin yetiştiriciliğinin yaygınlaşma sebepleri olarak sıralanabilir. Dünyada ve Ülkemizde organik olarak yetiştirilen zeytinlerden elde edilen natürel sızma zeytinyağı ve organik üretilen sofralık zeytinlere yüksek oranda talep bulunmaktadır. Bu talebin en önemli nedeni ise, bu organik zeytin ürünlerinin doğal yöntemlerle işlenmesi ve insan sağlığına yararlı olan mineraller ve bileşenleri daha fazla içermesidir. Zeytin, organik olarak yetiştiriciliği yapılabilecek en kolay meyve türlerinden birisidir. Organik zeytin yetiştiriciliği geleneksel yetiştiricilikten çok farklı bir üretim sistemi olmayıp, daha çok bilgi, deneyim, takip ve duyarlılığa gereksinim göstermektedir. Organik zeytin üretimini gerçekleştirmeye karar veren bir çiftçi, çevreye ve organik yetiştiriciliğe beklenen duyarlılığı ve özeni gösterebilmek için, organik tarımsal üretim başlamadan, organik tarımın başlıca esaslarını ve kriterleri konusunda yeterli bilgiye sahip olmalıdır. Ayrıca, organik zeytin yetiştiriciliğinin konvansiyonel yetiştiriciliğe göre maliyeti daha yüksektir. Bu nedenle organik zeytin bahçeleri kurulurken ekonomik, kültürel ve ekolojik faktörlerle birlikte ürün verimi, maliyeti, satış fiyatı ve karlılık durumu da göz önünde bulundurulmalıdır (Varol, 2021).

Tarımından asla vazgeçilemeyecek stratejik öneme sahip bir ağaç olan zeytin çok kanaatkâr bir bitkidir. Çok yıllık bir yağ bitkisi olması nedeniyle ekonomik önemi büyüktür. Öteki yağlık bitkiler arazi ve iklim isteği yönünden çok seçici olmalarına karşın zeytin bitkisi ortalama %55-65 eğimli 3.ve 4. sınıf tarım arazileri de dâhil olmak üzere kuru koşullar altında sulama, gübreleme ve toprak işleme yapılmadan yetişebilen ticari değeri büyük olan bir türdür. Ülkemizde her bölgenin kendine özgü zeytin

çeşitleri bulunmaktadır. Zeytinin gen merkezi olması dolayısıyla zeytin yetiştiriciliği konusunda zengin kaynaklarımız bulunmaktadır. Bugün ülkemizde 8.871 bin dekar alanda 1.316.626 ton zeytin üretimi gerçekleştirilmektedir. 8.871 bin dekar üretim alanında 159.382.030 adet meyve veren zeytin ağacı bulunmaktadır. Zeytin ağaçlarımızdan 2020 yılı verilerine göre, yaklaşık 803.486 ton yağlık zeytin, 513.140 ton da sofralık zeytin üretmekteyiz (TÜİK, 2020). Türkiye zeytinyağı üretiminde İspanya, İtalya, Yunanistan'dan sonra dördüncü sırada yer almaktadır. Önemli üretici ülkelerden Yunanistan'da kişi başına tüketim 12,8 kg, İspanya'da 11,3 kg, İtalya'da 10,5 kg, Portekiz'de 7,2 kg ve Kıbrıs'ta 5,5 kg iken Türkiye'de bu rakam 1,4 kg'dır (tr.euronews.com).

Ülkemizde ilk yıllarında sadece sekiz adet ürün ile uygulamaya geçilen organik tarım sistemi, yıllar geçtikçe ürün çeşidini artırarak gelişmeye devam etmiştir. 2018 yılı itibariyle yaklaşık 213 ürün çeşidinde devam etmektedir (TOB, 2019). Ülkemizde çok kıymetli ürün çeşitleri, organik yetiştiricilikle üretilmeye devam etmektedir. Türkiye'de önemli organik ürünlerden birisi olan zeytin 81.586 hektarlık organik üretim alanı ile önemli bir yere sahiptir. Ayrıca zeytinin, ülkemiz üretim alanı içerisinde, %9.6'lık organik üretim payına sahip olduğu ifade edilmektedir (IFOAM, 2019).

1.3 Kilis İlinin Ekonomik Yapısı

Kilis ili Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer alan, Kahramanmaraş ve Hatay illeri ovalarıyla Fırat Nehri arasında yer alan Gaziantep ili platosunun güneybatısında bulunmakta ve Türkiye ile Suriye sınır bölgesinde yer almaktadır. Bu konumundan dolayı Kilis, Güneydoğu Anadolu Bölgesi ile Akdeniz Bölgesi arasında yer almış ve bu bölgeler arasındaki geçiş kuşağında bulunmaktadır. Kilis ili yaklaşık olarak 1.642 km²'lik yüzölçümüne sahip sınır ilimizdir (<http://www.kilis.gov.tr>, 16.03.2021).

Kilis ili 2016 yılı arazi dağılımı değerlendirildiğinde 1.642 km²'lik alanın tarım için kapladığı toplam alan 152.100 ha olup bunun 105.500 ha'lık kısmını tarım alanı, 8.592 ha'lık kısmını çayır-mera alanları ve 38.008 ha'lık kısmını ise diğer alanlar teşkil etmektedir. Toplam yüzölçümünün %69'unu oluşturan tarım alanları oranı, Türkiye ortalamasının üstündedir. İlde, çayır ve mera olarak kullanılmakta olan alanın genel alana olan oranı %6 civarındadır. Bu oran ortalamasının altında seyretmektedir. Diğer alanların toplam alana oranı ise %25 civarındadır. Kilis ili 1.055.000 dekar toplam tarım

alanına sahip olup, bu alanların büyük bölümü meyve üretilen alanlardan oluşmaktadır. Meyvelik alanların Türkiye'deki toplam 67 adet meyve üretim alanına oranı %48'dir. İlin toplam ekilen tarla alanları miktarı 475.918 dekarıdır. Bu alanın yaklaşık 24.677 dekarlık alanı kadar da nadas alanları bulunmaktadır. Kilis ilinde sebze yetiştirilen alan ise ilin toplam tarım alanı içerisinde 56.810 dekarlık alana sahiptir. Kilis ili sebze arazisi varlığı, Türkiye'nin toplam tarım alanının %6'sı kadardır (Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2016). Kilis ilinde tarımsal üretim ve tarımsal üretime dayalı ticaret oldukça gelişmiştir. Kilis ilinin tanıtıcı bitkisel ürünü zeytin, üzüm ve antepfıstığıdır. 2016 yılı verilerine göre zeytin ekim alanı 276.305 da olup üretim miktarı 31.933 tondur. Türkiye'deki üzüm ekim alanları içerisindeki payı %3.13 olup üretim miktarı 470 kg/da' dır. Kilis'te, antepfıstığı ekim alanı 64.677 da olup 2016 yılı üretim miktarı ise 35 kg/da' dır. Kilis ilinde üretilen organik ürünlere ait bilgiler Çizelge 1.4' te verilmiştir.

Çizelge 1. 4. Kilis ili 2019 yılı organik ürün üretim miktarı (TOB. 2019b)

Ürün adı	Üretim miktarı (Ton)
Zeytin	10519,74
Mercimek	298,05
Üzüm	290,06
Nohut	178,51
Antep Fıstığı	103,65
Buğday	90,54
Nar	38,86
Arpa	31,28
Ceviz	1,88
Alıç	0,50

1.4. Kilis İlinde Zeytincilik

Zeytin üretimi Kilis tarımı açısından önemli bir yere sahiptir. Kilis'te 29.330 ha'lık alanda 52.500 ton zeytin üretimi gerçekleştirilmektedir. Bu varlığın 2.656 ha'lık alanını sofralık zeytin, 26.673 ha'lık alanını ise yağlık zeytin üretimi oluşturmaktadır. Sofralık zeytinlerden 2.000 ton, yağlık zeytinlerden ise 50.500 ton ürün elde edilmektedir.

Kilis'in zeytin ağaç varlığı toplam 4.751.500 adet olup bunlardan 414.694 adedi sofralık, 4.336.806 adedi ise yağlık zeytindir (TÜİK, 2020).

1.5. Kilis'te Organik Zeytincilik

Organik bitkisel üretim kuralları genellikle şöyle sıralanmaktadır, toprağın sahip olduğu organik madde miktarı artırılmalı veya korunmalıdır. Sürdürülebilir tarım için ekim nöbeti hazırlanmalıdır ve toprak işleme uygulaması yapılmalıdır. Konvansiyonel tarımda uygulanan üretim teknikleri ile çevreye verilen zararlı etkiler en aza indirilmelidir. Organik tarıma geçiş sürecinde, ilgili üretim alanında daha önceden kullanılan kimyasalların kullanıldığı en son tarih kaydedilmektedir. Organik üretimde gübreleme uygulamaları ile toprağın verimliliğinin ve biyolojik aktivitesinin artırılması istenmektedir. Bu nedenle organik üretimde çeşitli baklagil bitki türleri ve derin köklü bitkilerin yetiştirilmesi ile yapılan yeşil gübre uygulamaları, ekim nöbeti uygulamaları, organik üretilen çiftlik gübreleri ve organik atıklardan elde edilmiş kompost ve organik ticari gübreler kullanılabilir. Bunların yanı sıra toprak iyileştirici materyaller, organik kökenli bitki besin maddeleri, genetiği değiştirilmemiş uygun bitkisel kökenli preparatlar kullanılabilir. Organik üretimde inorganik kökenli hiç bir gübre kullanılamamaktadır. Organik zeytin üretiminde insan sağlığına zarar verebilecek kimyasal ilaç ve gübre kullanılmadan, organik tarım yönetmeliğinde izin verilen materyallerin kullanılabildiği, toprak, su kaynaklarını koruyarak, çevre ve havayı kirlilemeden, en önemlisi de insan sağlığına zarar vermeyerek, üretiminden tüketimine kadar her kademesi sertifikalı ve kontrollü olarak gerçekleştirilen bir tarımsal üretim şeklidir. Organik olarak üretilen zeytinler, ilaçsız ve kimyasal gübresiz olduğundan ve sağlığı kötü yönde etkilemediğinden geleneksel olarak üretilen zeytinlere göre pazar fiyatı daha yüksek olmaktadır. Bu nedenle organik yetiştiricilik amacıyla bahçe kurulurken, arazi seçiminde dikim mesafesi ve aralığı, ağacın terbiye şeklinden, budanması, sulama ve gübrelemesinin yanında hastalık ve zararlıların kontrolü işlemlerinin organik tarım tekniğine uygun olarak planlanması gerekmektedir. Kilis ilinde organik zeytin üretimi kontrolleri Tarım ve Orman Bakanlığı Kilis İl Müdürlüğü personelleri tarafından denetlenmektedir.

Kilis ilinde organik zeytin üretici sayısı 370'tir organik zeytin üretim alanı ise 29.980 da olup bu alanda 12.165.5 ton üretim gerçekleştirilmiştir (TOB, 2020). Zeytinden sonra

tarım alanında en çok işletme sayısı 56 adet işletmeyle üzümde bulunmaktadır. Kilis ilinde son yıllarda “zeytincilik sektöründeki” gelişmeler organik tarımsal üretime olan ilgiyi arttırmaktadır.–Organik zeytin üretimi Kilis ekonomisine, 2014 yılı içerisinde 2 milyon TL üzerinde bir katkı sağlamıştır. Uzun yıllar süregelen çalışmalar ve ileriye dönük hedefler doğrultusunda, Kilis zeytinyağında markalaşma çalışmalarına ağırlık verilmiş ve yapılan ön çalışmalar sonucunda, yetiştirildiği yörenin adını ve kendine özgü özelliklerini de çağrıştıran "KİLİZİ" adı ile marka olarak tescil edilmiştir (www.kilizi.org).

Kilis İlinde organik ürünlerin pazarlanması konusu çok fazla gelişmemiştir. Organik ürünler yurt içine pazarlanmaktadır; pazarlama işlemlerinin % 80'i yerinde, toptancılar, diğer bölgedeki büyük firmalar tarafından, % 10'u Kilis Organik Zeytin Üreticileri Birliği tarafından yapılmaktadır. Birliğin yeni kurulması, bu yıl markalaşıp pazara yeni girmesi pazar oranının düşük olmasında etken sebeplerdendir. Organik tarım, üreticileri tarafından % 90'ı grup olarak % 10'luk kısmı da bireysel olarak yapılmaktadır (Kilis İli Tarımsal Yatırım Rehberi, 2016). Kilis ilinde organik ürünlerin işlenmesi, markalaşıp ambalajlanarak pazarlanması gerekmektedir. İlde organik zeytinde tesisleşme Kilis Organik Zeytin Üreticileri Birliği kurulması, birlik adına Türkiye Cumhuriyeti Devleti destekli, işleme ve paketleme ünitesi kurulması ile başlamıştır (Kilis Organik Zeytin Üreticileri Birliği, 2019). Kilis Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü 2006 yılında ilde başlattığı organik tarımı geliştirmek amacıyla sadece teknik destek vermemiştir. Organik tarımın gelişmesi, yayılması için her türlü mali destekleyici projeler hazırlayıp uygulamıştır. Kilis İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü Kilis Organik Zeytin Üreticileri Birliğinin kurulmasında ürünün markalaşıp piyasaya sürülmesinin her aşamasında mali ve teknik destekleyici projeler hazırlayıp uygulamıştır. Organik zeytin yetiştiriciliğinin ilde gelişmesi, tesisleşmesi il müdürlüğünün kararlılığından kaynaklanmaktadır. İlde organik pazarın bulunmayışı organik ürünlerin üreticiden tüketiciye ulaştırılmasında ve organik ürünlerin daha iyi tanıtılmasında olumsuz etki oluşturmaktadır. Organik ürünlerin muhafazasında önemli bir yeri olan soğuk hava deposunun ilde olmayışı özellikle organik pekmez üreticilerini zor duruma sokmaktadır (Kilis İli Tarımsal Yatırım Rehberi, 2016). Birliğin kurulduğu yıl organik tarım yapılan alan 12.895 dekar olarak kayıtlara geçmiştir. Yıllar itibarıyla organik tarım yapılan alan ise toplam 16.989 dekar olmuştur. 2012 yılında 29 zeytin üreticisi, organik tarıma geçiş

sürecini tamamlamış ve Kilis İli Organik Zeytin Üreticileri Birliği üyeleri, toplam 1.748 dekar alanda organik zeytin üretmeye başlamışlardır. 2013 yılında 7.050 dekar organik zeytin üretim alanı olarak belirlenmiştir. 2014 yılında birliğimiz üye çiftçi sayısı 257 olurken, organik üretim alanı da 11.500 dekardan fazla olmuştur. Bu dönemde birliğe mevcut üyelerin 126'sı organik üretim gerçekleştirirken, diğer üyeler organik tarıma geçiş sürecinde yer almaktadırlar. Organik tarım alanı genişlemeye devam ederken, 2014 yılının son aylarında zeytin sıkım işlemlerine başlayan Organik Zeytin Üreticileri Birliği, 2015 yılında 315 üye sayısına ulaşmış ve entegre zeytinyağı üretim tesisi de ilk kez faaliyete başlamıştır. Organik Zeytin Üreticileri Birliğinin bundan sonraki hedefi, şişelenmiş zeytinyağı ürünleri ile öncelikle ülkemiz pazarında ve ilerleyen yıllarda Dünya pazarında yer alabilmektir. Birliğin ürünleri, uluslararası NOP, JAS, AB ve TR sertifikalarına sahiptir. 2013 yılında yapılan, olağan genel kurulunda Kilis İli ilçelerini de birlik sınırları içerisine dâhil etmiş, Kilis İli Merkez İlçe Organik Zeytin Üreticileri Birliği ismi, Kilis İli Organik Zeytin Üreticileri Birliği olarak değişmiştir. Birlik Türkiye de ilk ve tek olma özelliğini taşımaktadır. Birlik 2012 Yılında 1 Ziraat Mühendisi istihdam ederken, 2013 yılında organik zeytin üreticilerine danışmanlık hizmeti vermeye başlamış ve Ziraat Mühendisi sayısını 4'e çıkarmış, bu sayı 2015 yılında 7'ye yükselmiştir. 2012 yılında yapılan, Zeytin Hasat Günü Etkinlikleri ve "Zeytinimi Seviyorum" projesinin ortaklarından biri olmuş ve Kilis ili ilk kez zeytin bitkisinde yapılan bir etkinliğe ev sahipliği yapmıştır. Yine birliğin ev sahipliğinde "Organik Zeytin Şenliği" 2013 yılında gerçekleşmiştir. Birlik 2011 yılında kurulmuş olmasına rağmen, 2012 yılı içerisinde çok önemli projelerde yer almıştır. Kilis yağlık çeşidi olarak bilinen zeytinden, elde edilen zeytinyağının değerlendirilmesi için çok sayıda çalışma yapılmıştır. "Zeytinyağı Şişeleme Paketleme Depolama" adlı proje bir çok kurum tarafından onay almış, GAP Bölge Kalkınma İdaresi' ne sunulmuş ve desteklenmiştir. Bu projenin sonucunda 2014 yılında sadece deneme üretimleri yapan organik zeytinyağı sıkım tesisi, 24 Ocak 2015 tarihinde resmen açılmıştır. Bu tarih itibarıyla tesis, kendi markası adıyla ilk kez zeytinyağı sıkım ve şişeleme dolum işlemlerini de başlatmıştır. Kilis ilinde organik zeytin üretimi alanında gerçekleşen tüm çalışmalar neticesinde Kilis ili zeytin üreticileri, devlet desteklerinin de etkisiyle organik zeytin yetiştiriciliğini benimsemişlerdir.

1.6. Amaç

Bu çalışmanın amacı, organik zeytin yetiştiriciliğinin yoğun olarak yapıldığı Kilis İlinde, üreticilerin sosyal ve ekonomik yapılarıyla yetiştiricilik sistemlerini, pazarlama kanallarını, alınan kültürel önlemleri belirleyerek bölgenin zeytin ve organik zeytin yetiştiriciliği konusunda bilgi düzeylerini ve bilgi kaynaklarını ortaya koymaktır. Bu çalışmada, Kilis İlinde kendine özgü aroması ve yüksek yağ içeriğine sahip olan yağlık zeytin çeşidinde, organik zeytin yetiştiriciliğine geçiş ve bu geçiş sürecinde üreticilerin yaşadığı sorunlar ve çözüm önerileri ve ayrıca Kilis yağlık zeytin çeşidinde organik yetiştiriciliğin bugünü ve geleceği değerlendirilmiştir. Bu çalışma ile Kilis İlinde organik zeytin yetiştiriciliği yapan üreticilerin, bu üretim yöntemini tercih etmelerinde etkili olan faktörler ortaya konulmuştur.

2. KAYNAK ÖZETLERİ

2.1. Organik Tarım Üzerine Yapılmış Çalışmalar

Geleneksel tarımsal üretim yakın zamana kadar kimyasallar kullanılmadan üretilmekteydi, fakat gelişen sanayi ve teknoloji ile beraber daha fazla ürün elde etmek amacıyla üreticiler kimyasal kullanmaya başlamışlardır. Bu yoğun kullanımı azaltmak insan ve doğayı korumak organik tarıma geçiş sürecinin nedeni olarak görüldüğü bildirilmiştir (Tozan ve Ertem, 1998).

Organik tarımda bitkisel mücadelede, doğal ve bitkisel kökenli insektisitler kullanılmaktadır. Bitkilerden çeşitli yollarda elde edilen bu bileşiklerin 2000'den fazla bitkiden elde edilebileceği bildirilmiştir. Fakat günümüzde çok az sayıda bitkisel insektisit kullanılmaktadır. bu ürünlerin elde edilişi, muhafazası, bitkide kalıntısının tespiti ve ruhsat alımı gibi işlemlerinin zorluğundan yetiştiricilikte kullanımları sınırlandırmıştır (Yaşarakıncı ve ark., 2002).

Organik tarım sisteminde esas amaç; toprak verimliliğinin korunması ve toprağın canlılığı ve devamlılığının sürdürülebilmesidir. Bu nedenle uygun toprak işleme, ekim nöbeti gibi uygulamaların yanı sıra, kimyasal içerikli olmayan besin maddelerinin, beslenmenin yetersiz kaldığı durumlarda gübre ve toprak düzenleyicileri olarak üreticiler tarafından kullanımına izin verilmelidir. Bu uygulamalardaki amaç, toprak verimliliğinin devamı ve bitkilerin yeteri kadar beslenmesi sonucunda ürün verimi ve kalitesinde artış sağlayabilmektir (Tüzel, 2004).

Organik ürünlerin tüketiminde, organik gıda satın alımında, etkili olmayan faktörlerin tüketicilerin yaşı, hane halkı büyüklüğü ve geliri olarak sıralanırken; eğitim seviyesinin organik gıdaların satın alımında etkili bir faktör olduğu belirlenmiştir (Hassan ve ark., 2009).

Organik ürün tüketiminde, ailelerin sahip oldukları çocukların yaşına göre organik gıda tüketimi ve satın alma taleplerinin değişim gösterdiği bildirilmiştir. Organik gıda satın alma eğilimleri on beş yaşından küçük çocuğa sahip ailelerde artarken; bu yaşın üzerinde çocuk sahibi olan ailelerin satın alma eğiliminin azaldığı görülmüştür. Ailede bulunan çocuk sayısı da organik ürün tüketimini etkilemektedir. Maliyetinden ötürü,

çok çocuklu ailelerin, organik ürün satın alma eğiliminin azaldığı belirlenmiştir (Midmore ve ark., 2005).

Organik tarımda, zararlıların yaşamlarını zorlaştıran, üremelerini engelleyen, yetiştiricilik uygulamaları organik ürünlerin kültürel mücadele yöntemleriyle korunmasını sağlamaktadır. Kültürel mücadele ile zararlının yok edilmesi veya engellenmesi amaç olmayıp, esas amaç, zararlının bitkiye bulaşmadan önce önlem almaktır. Zararlı böceklerin, bitki üzerinde üremesini önleyerek, popülasyonunu azaltmak ve organik tarım yapılan alandan uzak tutmak gerekmektedir. Zararlıların kışladığı ve yaşamını sürdürdüğü alanı korumak, zararlı varlığını azaltmaktadır. Bu aynı zamanda bir sonraki tarımsal ürün için de koruyucu bir işlemdir. Organik tarım alanlarında yetiştirilen ürünün arasında, zararlıların tercih ettiği, tuzak bitkiler yetiştirilmelidir. Bu şekilde zararlıları kendine çeken bu tuzak bitkiler, imha edilince zararlının etkisi büyük oranda azaltılarak fayda sağlamaktadır. Ülkemizde 24 Aralık 1994 tarih ve 22145 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan, organik tarım uygulama aşamalarında uyulması gereken esaslar 'Bitkisel ve Hayvansal Ürünlerin Ekolojik Metotlarla Üretilmesine İlişkin Yönetmelik' yürürlüğe girmiştir. Söz konusu yönetmelikte, organik tarımsal üretimde bazı zehirlerin de kullanılabileceği ifade edilmiştir. Ülkemizde yapılan organik üretimlerde arapsabunu, sütleğen ve sarımsak gibi organik zehirlerin de yetiştiriciler tarafından hazırlanıp kullanılabileceği yer almaktadır. Organik tarımda kullanılabilen doğal böcek öldürücülerin yapılışı, yaklaşık 10 yıl süren ekotoksikolojik ve toksikolojik olarak tanımlanan ve 100'den fazla özel testten başarıyla geçmesi gerekmektedir. Büyük paraların harcandığı bu işlemler neticesinde, ancak bu ilaçların kullanımı için ruhsat alınabilmektedir. Bu zorluklar nedeniyle, günümüzde ruhsat alabilen organik böcek öldürücü ilaç sayısı, kimyasallara oranla oldukça azdır. Ülkemizde daha yeni olan organik tarımın, üreticilerimize çeşitli eğitim programlarıyla, bu faydalı bitkisel kökenli böcek öldürücüler anlatılmalı ve kullanımı önerilmelidir. Organik tarım için, bitkisel yağların repellent etkilerinin olduğu ve kontakt ve solunum yoluyla böcekleri yok ettiği yapılan son çalışmalarda ortaya çıkarılmıştır (Hekimoğlu ve Altindeğer, 2006).

Erzurum ilinin göç nedeni ve zirai ilaç kullanımının azalmasıyla, organik tarım için uygun hale geldiğini belirtmiştir. Tarım arazilerinin %7,14'ünde gübreleme yapıldığı ve

bu alan içerisinde sadece %0,11 civarında zirai mücadele ilacı kullanıldığını bildirmektedir. Ayrıca Erzurum ilinde organik tarımın aile işletmeleri şeklinde yürütülmesinin de işçilik masraflarını azalttığı belirtilmiştir (Kartal, 2006).

Organik gıda tüketimi ile eğitim seviyesi arasında bir ilişkinin var olduğu bildirilmiştir. Yapılan bir çalışmada, eğitim seviyesi yüksek olan bireylerin, çalışmada yer alan kişilerin %62'sinin organik gıdaların, çevreye zarar vermeyen, doğa dostu olduğu ve pahalı olmadığını düşünürken; eğitim düzeyi düşük bireylerin sadece %35'i de aynı fikirde bulunmuştur (Stobbelaar ve ark., 2007).

Günümüzde organik tarımın bir yenilik olarak görüldüğü, bu nedenle organik tarım ile ilgili yeniliklerin benimsenmesi aşamalarında, yeniliğe etki eden faktörlerin değerlendirildiği birçok çalışma bulunmaktadır (Akın, 2008; Köksal, 2009; Çukur, 2015).

Organik tarımın önemi ve organik tarıma geçiş nedenleri; insan sağlığını korumak, kaliteli ürün yetiştirmek, doğal enerji kaynaklarını kullanmak, tarımsal üretimde girdilerden tasarruf sağlamak, kimyasalların insan sağlığı ve çevre üzerine olan zararlı etkilerini azaltabilmek, küçük aile işletmelerinin organik tarım sayesinde gelir düzeylerini artırabilmek şeklinde ifade edilmiştir (Marangoz, 2008).

Organik tarımla ilgili başka bir çalışmada, organik tarımın dünyada Avrupa Birliği ekonomisinde önemli konuma sahip olup, ülkemiz ekonomisinde istenilen yere ulaşamadığı bildirilmiştir. Ülkemizde organik tarımın istenilen hedefe ulaşması, ancak üreticilerin bilgi düzeyinin artırılması ve organik tarım konusunda farkındalığın ve bilincin artırılması ile sağlanabilecektir. Bu çalışmada ayrıca organik tarımın, insan sağlığı ve çevreye olan faydalı etkilerine de değinilmiştir (Arslan,2009).

Organik tarım günümüzde doğaya zarar vermeden yapılan, modern, yararlı tarım olarak tanımlanmaktadır. Cumhuriyet dönemi ile birlikte, ülkemizde tarımsal faaliyetlerle ilgili ilk çalışmaların başladığı bilinmektedir. Ülkemizin organik tarıma olan yaklaşımını değerlendirmek ve hedeflerinin faydalı bir şekilde belirlenmesi amacıyla, yürütülen bu çalışmada, bitkisel ve hayvansal üretim alanında yapılmış, organik tarım çalışmalarının çoğunun, ülkemizde organik tarım ifadesinin tanımlanmaya ve duyulmaya başladığı andan itibaren toparlandığı ve değerlendirildiği bildirilmiştir (Yanmaz ve ark., 2009).

Organik ve Konvansiyonel Örtü Altı Sebze Yetiştiriciliğinde Üreticilerin Teknik ve Ekonomik Sorunlarının Belirlenmesi amacıyla yürüttüğü çalışmada, sebze üreticilerinin teknolojiyi kullanımları ve bilgi düzeyleri incelenmiştir. Bölgede tarımsal yayım işlemlerinin, yavaş bir şekilde gerçekleştiği ve sebze üreticilerinin önemli birtakım sorunlar yaşadığı belirlenmiştir. Bu sorunların içerisinde en önemlisinin, ürünlerin satış ve pazarlamasında yaşanan aksaklıklar olduğu bildirilmiştir. Bunun yanı sıra hastalık ve zararlılarla mücadeledeki yetersizliklerin sebze üretiminde yaşanan önemli bir sorun olduğu bildirilmiştir (Taner, 2010).

Türkiye’ de büyük şehirlerde yaşayan insanlar, besin değeri yüksek ve sağlıklı oluşu nedeniyle organik ürünleri tercih ettiklerini, sertifikalı organik ürünlere daha fazla fiyat ödeyebileceklerini bildirmektedirler (Akgüngör ve ark., 2010).

“Organik Tarım Ürünlerinde Fiyatlandırma Politikaları: Eskişehir İlinde Bir Uygulama” konulu çalışmada; Türkiye’nin organik tarım üretimi için çok uygun bir ülke olduğu, ancak organik tarım pazarının ve kaynaklarının verimli kullanılmadığını bildirilmektedir. Ülkemizde organik tarımın en önemli sıkıntılarından birinin, iç talebin yetersiz ve organik tarım ürünlerinin markalaşamamış olmasıdır. Organik üretim yapan işletmelerin, küçük aile işletmeleri olması da başka bir sorun olarak bildirilmiştir. Ülkemizde üretilen organik ürünlerin %95’inin markasız ihraç edildiği, Avrupalı devletlerin bu ürünleri dünya pazarında değerlendirdiği bildirilmiştir. Bu durum ülkemiz organik tarım üretimi pazarında büyük bir sorun olmaktadır. Ayrıca Eskişehir ilinde organik tarım uygulamalarında destekleme ve teşvik uygulamalarının faydalı olduğu bildirilmektedir (Yıldız, 2010).

“Türkiye’de Organik Tarımın Analizi” adlı çalışmada; organik tarımın tarihsel gelişimi, Türkiye’de ve dünyada organik tarımla ilgili yasal düzenlemeler ve mevzuatların incelenmesi, organik tarım ürünlerinin pazarlaması ve sertifikasyonu gibi konular değerlendirilmiştir. Dünya üzerinde organik tarımın zamanla büyüdüğü, buna rağmen istenilen düzeye ulaşamadığı, tüketicilerin yeteri kadar ilgisini çekmediği ve dünya gıda pazarının sadece %2’sini kapsadığı belirtilmiştir. Türkiye’de ise organik tarım ürünlerinin pazar payının yaklaşık %1 olduğu belirtilmiştir. Ayrıca ülkemizde organik gıda tüketicilerin çoğunun, organik ürünler hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı bildirilmiştir (Özbağ, 2010).

Organik tarım uygulamalarına yeni geçiş yapan üreticilerin, bu süreçte kendilerini etkileyen faktörler, geçiş sürecinde karşılaştıkları sorunlar, sistemin avantaj ve dezavantajları ile üreticilerin memnuniyet düzeyleri belirlemeye çalışmışlardır. Organik tarımın birçok yönden avantajı olduğunu, fakat bunun yanında çeşitli dezavantajlarının olduğunu ve üreticilerin organik tarımdan çeşitli beklentilerinin bulunduğunu bildirmiştir (Karabaş, 2011).

Organik tarım, doğaya ve insana zarar vermeden, sürdürülebilir bir tarım gerçekleştirebilmeyi amaçlayan, duyarlı bir tarımsal üretim yöntemidir. Bu tanım birçok cümle ile de açıklanabilmektedir; organik tarımda kimyasal tarım ilacı, gübre, kimyasal içeren maddeler kesinlikle kullanılmamaktadır. Bu durum, toprak başta olmak üzere hava, su ve doğada yaşayan hiçbir canlıya zarar vermeden, üstelik kirlletmeden, devamlılığını koruyarak yapılan bir üretim olarak tanımlanmaktadır. Organik tarım, sadece insan sağlığının korunmasını değil, tüm dünyanın korunmasını ve zarar görmemesini de sağlamaktadır diye belirtilmiştir (Rehber, 2011).

Dünya ve Türkiye’de organik tarımın geleceğini incelediği “Türkiye’de Organik Tarım” konulu çalışmasında, Türkiye’nin organik tarım üretiminde kapasitesinin çok gerisinde kaldığını bildirmiştir. Organik tarım konusunda uygulanacak politikaların, bölgesel ihtiyaçlara cevap vermesi gerektiğini, bu konuda istenilen seviyeye ulaşabilmek için üretici ve tüketicilerin, organik tarım konusunda bilgi düzeyi ve farkındalıklarının artırılmasının çok önemli olduğunu ve bu konudaki fırsatları, ülkemizin şimdilik değerlendirememiş olduğunu ifade etmiştir (Ayla, 2011).

Ülkemizde, tarımsal üretimde organik tarımın önemi vurgulanmış ve günümüzdeki durumu değerlendirilmiştir. Organik tarım sektöründe, istenilen düzeye ulaşmak ve yeterince gelişmeyi sağlamak amacıyla, organik tarım üreticileri ve tüketicilerinin ilişkisi ile bilgi ve farkındalıklarının artırılması gerektiği bildirilmiştir. Ayrıca üreticilerin, ülkesel ve yerel gereksinimleri temin edebilen tarımsal politikalara ihtiyaç olduğu ve bu ihtiyaçların belirlenmesi ve giderilmesi gerektiği belirlenmiştir (Baysel, 2013).

Tarımsal üretimde verimi artırmak için yapılan uygulamaların başında, kimyasal gübre ve ilaçların yoğun olarak kullanıldığı bilinmektedir. Çevre sorunlarını tehdit eden bu

uygulamaların artışının önlenmesi ve ekolojik sistemin dengelerini korumak amacıyla, organik tarım üretimi sürdürülebilir ve korumacı bir tarım sistemi olarak değer kazanmıştır. İnsan ve doğaya dost bir sistem olan, Eko-köyler modelinin (ekolojik, ekonomik ve sosyokültürel kaynakların sürdürülebilir yerleşim modelleri) Çandır köyünde hayata geçirilmiş olan 32 pratiği değerlendirilmiştir. Bu çalışmanın başarısı, yerel halkın varoluşu, Çandır'ın zengin turizm potansiyeli ve eko-turizm konularında farkındalıklarının ortaya çıkarılmasıdır (Atabey, 2015).

Ülkemizin tarım politikaları ve geleneksel yetiştiricilikten, organik tarım üretimine geçiş sürecinde tarımda yaşanan değişim ve dönüşüm değerlendirilmiştir. Organik tarımın, tarımsal desteklerle uygulaması, Türkiye'de ve Avrupa'da tarımsal üretimde dönüşüme sebep olmuş ve bunu destekleyen en önemli olayın, organik tarımın uygulanması olduğu bildirilmiştir. Organik tarım, tüm dünyada 2000'li yıllardan sonra tarımsal üretimde sürdürülebilir, çevreye zarar vermeyen ve güvenli üretim yöntemi olarak kabul görmüştür. Bunun sonucunda tarımda hedef ürün verimini ve üreticinin gelirini artırmak olmadığı, insan sağlığını koruyan ve doğaya zarar vermeyen üretim yöntemlerinin kabul göreceği ifade edilmiştir (Yılmaz ve Yücel, 2017).

Türkiye'de kişi başına yıllık organik ürün tüketim tutarı, AB ülkelerinin ve dünya değerinin oldukça gerisinde olduğu bilinmektedir. Tüketici bireylerin gelir durumu, organik ürünlere erişebilme imkânı, tüketicilerin satın alma isteği ve organik gıdaların fiyatının Türkiye'de oldukça pahalı olması, gibi faktörler tüketim miktarını kısıtlamaktadır. Ülkemizde, organik tarım ve sağlıklı yaşam üzerine bilgi ve deneyimler gün geçtikçe artarken, tüketicilerin organik tarımsal ürünlere olan ilgisi de artmaktadır. Toplumun her kesiminde organik ürünleri tüketim arzusu artmakta, fakat sadece belli bir kesim, bu ürünleri beslenmesinde kullanabilmektedir (İnci ve ark., 2017).

Dünyada gelişmeye devam eden tarım sektörünün bir parçası olan organik tarım, sürekli değişim ve gelişim içerisindedir. Doğal kaynakları koruyan, insana, doğaya ve çevreye zarar vermeden, yenilenebilir enerjilerin tercih edildiği bir sürdürülebilir tarım gerçekleştirilmelidir. Nitekim ülkemiz, organik tarım alanında, dünyanın önde gelen üretici ülkelerinden birisi olmaya adaydır. Bunun en önemli nedeni, sahip olduğumuz temiz doğal tarımsal kaynakların varlığıdır. Organik tarımın geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması ile ülkemizde bulunan temiz su ve toprak kaynaklarını koruyarak,

gelecek kuşaklara aktarmak, sürdürülebilir tarımsal üretim gerçekleştirmek, kimyasallardan uzak, sağlıklı gıda üretmek ve ekonomik değeri yüksek tarım ürünlerini üretmek, çiftçilerimizin ekonomik gelir düzeyini yükseltecek ve büyük kazançlar sağlayacaktır. Bu çalışmada ele alınan Çanakkale ili coğrafi konumu, iklimi ve organik ürün pazarına olan yakınlığı sebebiyle, organik tarım gerçekleştirmek için uygun bir ilimizdir. Türkiye tarımının gelişimi ile paralellik gösteren, Çanakkale ili organik tarımının gelişimi ve büyümesi gün geçtikçe önem kazanmaktadır. Günümüzde, ülkemizin tamamında görüldüğü gibi, organik ürün ve üretici sayıları artış göstermiştir. Üretici sayısının düşük olduğu 2000’li yıllara kadar organik tarım üretiminde, büyük bir değişim görülmezken, 2000-2013 yılları arasında organik ürün üretiminde ve üretici sayısında yaklaşık 5 kat artış olduğu gözlenmiştir. Ülkemizde sunulan tarımsal desteklemeler, tarım kredileri ve teşvikler güncelliğini koruyarak, organik tarım üretiminin, ileride çok daha iyi yerlere geleceği bildirilmiştir (İlgar, 2017).

Kilis ili, organik tarım uygulamalarının ve organik pazarının ticari boyutu ekonomik analizi yapılarak değerlendirilmiştir. Kilis’ te organik tarım üretiminin Türkiye geneline göre çok geride kaldığı, Kilis ilinin sahip olduğu ekolojik tarım avantajlarını kullanamadığı bildirilmiştir. Tarımsal üretimde ve kırsal kalkınmada istenilen seviyelere ulaşabilmek için üreticilerin, organik tarımla ilgili farkındalıklarının artırılması büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmada, Kilis’in organik tarım üretim potansiyelinin artışı için çeşitli çözüm önerileri de sunulmuştur (Çınaroğlu, 2018).

Rize ili çay üreticilerinin, organik çay tarımına geçiş sürecinde yenilik ve karar verme sürecinin nasıl sürdürüldüğü, organik ve geleneksel çay üreticilerinin işletme özellikleri, sosyo-ekonomik yapıları ve organik çay üretimini kabullenme durumları incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; organik çay üreticilerinin yaşları ve tarımsal deneyimlerinin fazla olduğu ve organik üreticilerin toplam tarımsal gelirlerinin geleneksel çay üreticilerinden daha düşük olduğu belirlenmiştir. Her iki çay üretimini gerçekleştiren çiftçilerin, ÇAYKUR’da görevli mühendislerden tarımsal bilgiler edindikleri belirlenmiştir. Bunun nedeninin ise; ürünlerinin yüksek fiyattan alınacak olması garantisi ile çevre ve insan sağlığını korumak gibi önemli faktörler etkili olmuştur. Tüm bu verilerin yanı sıra, konvansiyonel çay üreticilerinin verim ve gelir kaybı olacağı düşüncesi ile organik tarımı benimsemedikleri sonucu ortaya çıkarılmıştır.

Konvansiyonel çay üreticilerinin, organik tarıma geçişte tereddüt yaşamalarını engellemek ve organik tarım hakkında açıklayıcı ve doğru bilgiye ulaşmalarını sağlamak amacıyla çiftçi eğitimleri, köylerde yüz yüze sohbet ve toplantılar ve tarla denemeleri gibi eğitim ve yayım uygulamaları gerçekleştirilmelidir. Ayrıca organik ve geleneksel çay tarımı yapan çiftçilerin bilgi ve deneyimlerini tüm üreticilerle paylaşımları gerektiği de bildirilmiştir (Abacı ve ark., 2019).

Ankara ilinde organik bitkisel üretim yapan çiftçilerle organik tarımı tercih etme sebeplerini araştırmak amacıyla anket yapılmıştır. Çalışma sonucunda, Ankara ilinde organik tarımın üreticiler tarafından benimsemesinde en etkili faktörler sağlık faktörleri, çevre koruma faktörleri ve yenilikçilik olarak sıralanırken üreticilerin organik tarımı benimsemesinde, tarımsal destekler ve ekonomik faktörlerin etkisinin daha az olup sıralamada en sonda yer aldığı belirlenmiştir (Kurnaz, 2020)

2.2. Zeytin Yetiştiriciliği Üzerine Yapılmış Çalışmalar

Dünyada yer alan zeytinlik alanların, ortalama %98'i zeytin üretimi için en ideal bölge olan Akdeniz bölgesinde yer almış ve dünya zeytin üretim alanları değerlendirildiğinde, yaklaşık 10 milyon ha'dan fazla üretim alanında, yaklaşık 800 milyon civarında, zeytin ağacının var olduğu bilinmektedir. Zeytin ağacının önemi meyvesidir, yağıdır, odunudur, ayrıca yaprakları bile değerlendirilebilen kıymetli bir tür olup, Akdeniz havzasında verimli topraklarda başarıyla üretilmiş, en gözde dönemlerini yaşamış ve günümüzde de yaşamaya devam etmektedir. Zeytin bitkisi bulunduğu her bölgede insanlar tarafından yoğun talep ve ilgi görmüştür (Doran ve ark., 1991).

Organik zeytin üretimine geçme sürecinde, karar verirken, etkili olan faktörleri belirlemek amacıyla İzmir, Aydın ve Çanakkale'de yürütülen bu çalışmada, konvansiyonel zeytin üreticileri de değerlendirilmiştir. Aynı sayıda konvansiyonel zeytin üreticisi ile de anket yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre; ekonomik ve çevresel nedenler, üreticilerin bireysel özellikleri, işletme özellikleri, arazi biçimleri, alet-makine varlığı geçiş sürecinde karar vermede etkili olan faktörler olarak anlamlı bulunmuştur (Köksal, 2009).

İnsan sağlığı için büyük önemi olan zeytinin yetiştiriciliğinde, geleneksel yöntemlere alternatif organik tarım yönteminin denendiği bu çalışmada, geleneksel üretim

parsellerinde verimin, organik zeytin üretim parsellerinden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Organik zeytin üretimi konvansiyonel üretimle kıyaslandığında, brüt üretim ve brüt marjı konvansiyonel zeytin üretimine göre daha yüksek, değişken masrafi ise daha düşük olduğu bildirilmiştir (Öztürk ve ark., 2010).

Zeytincilik, Cumhuriyet dönemi sonrasında, Türkiye’de tarımda önemli bir yere sahip olmuş uygulama alanlarından biridir. Ülkemizde sofralık zeytin ve zeytinyağı üretiminde verim ve kalitede önemli gelişmeler görülmektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarında olduğu gibi, 2000’li yıllardan beri bu gelişim, devam ederek önemini korumaktadır. Bu gelişmeler beraberinde teknolojinin gelişimini etkileyerek ve özellikle bölgesel isimlendirilen ve markalaşan zeytin çeşitleri, zeytin ve zeytinyağı ürünlerinin pazarının da gelişmesine faydalı olmuştur. Bazı bölgelerimizde faaliyet gösteren, butik zeytincilik, zeytinde alınan coğrafi işaretler, zeytin ve zeytinyağı tadım çalışmaları, lisanslı depoculuk gibi yeniliklerle birçok üretici ve firma yurtdışında fuar ve yarışmalarda dereceler ve ödül almaktadırlar. Türkiye’de zeytinciliğin yapısı geleneksel zeytincilikten çıkıp modern zeytinciliğe yönelmektedir. Türkiye, dünya sofralık zeytin ve zeytinyağı pazarında söz sahibi olabilmek için, yüksek kaliteli ürün üretimini hedeflemiş olup, üretimde bir takım sorunlar da yaşamaktadır (Özkaya ve ark., 2010).

İnsan sağlığı ve beslenmesi açısından çok önemli bir yere sahip zeytinin yetiştiriciliğinde, geleneksel tarıma alternatif olarak organik tarım uygulamalarının uygunluğunun belirlenmesi ve pomolojik, fenolojik ve ekonomik ayrımlarının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu çalışmada, organik yetiştirme parsellerinde toprak verimliliğini artırmak için yeşil gübreleme yapılmış, organik gübre kullanılmıştır. Geleneksel parsellerde ise kimyasal gübre kullanılmıştır. Organik ve konvansiyonel parsellerde zeytin sineği zararlısı takibi, sürgün boyu, çiçek ve somak sayısı, meyvelerde ise tane sayısı ve ağırlığı, meyve eni ve boyu, meyvede et/çekirdek oranı ve ürün verimine bakılmıştır. Zeytinyağında yağ asitleri bileşimleri ve zeytinyağı kalite parametreleri incelenmiştir. Tüm bu verim ve kalite parametrelerinde her iki uygulama arasında fark bulunmamıştır. Ayrıca parsellerden elde edilen meyvelerde kalıntı analizleri sonucunda, organik fosforlu, nitrojenli ve sülfürlü pestisitlere rastlanmadığı belirtilmiştir (Varol ve ark., 2011).

Dünya geneline bakıldığında ülkemiz, zeytin yetiştiriciliğinde önemli bir konuma sahiptir. Özellikle son yıllarda yeni bahçe tesisi ile birlikte, zeytin fidanı dikim sayısında büyük artış görülmüştür. Ülkemizde üretilen zeytinlerin yaklaşık 3/4'ü yağlık olarak değerlendirilirken, son yıllarda sofralık zeytin üretiminin de hızla arttığı görülmektedir. Üretimdeki hızlı artışa karşılık, zeytin ihracatında istenilen artışlar elde edilememektedir. İhracattaki sıkıntıların aşılabilmesi için zeytincilik alanında görülen çeşitli sorunların giderilmesi gerekmektedir. Mersin ili Mut ilçesinde Gemlik zeytininde organik tarım üretiminin uygulanabilirliğinin araştırıldığı çalışmada, değerlendirmeye alınan Gemlik zeytin çeşidinde verim, ürünün kalite özellikleri ve pomolojik ölçütleri incelenmiştir. Araştırma sonucunda, verim, meyvede 100 dane ağırlığı, meyvede et/çekirdek oranı ve kuru meyvede yağ oranına, istatistik analizler uygulanmıştır, bununla birlikte, organik zeytin yetiştiriciliğinde ekonomik analiz de yapılmıştır. Değerlendirmeler sonucunda, kendine özgü bir mikro klima özelliği gösteren Mersin ili Mut ilçesinde, organik zeytin üretiminin başarıyla gerçekleştirilebileceği sonucuna varılmıştır (Gür ve ark., 2011).

Güneydoğu Anadolu bölgesinde bazı illerimizde yetiştirilen Kilis Yağlık zeytin çeşidi, özellikle Kilis ilinde yaygın olarak yetiştirilmektedir. Bu zeytin çeşidi, içerdiği yağ oranı ve kalitesi ile dünyada kıymeti bilinen, üstün bir çeşittir. Hastalık ve zararlılara karşı dayanıklı ve bölgenin iklim, toprak ve topoğrafyasına uygun oluşu, geleneksel yöntemlerle zahmetsizce yetiştirilebilmesi Kilis Yağlık zeytin çeşidinin önemini artırmaktadır. Farklı lokasyonlarda ve farklı zamanlarda yapılan hasadın, ağaçların fenolojik ve pomolojik özellikleri, zeytinyağının verim ve kalite özelliklerindeki değişimin izlendiği çalışmada, olgunlaşma süreci boyunca meyve ağırlığının 1.62-4.35 değerleri arasında, artarak değiştiği belirlenmiştir. Ayrıca 15 Eylül tarihinde yapılan hasatta yağ oranı %7.77 iken, 15 Aralık tarihinde ise %31.67 olduğu belirlenmiştir (Erdoğan, 2020).

3. MATERYAL VE METOT

3.1 Materyal

Bu tez çalışmasında kullanılan materyal organik zeytin üretimi yapan üreticilerden oluşmaktadır. Kilis ili organik zeytin yetiştiriciliği yapan üreticiler ile anket yapılarak veriler elde edilmiştir. Organik zeytin üretimi gerçekleştiren çiftçilerimizle birebir görüşme yapılarak anket formları doldurulmuştur. Anket ile üreticilerin beyanlarından elde edilen veriler bu araştırmanın materyalini oluşturmuştur. Kilis ilinde Tarım ve Orman İl Müdürlüğünde OTBİS'e kayıtlı, 100 organik zeytin üreticisi ile anket yapılmış ve elde edilen bulgular değerlendirilmiştir. Anket yapılarak ulaşılan veriler, bu tez çalışmasının birincil verilerini oluşturmaktadır. Kilis Tarım ve Orman İl Müdürlüğünden alınan veriler, TUİK verileri, IFOAM verileri, organik tarımla ilgili yapılmış bilimsel yayınlar, istatistiki veriler, çalışma sonuçları ve tezler bu tez çalışmasında ikincil veriler olarak değerlendirilmiştir.

3.2. Metot

3.2.1 Örneklem Yöntemi

Ankete katılan üreticilerin belirlenmesi için bütün üreticilerin örnek olma olasılığının eşit olması amaçlanmıştır ve verilen "oransal örnek hacmi" formülü kullanılmıştır. Örneğe alınan üretici sayısı tespiti aşağıda yer alan formül kullanılarak hesaplanmıştır (Arıkan, 2007).

$$n = \frac{Np(1-p)}{(N-1)\sigma_{\hat{p}}^2 + p(1-p)}$$

$$N = \text{Ana kitle} \quad p = \text{oran}$$
$$\sigma_{\hat{p}}^2 = \text{oranın varyansı}$$

Bu formülde;

n: Örnek Hacmi

N = Toplam Üreticisi Sayısı

p = Örneğe Girecek Üreticilerin Oranı

$\sigma^2 p_x$ = oran varyansını ifade etmektedir.

Bu tez çalışmasında maksimum örnek büyüklüğüne ulaşmak istenmiştir. Bu nedenle, p : 0.50 ile $(1-p)$: 0.50 alınmıştır. Buna göre, çalışma yapılan organik zeytin tarımı yapan üreticilerde %10 hata payı ile % 95 güven aralığı önemsenerek, Kilis'te kayıtlı 370 organik zeytin üreticisinden toplam 100 üretici ile yüz yüze anket gerçekleştirilerek görüşülmüştür. Elde edilen veriler % olarak değerlendirilerek yorumlanmıştır.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

4.1. İncelenen İşletmelerde Üreticilere Ait Bilgiler

4.1.1. Üreticilerin yaş durumu

Araştırma kapsamında, incelenen üreticilerin yaş durumu hakkındaki bilgileri Çizelge 4.1’de belirtilmiştir. Üreticilerin %17’si 40 yaş ve altı iken %30’u 41-50 yaş arası ve %53’ü 51 yaş ve üzerinde olduğu belirlenmiştir (Çizelge 4.1)

Çizelge 4. 1. Üreticilerin yaş durumu

Yaş durumu	N	%
<41	17	17,0
41-50	30	30,0
>50	53	53,0
Toplam	100	100,0

Çizelge 4.1’den görüldüğü gibi organik zeytin üretimi yapan çiftçilerin çoğunluğunun 51 yaş ve üzerinde, orta yaş sınıfında olduğu görülmektedir. Özsayın ve ark., (2015), Gökçeada da organik zeytin üreticilerinin yaş dağılımları incelendiğinde; %34’ünün 40 yaşından küçük, %31,1’inin 40-50 yaş arasında ve %34,9’unun da 50 yaş ve üzerinde olduğu belirtmişlerdir. Yine başka bir anket çalışmasında Çanakkale, Aydın ve İzmir illerinde organik zeytin yetiştiriciliği yapan üreticilerin büyük bir kısmının 41-60 yaş aralığında olduğu açıklanmıştır (Köksal, 2009). Bu sonuçlar bu anket çalışmasında elde edilen sonuçlar ile büyük oranda paralellik göstermektedir. Tarımsal yeniliklerin benimsenmesi ile üreticilerin yaşları arasında olumlu bir ilişkinin olduğu bildirilmiştir (Taluğ, 1975). Fidan (2017), Bartın ilindeki organik tarım üreticilerinin yaş durumunun 55-64 yaş aralığında yoğunlaşmakta olduğunu bildirmiştir. Başak ve ark. (2015) Manisa ilinde, organik üreticilerle yapılan eğitim faaliyetinde anket çalışması düzenlemiştir. Eğitime katılan organik üreticilerin %69.5’inin 50 yaşın altında olduğunu belirlemişlerdir.

4.1.2. Üreticilerin cinsiyet durumu

Araştırma kapsamında, ankete katılan üreticilerin %94'ü erkek iken %6'sı kadın üreticilerden oluşmaktadır (Çizelge 4.2).

Çizelge 4. 2. Üreticilerin cinsiyet durumu

Cinsiyet	N	%
Erkek	94	94,0
Kadın	6	6,0
Toplam	100	100,0

Çizelge 4.2'den görüldüğü gibi organik zeytin üreticileri erkek bireylerden oluşmaktadır. Benzer şekilde yapılmış birçok çalışmada organik tarım üreticilerinin genelde erkek çiftçilerden oluştuğu görülmektedir. Özsayın ve ark. (2015), organik zeytincilik yapan Gökçeada'da anket uygulanan üreticilerin %84,3'ünün erkek, %15,7'sinin ise kadın olduğunu bildirmişlerdir. Başak ve ark. (2015), Manisa ilinde organik tarımda bilgi düzeyinin belirlenmesini amaçlayan eğitime katılan organik üreticilerin %96,3'ünün erkek olduğunu ve %3,7'sinin kadın olduğunu belirlemiştir.

4.1.3. Üreticilerin eğitim durumu

Araştırma kapsamında incelenen üreticilerin, eğitim düzeylerine ilişkin bilgiler Çizelge 4.3'te verilmiştir. Organik zeytin üreticilerinin %33'ü lise mezunu, %17'si okur-yazar, %16'sı ilkokul mezunu, %14'ü üniversite, %9'u ortaokul mezunu, %8'i yüksekokul mezunudur ve %3'ü okuma yazma bilmeyen kişilerden oluşmaktadır (Çizelge 4.3).

Çizelge 4. 3. Üreticilerin eğitim durumu

Eğitim durumu	N	%
Okuma Yazma Bilmeyen	3	3,0
Okur-Yazar	17	17,0
İlkokul	16	16,0
Ortaokul	9	9,0
Lise	33	33,0
Yüksekokul	8	8,0
Üniversite	14	14,0
Toplam	100	100,0

Organik zeytin üreticilerinin, büyük bir kısmının eğitilmiş olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmada okuma yazma bilmeyen sadece 3 organik zeytin üreticisi yer almaktadır. Gökçeada’da organik zeytincilik yapan üreticilerin öğrenim durumlarına ilişkin veriler değerlendirildiğinde; %40,0’inin ilköğretim, %35,8’inin ortaokul ve %30,2’sinin de lise mezunu olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Özsayın ve ark. 2015). Çanakkale, Aydın ve İzmir illerinde yapılan çalışmada da hem organik hem de konvansiyonel zeytin yetiştiriciliği yapan üreticilerin yaklaşık %60’ının ilköğretim mezunu olduğu açıklanmıştır (Köksal, 2009). Bu çalışmalar organik tarım üreticilerinin eğitim seviyesinin genel olarak orta düzeyde olduğunu göstermiştir. Kaya ve Atsan (2013), Kırsalda yaşayan kadının organik tarımı benimsemesini etkileyen faktörler başlıklı çalışmada, okuma yazma bilmeyen üreticilerin oranının %41,8 olduğunu belirtmiştir. Başka bir çalışmada ise, çiftçilerin eğitim seviyesi yükseldikçe, tarımsal yayım faaliyetlerini öğrenme ve benimseme taleplerinin arttığı bildirilmiştir (Atsan ve ark., 2009). Ustamehmetoğlu ve Toklu (2015), çalışmada tüketicilerin gelir düzeyinin ve eğitim seviyesinin yüksek oluşunun organik ürünlere olan talepte artış sağladığını ifade etmiştir. Türkiye’de organik ürünlere olan tüketici talebi ile eğitim seviyesi ve gelir düzeyi arasında doğrusal bir ilişkinin bulunduğunu ifade etmişlerdir. Satın almada en önemli faktör organik ve gıda güvenliğine olan hassasiyet olmuştur.

4.1.4. Üreticilerin gelir durumu

Araştırma kapsamında, ankete katılan üreticilerin %39'u orta düzeyde, %61'i yüksek düzeyde gelir sahibi oldukları görülmüştür (Çizelge 4.4).

Çizelge 4. 4. Üreticilerin gelir durumu

Gelir düzeyi	n	%
Asgari Ücret	39	39,0
Üzeri	61	61,0
Toplam	100	100,0

Çizelge 4.4 incelendiğinde organik zeytin üreticilerinin gelir düzeyinin çoğunun, yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Tan ve ark. (2017), çalışmalarında, üreticilerin gelir düzeylerinin %36'sının yıllık 20-30 bin TL arasında, %35'inin 10 ile 20 bin TL geliri olduğunu, %17'sinin 30 ile 40 bin TL arasında geliri olup, %6'sının 40 ile 50 bin TL arasında gelire sahip olduğunu, sadece %6'sının elde ettiği gelirin 50 bin TL den fazla olduğunu tespit etmişlerdir. Başak ve ark. (2015) Manisa ilinde organik üreticilerle anket çalışması düzenlemişlerdir. Eğitime katılan organik üreticilerin %47.2'sinin yıllık 12.001-25.000 TL arasında gelir düzeyine sahip olduğunu bildirmişlerdir. Özsayın ve ark. (2015), Gökçeada'da organik zeytin üreticilerinin önemli bir kısmının orta gelir grubunda olduğunu bildirmiştir. Kaya ve Atsan (2013), kırsalda yaşayan kadın organik tarım üreticilerinin incelendiği çalışmalarında, ailelerin %50,7'sinin aylık 500-699 TL arasında bir gelire sahip olduğunu bildirmiştir. İşletmelerin %30,9'u 6-20 da arasında arazi miktarına sahiptir. Görüşülen ailelerin çoğunluğu mülk (%63,3) ve kira olarak (%30,9) arazi işlemekte olup ortaklık arazi işleme uygulamasının çok yaygın olmadığı belirlenmiştir. Fidan (2017), Bartın ilindeki organik tarım üreticilerinin ortalama 1000-1499 TL gelire sahip olduklarını ifade etmiştir. Kurnaz (2020), organik tarım üreticisi beyanlarına göre, gelir açısından %42,1'inin yıllık toplam gelirlerinin 90.000 TL'nin altında olduğunu ve organik bitkisel üretimin %39,5'inin 90 dekar'dan daha küçük alanlarda gerçekleştirildiğini bildirmiştir.

4.1.5. Üreticilerin zeytinlik arazi varlığı

Araştırma kapsamında ankete katılan organik zeytin üreticilerinin zeytinlik arazi varlığı Çizelge 4.5'te verilmiştir. Üreticilerin %28'inin arazi büyüklüğü 0-50 dekar, %47'sinin 50-100 dekar iken, %2'sinin 100-200 dekar ve %23'ünün 200 dekar üzerinde olduğu belirlenmiştir (Çizelge 4.5). Organik zeytin üreticilerinin gelir düzeylerinin iyi olması ile paralel olarak arazi varlıklarının da iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir. Çalışmaya katılan üreticilerin yarısına yakını, 50 ile 100 da arası büyüklükte, zeytinlik araziye sahiptir.

Çizelge 4. 5. Üreticilerin zeytinlik arazi varlığı

Zeytinlik arazi varlığı (da)	N	%
0-50 dekar	28	28,0
50-100 dekar	47	47,0
100-200 dekar	2	2,0
200 dekar ve üzeri	23	23,0
Toplam	100	100,0

Tan ve ark. (2017), İzmir'de organik tarımla uğraşan üreticilerin ortaklık tutulan arazi, mülk arazi ve kiralanan arazi olmak üzere, toplam işledikleri tarım arazilerinin varlığını incelediklerinde; üreticilerin %37'sinin 100 da'dan daha büyük arazi sahibi olduklarını, %28'inin 50-80 da arasında, %26'sının 20-50 da arasında, %7'sinin 80-100 da arasında, %2'sinin ise 20 da'dan daha küçük araziye sahip olduklarını belirlemişlerdir. Acıbuca ve ark. (2018), Mardin'de organik tarım üreticilerinin, nerdeyse tamamının bağcılık yaptığını ve bağcılık yapılan alanların, %50'sinde organik tarım yapıldığını ve bu arazilerin, 20 da ve bundan daha küçük arazilerde gerçekleştiğini tespit etmiştir. Başak ve ark. (2015), Manisa ilinde organik üreticilerle yaptıkları anket çalışmasında, organik üreticilerin %76.6'sının 50 dekarın altında arazi büyüklüğüne sahip olduklarını belirlemiştir.

4.2. Organik Tarım Hakkında Bilgiler

4.2.1. Üreticilerin organik tarım ifadesinden anladıkları kavram

Araştırma kapsamında, ankete katılan üreticilerin %38,14'ünün organik tarım denilince aklına güvenilir ve sağlıklı gıda üretimi gelirken, %27,32'sinin doğayı koruyan tarım ve %34,54'ünün ilaç ve gübre kullanılmayan tarım ifadesi geldiği belirtilmiştir (Çizelge 4.6).

Çizelge 4. 6. Üreticilerin organik tarım ifadesinden anladıkları kavram

Organik tarım ifadesinden anladıkları kavram	N	%
Güvenilir ve Sağlıklı Gıda Üretimi	74	38,14
Doğayı Koruyan Tarım	53	27,32
İlaç ve Gübre Kullanılmayan Tarım	67	34,54
Toplam	194*	100,0

*Bir üretici birden fazla cevap verdiği için toplam 100 çıkmamaktadır

Organik zeytin üreticilerinin, organik tarım ifadesinden, büyük oranda zirai ilaç ve gübre kullanılmayan tarımsal üretim ifadesini algıladıkları ortaya çıkmıştır. Özsayın ve ark. (2018), yaptıkları çalışmada üreticilerin %90,9'unun organik tarımı gelişmiş ve modern bir üretim sistemidir diye tanımlarken %9,9'unun kararsız kaldığını tespit etmişlerdir. Organik zeytin yetiştiriciliği yapan üreticilerin organik tarım konusunda en fazla bilinç düzeyinin "organik tarımda, sağlığa ve doğaya zararlı kimyasallar kullanılmaz" kavramını benimsediklerini ifade etmişlerdir. Bu sonuçlar, araştırma bulgularımızı destekler nitelikte bulunmuştur. Adıgüzel ve Kızılaslan (2020) çalışmalarında üreticilerin büyük çoğunluğunun (%77.63) organik tarımı ilaçsız ve gübresiz tarım olarak tanımladığını, %19.74'ünün ise doğal üretim olarak ifade ettiğini, %5.92'sinin kontrollü ve sertifikalı üretim olduğunu ve %5.26'sının ise sağlıklı üretim şeklinde tanımladığını bildirmiştir.

4.2.2. Üreticilerin organik tarıma başlama kararına etkili olan faktörler

Yapılan çalışmada, ankete katılan zeytin üreticilerinin organik tarıma başlamasında etkili olan faktörler Çizelge 4.7'de verilmiştir. Organik zeytin üreticilerinin %34,25'i

Tarım ve Orman il/ilçe Müdürlüğü tavsiyesi ile %15,07'si ziraat odaları birliğinin tavsiyesi ile %26,03'ü akraba, arkadaş tavsiyesi ile başladıklarını bildirirken, %20,55'i televizyon ve basından etkilendiklerini ve üreticilerin %4,11'inin bir firma tavsiyesi ile organik zeytin tarımına başlamaya karar verdikleri belirlenmiştir (Çizelge 4.7).

Çizelge 4. 7. Üreticilerin organik tarıma başlama kararında etkili olan faktörler

Organik tarıma başlama kararı	n	%
Tarım ve Orman İl/ilçe Müdürlükleri Tavsiyesi	50	34,25
Ziraat Odası Tavsiyesi	22	15,07
Akraba, Arkadaş Tavsiyesi	38	26,03
Televizyondan, Basından Gördüm	30	20,55
Bir Firmanın Tavsiyesi	6	4,11
Toplam	146*	100,0

*Bir üretici birden fazla cevap verdiği için toplam 100 çıkmamaktadır.

Çalışmaya katılan üreticilerin organik tarıma başlama kararında yüksek oranda, Tarım il ve ilçe müdürlükleri akrabalarından ve basından etkilendiklerinin bildirmişlerdir. Bir araştırma sonucuna göre, televizyon, radyo gibi görsel işitsel ve gazete, dergi gibi yazılı araçlar tarımsal yayım işlemlerinde haberin iletilmesi ve benimsetilmesinde eyleminin bütünleyici unsurlarıdır diye ifade edilmiştir (Aktaş, 2005). Olhan (1997), Akın (2008), yaptıkları araştırmalarda organik üreticilerin organik tarımla ilgili haber alma kaynaklarının organik tarım temsilcileri, organik tarım firmaları ile Araştırma Enstitüleri ve Tarım İl Müdürlüğü personellerinin olduğunu belirtmişlerdir. Bu sonuçlar çalışmamız ile örtüşmektedir.

4.2.3. Üreticilerin organik tarımı tercih etme sebepleri

Araştırma kapsamında, ankete katılan zeytin üreticilerinin %28'i yeni ve farklı bir tarım tekniği denemek için organik tarıma geçmelerinin çok önemli olduğunu belirtmişlerdir. Üreticilerin %29'u sadece destek almak için organik tarıma geçmenin önemli olduğunu bildirirken, %38'i çevre koruma faktörlerinden, %41'i sağlık faktörlerinden %39'u ise ekonomik faktörlerden dolayı organik tarıma geçmenin önemli olduğunu belirtmişlerdir (Çizelge 4.8).

Çizelge 4. 8. Üreticilerin organik tarımı tercih etme sebepleri

Organik tarıma geçme sebebi	1	2	3	4	5	Toplam
Yeni Farklı Bir Tarım Tekniği Denemek	28	33	25	9	5	100
Sadece Destek Almak	29	19	30	10	12	100
Çevre Koruma Faktörleri	38	18	18	13	13	100
Sağlık Faktörleri	41	11	14	18	16	100
Ekonomik Faktörler	39	17	22	11	11	100

1) Çok önemli 5) Önemsiz

Karabaş ve Gürler (2011), çalışmalarında, üreticilerin organik tarıma başlamalarında etkili olan en önemli faktörün %34,5 oranı ile organik tarım uygulamalarına verilen destek ve teşvikler, %23,6 ile çevreye ve sağlığa olan duyarlılık ve %22,7 ile yüksek kar marjı olduğunu bildirmişler. Ayrıca üreticilerin organik tarıma geçmelerinde bu oranların etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Olhan (1997), çalışmasında, konvansiyonel üretimde bulunan üreticilerin %57,7'sinin organik tarımı daha kârlı buldukları için organik tarım yapmak istediklerini ifade etmiştir. Fidan (2017), Bartın ilinde organik tarım üreticilerin %45,3'ünün organik üretime başlama nedeninin, sağlıklı ürün yetiştirmek olduğunu tespit etmiştir. Bu durum, üreticilerin sağlıklı ürün yetiştirmeye önem verdiklerini göstermiştir. Hanson (2004), çalışmasında ekonomik nedenlerin organik tarıma geçişte etkili olan faktörlerin başında yer aldığını belirtmiştir. Fairweather (1999), Organik zeytin yetiştiriciliğine karar verme sürecinde gelir seviyesinin ve ekonomik durumun fazlasıyla etkili olduğunu belirlemiştir. Organik tarım konularında yapılmış araştırmaların çoğunda üreticilerin gelir seviyesinin organik tarıma geçişte çok etkili bir faktör olduğu bildirilmiştir. Gonzales (2005), organik yetiştirilen zeytin ağaçlarında ağaç başı verimin, konvansiyonel tarıma göre çok daha düşük olduğunu ve çiftçinin eline geçen fiyatlarla yapılan ekonomik analizlere göre ise; organik zeytinyağında brüt karın daha yüksek bulunduğunu belirlenmiştir. Aktürk ve Savran (2009), yaptıkları çalışmalar organik tarıma geçişin ekonomik nedenlerden kaynaklandığını göstermektedir. Sağlık ve çevre koruma faktörlerinin yanında, alınan tarımsal desteklerin etkisinin de bulunduğunu ve ekonomik etkenler sebebiyle ilimiz organik zeytin üreticileri, organik tarımı tercih ettiklerini bildirmişlerdir.

4.2.4. Üreticilerin organik tarımdaki tecrübesi

Yapılan araştırmada, ankete katılan zeytin üreticilerin %29'u 1-3 yıl, %41'i 3-5 yıl arasında, %30'u ise 5-7 yıldır organik tarım sisteminin içerisinde bulunduklarını belirtmişlerdir (Çizelge 4.9).

Çizelge 4. 9. Üreticilerin organik tarım sistemindeki tecrübesi

Organik tarım tecrübesi	n	%
1-3 Yıl	29	29,0
3-5 Yıl	41	41,0
5-7 Yıl	30	30,0
Toplam	100	100,0

Çizelge 4.9'dan görüldüğü gibi Kilis İlinde organik tarım uygulamaları daha çok yenidir. Karabaş ve Gürler (2011), çalışmalarında organik tarım üreticilerinin %11,8'i son bir yıldır organik üretim yapmakta olduğunu, 5 yıldır organik üretim yapanların oranının %6,4 olduğunu ve Samsun ilinde incelenen işletmeler arasında 5 yıldan fazla süredir organik üretim yapan üretici bulunmadığını bildirmişler. Bulgular çalışmamızı destekler nitelikte olup organik tarımın ülkemizde yeni bir teknik olduğunu göstermektedir. Üreticilerin organik tarımdan haberdar olma süresi %44.74'ünün en yüksek oranla 5 ile 10 yıl arasında süredir organik tarımdan haberdar oldukları belirlenmiştir. Üreticilerin yaklaşık üçte birinin (%29.60) ise 10 yıldan uzun süredir organik tarımdan haberdar oldukları bildirilmiştir. Ayrıca üreticilerin organik tarım yapma süresi incelendiğinde %44.08'inin en yüksek oranla 4 yıl ve daha kısa süredir organik tarım yaptığı belirlenmiştir (Adıgüzel ve Kızılaslan 2020). Bu bulgular çalışmamız ile paralellik göstermektedir. Torun (2011), yaptığı çalışmada 1-20 yıl arasında tarımsal faaliyet gerçekleştiren üreticilerin oranını % 21,4, 21 ve üzeri yıl arasında tarımsal faaliyette bulunanların oranını ise % 71 olarak tespit etmiştir. Kocaeli ilinde tarımsal faaliyetin halen önemli bir gelir kaynağı olduğu ve sosyo-ekonomik açıdan önem taşıdığını bildirmiştir.

4.2.5. Organik tarım hakkında bilgi kaynakları

Araştırma kapsamında incelenen üreticilerin organik tarım hakkındaki bilgi kaynakları Çizelge 4.10’da verilmiştir. Ankete katılan organik zeytin üreticilerinin %7,78’i üretici birliklerinden, %26,11’i Tarım ve Orman il/ilçe Müdürlüklerinden %11,67’si tarım danışmanlarından, % 21,67’si televizyon basın ve reklamlardan, %22,22’si komşu akraba ve diğer üreticilerden ve %10,56’sı ise üniversitelerden bilgi aldıklarını bildirmişlerdir (Çizelge 4.10).

Çizelge 4. 10. Organik tarım hakkında bilgi kaynakları

Organik tarım hakkında bilgi kaynağı	n	%
Üretici Birlikleri	14	7,78
Tarım ve Orman Müdürlükleri	47	26,11
Tarım Danışmanları	21	11,67
Televizyon Basın Reklamlar	39	21,67
Komşu Akraba ve Diğer Üreticiler	40	22,22
Üniversite	19	10,56
Toplam	180	100,0

*Bir üretici birden fazla cevap verdiği için toplam 100 çıkmamaktadır.

İlde organik tarım yapan üreticiler, organik tarım hakkındaki bilgiyi çoğunlukla Tarım ve Orman Müdürlüğü kurumları, akrabaları ve komşuları ile televizyon ve basından aldıklarını ifade etmişlerdir (Çizelge 4.10). Çalışmamıza benzer şekilde, Demiryürek (2004), organik tarım üreticilerinin, bilgi kaynaklarının, Tarım ve Orman İl Müdürlüğü, organik tarım temsilcileri, organik tarım firmaları ve Araştırma Enstitüleri gibi kurumlar olduğunu bildirmiştir. (Adıgüzel ve Kızılaslan 2020), Organik tarım hakkındaki en önemli bilgi kaynağının konvansiyonel işletmelerde kitle iletişim araçları (%57.24), organik işletmelerde ise sertifikasyon kuruluşları (%80.26) olduğu tespit edilmiştir. (Torun, 2011), Kocaeli çiftçisine bilgi akışının eğitimle ilişkili olmadığını ilköğretim mezunu çiftçilerin %93 ile en yüksek oranla eş-dost (arkadaşları) aracılığı ile karşılarken, bunu sırasıyla kamu kurum kuruluşlarının yayım elemanları ile çeşitli yayın kuruluşları ve tarımsal kooperatiflerden sağladığı belirlenmiştir. (Karabaş ve Gürler, 2011), üreticilerin %41,9’u organik tarımı ilk kez Gıda Tarım ve Hayvancılık İlçe

Müdürlüğü’nden, %25,7’si medyadan, %22,9’u ise eş-dost ve akrabadan duyduklarını belirtmiştir.

4.3. İncelenen İşletmelerde Üreticilerin Örgütlere Üyelik Durumu

4.3.1. Üreticilerin üye oldukları kooperatif/üretici birliği

Araştırma kapsamında ankete katılan üreticilerin tamamının üyesi olduğu bir üretici örgütü bulunmaktadır (Çizelge 4.11).

Çizelge 4. 11. Üreticilerin üyelik durumu

Üreticilerin üyesi olduğu üretici birliği	n	%
Var	100	100,0
Yok	0	0,0
Toplam	100	100,0

4.3.2. Üreticilerin üye oldukları üretici örgütleri

Araştırma kapsamında ankete katılan zeytin üreticilerinin, üye oldukları üretici örgütleri hakkındaki bilgiler Çizelge 4.12’de belirtilmiştir. Üreticilerin %96,15’inin Ziraat odaları birliğine ve %3,86’sının Tarım Kredi Kooperatifine üye olduğu belirlenmiştir (Çizelge 4.12).

Çizelge 4. 12. Üreticilerin üye oldukları üretici örgütleri

Üretici örgütü adı	n	%
Ziraat Odası	100	96,15%
Tarım Kredi Kooperatifi	4	3,85%
Toplam	104	100,00%

*Bir üretici birden fazla cevap verdiği için toplam 100 çıkmamaktadır.

Organik zeytin üreticilerinin büyük çoğunluğunun Ziraat Odasına üye olduğu belirlenmiştir. Kurnaz (2020), organik üreticilerin tarımsal kuruluşlara üyelikleri ve tarımsal deneyimleri arasındaki ilişkiyi değerlendirdiğinde, organik tarım üreticilerinin tümünün Ziraat Odası’na kayıtlı olduğunu, bunun yanında Tarım Kredi Kooperatifi’ne üye olduklarını belirlemiştir. Tarımsal deneyimi 10 ile 19 yıl arasında olan, deneyimli

üreticiler, daha fazla tarımsal bilgi ve destek alabildikleri kurum ve kuruluşlara kayıt olmuşlardır. Özsayın ve ark., (2018) çalışmalarında inceledikleri organik zeytin üreticilerinin %55,4'ünün kooperatif üyesi olduğunu, %44,6 sının kooperatife üye olmadıklarını bildirmiştir.

4.4. Üreticilerin Sertifikalı Fidan Kullanımı

Araştırma kapsamında, incelenen üreticilerin %33'ü sertifikalı fidan kullanmış olup, %67'si ise sertifikalı fidan kullanmamıştır (Çizelge 4.11).

Çizelge 4. 13. Üreticilerin sertifikalı fidan kullanım durumu

Sertifikalı fidan kullanımı	n	%
Hayır	67	67,0
Evet	33	33,0
Toplam	100	100,0

Araştırma kapsamında üreticilerin kullanmış oldukları sertifikalı fidanı nereden temin ettikleri Çizelge 4.14'te verilmiştir. Sertifikalı fidanların %69.70'i İl Tarım ve Orman Müdürlüğü'nden %9'u özel fidan üretimi yapan şirketlerden temin edilmiş olup %3,03'ü ise Zeytincilik Araştırma Enstitüsünden temin edildiği bildirilmiştir. Ayrıca incelenen üreticilerden sertifikalı fidan kullanmayan üreticilerin tamamının zeytinliklerinin eski dikim olduğu belirtilmiştir (Çizelge 4.14).

Çizelge 4. 14. Üreticilerin sertifikalı fidan temini

Sertifikalı fidan temin edildiği yer	n	%
İl Tarım ve Orman Müdürlüğü	23	69,70
Özel şirket	9	27,27
Zeytincilik Araştırma Enstitüsü	1	3,03
Toplam	33	100,0
Sertifikalı fidan kullanmama nedeni	n	%
Eski Dikim	67	100
Toplam	67	100

Sertifikalı fidan kullanan üreticilerin büyük kısmı sertifikalı fidanlarını Tarım ve Orman İl Müdürlüğünden temin etmiştir. İlimizde zeytinliklerin çok eski olması sebebiyle, sertifikalı fidan kullanmayan üretici sayısı da oldukça fazla çıkmıştır. Tan ve ark. (2017), çalışmalarında üreticilerin %75'i organik tarımda verilen sertifikalı fidan desteğinin yetersiz, %25'inin ise yeterli buldukları belirlemiştir.

4.5. Üreticilerin Tarımsal Alet Ekipman Varlığı

Araştırma kapsamında, ankete katılan üreticilerin sahip oldukları tarımsal alet ekipman varlığı, Çizelge 4.15'te belirtilmiştir. Organik zeytin üreticilerinin %31.67'sinde traktör bulunduğu, %19.91'inde pulluk, %7,24'ünde çapa makinesi, %7,24'ünde kazayağı, %18,55'inde römork, %9,05'inde Pülverizatör, % 6,33'ünde ise Diskaro bulunduğu tespit edilmiştir (Çizelge 4.15).

Çizelge 4. 15. Tarım alet ve ekipman varlığı

Tarımsal alet ekipman	n	%
Traktör	70	31,67
Pulluk	44	19,91
Çapa Makinesi	16	7,24
Kazayağı	16	7,24
Römork	41	18,55
Pülverizatör	20	9,05
Diskaro	14	6,33
Toplam	221	100,0

*Bir üretici birden fazla cevap verdiği için toplam 100 çıkmamaktadır.

Çizelge 4.15'ten görüldüğü gibi ankete katılan üyelerin çoğunlukla traktör, pulluk ve römork sahibi oldukları ortaya çıkmıştır. Kurnaz (2020), Ankara ilinde yürüttüğü çalışmasında yer alan üreticilerin %76,3'ünün traktörünün bulunduğunu ve yeni tarım alet ve makinaya gereksinim duyan organik tarım üreticilerinden %57,9'unun toprak işleme makinalarına gereksinim duyduklarını ve bunlar içerisinde en önemli ihtiyacın çapa makinesi olduğunu bildirmiştir.

4.6. Üreticilerin Gübre Kullanımı Hakkında Bilgileri

4.6.1. Üreticilerin toprak analizi yaptıırma durumu

Araştırma kapsamında ankete katılan organik zeytin üreticilerinin %26'sının toprak analizi yaptırdığı ve %74'ünün ise toprak analizi yaptırmadığı belirlenmiştir (Çizelge 4.16).

Çizelge 4. 16. Üreticilerin toprak analizi yaptıırma durumu

Toprak analizi yaptıırma durumu	n	%
Evet	26	26,0
Hayır	74	74,0
Toplam	100	100,0

Çalışmada yer alan üreticilerin, çoğunun toprak analizi yaptırmadığı, bunun sebebinin ise yakın çevrelerinden etkilendikleri ve çoğunlukla gübreleme yapmadıkları olarak bildirilmiştir. Karabaş ve Gürler (2011), araştırmalarının sonucuna göre üreticilerin yalnızca %7,6'sının toprak analizleri sonuçlarını dikkate aldığını tespit etmiştir. Kendi deneyimlerine göre hareket eden üreticilerin oranı ise %53,3'tür. Bu sonuçlara göre; üreticilerin yaklaşık %70'inin tarımsal üretimde atadan kalma teknikler kullandıklarını ve yeniliklere kapalı olduklarını belirlemiştir.

4.6.2. Üreticilerin gübrelemeyle ilgili bilgi kaynakları

Yapılan çalışmada, ankete katılan üreticilerin, %6,21'inin toprak analizi sonucu tavsiyesine göre, %23,16'sının danışman ziraat mühendisi tavsiyesine göre gübreleme yaptığı belirlenmiştir. Üreticilerin %28,25'inin kendi tecrübesine göre, %20,34'ünün tarımsal ilaç ve gübre bayisinin tavsiyesine göre, %22,03'ünün ise Tarım ve Orman il/ilçe Müdürlüğü mühendislerinin tavsiyesine göre gübrelemeye karar verdikleri belirlenmiştir (Çizelge 4.17).

Çizelge 4. 17. Üreticilerin gübrelemeyle ilgili bilgi kaynakları

Gübreleme tavsiyesi	n	%
Toprak Analizi Sonucu Tavsiyesi	11	6,21
Ziraat Mühendisi Tavsiyesi	41	23,16
Kendi Tecrübesi	50	28,25
İlaç/gübre Bayiisi Tavsiyesi	36	20,34
Tarım ve Orman il/ilçe Müdürlüğü Tavsiyesi	39	22,03
Toplam	177	100,0

*Bir üretici birden fazla cevap verdiği için toplam 100 çıkmamaktadır.

Organik zeytin üreticileri, zeytin yetiştiriciliğini büyük oranda atadan kalma yöntemlerle gerçekleştirmektedirler. Bu nedenle gübreleme işlemlerini de büyük oranda kendi tecrübelerine göre uygulamışlardır. Başak ve ark., (2015) Manisa ilinde yaptıkları anket çalışmasında, ankete katılan üreticilerin %71.3'ünün, gübreleme uygulamalarını, organik tarımda nasıl uygulayacakları konusunda, bilgi düzeylerinin yetersiz olduğunu belirlemişlerdir.

4.6.3. Üreticilerin kullandıkları gübre çeşitleri hakkında bilgiler

Araştırma kapsamında, ankete katılan üreticilerin %15,61'i kanatlı hayvan gübresi, %42,20'si küçükbaş hayvan gübresi kullanırken, %21,97'si büyükbaş hayvan gübresi ve %20,23'ü ise organik ticari gübre kullanmaktadır (Çizelge 4.18).

Çizelge 4. 18. Üreticilerin kullandıkları gübre çeşitleri hakkındaki bilgiler

Kullanılan gübre çeşitleri	n	%
Hayvan Gübresi(Kanatlı)	27	15,61
Hayvan Gübresi(Küçükbaş)	73	42,20
Hayvan Gübresi(Büyükbaş)	38	21,97
Organik Ticari Gübre	35	20,23
Toplam	173	100,0

*Bir üretici birden fazla cevap verdiği için toplam 100 çıkmamaktadır.

Üreticilerin çoğunluğu, hayvan varlığına sahip olduklarından organik gübre olarak kendi hayvanlarının gübresini kullanmaktadırlar. Bu uygulamanın organik tarımda, hem ekonomik hem de güvenli olduğu bildirilmiştir. Organik tarımda bitkiyi hastalık ve zararlılara karşı dirençli tutabilecek bir gübreleme yapılmalıdır. Aksi halde dengesiz ve yetersiz bir gübreleme ile hastalık ve zararlılar sorunu yaşanabilir, aynı zamanda fizyolojik bozukluklar görülür ve ürün ve verim kaybı yaşanabilmektedir (Hekimoğlu ve Altindeğer, 2006).

4.7. Üreticilerin su analizi yaptırma durumu

Araştırma kapsamında, üreticilerin %16'sı su analizi yaptırdığını bildirirken, %84'ünün ise su analizi yaptırmadığı belirlenmiştir (Çizelge 4.19).

Çizelge 4. 19. Üreticilerin su analizi yaptırma durumu

Su analizi yaptırma durumu	n	%
Evet	16	16,0
Hayır	84	84,0
Toplam	100	100,0

Su analizi yaptırma oranı oldukça düşük çıkmıştır. İlimizde eski dikim bahçelerin çoğu kuru koşullarda üretim gerçekleştirmektedir.

4.8. Zeytinliklerde Görülen Hastalık ve Zararlılar Hakkındaki Bilgiler

4.8.1. Hastalıklar hakkında bilgiler

Bu çalışmada ankete katılan organik zeytin üreticilerinin zeytinliklerde karşılaştıkları hastalıklar Çizelge 4.20'de verilmiştir. Anket ile incelenen üreticilerin %61'i zeytin dal kanserinin, %54'ü verticillium solgunluğunun, %54'ü halkalı leke hastalığının %58'i Antraknoz hastalığının zeytinliklerde görülmesinin çok önemli olduğunu düşünmektedirler (Çizelge 4.20).

Çizelge 4. 20. Zeytinliklerde karşılaşılan hastalıklar

Hastalık çeşidi	0	1	2	3	4	5	Toplam
Zeytin Dal Kanseri	7	8	8	4	12	61	100
Verticillium Solgunluğu	3	5	14	14	10	54	100
Halkalı Leke Hastalığı	9	4	6	14	13	54	100
Antraknoz	5	3	10	14	10	58	100

0) Önemsiz, 5) Çok önemli

Bu çalışmada, zeytin üreticilerinin %7'sinin zeytin dal kanseri ve %9'unun halkalı leke hastalığı gibi zeytinde önemli zararlara yol açan ve verim düşüklüğüne sebep olan bu hastalıkların görülmesinin, önemsiz olduğunu bildirmişlerdir (Çizelge 4.20). Kurnaz (2020), üreticilerin, organik tarımsal üretime geçtikten sonra %71,1'nin tarımda yeni teknikler uygulamaya başladığı belirlenmiştir. Organik tarıma geçtikten sonra organik yetiştiricilikte uygulanan yeni teknikler içerisinde ilk sırada hastalık ve zararlılarla mücadele uygulamaları %34,4 oranı ile yer alırken, hastalık ve zararlılarla mücadelede yeni teknikler öğrenilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır, bunu gübreleme, toprak işleme ve sulama uygulamalarının izlediğini bildirmiştir. Ağır, killi su tutma kapasitesi yüksek topraklarda bulunan zeytin bahçelerinde, bazı hastalıkların görülmesi kaçınılmazdır. Özellikle zeytin halkalı leke hastalığı ve zeytin yara koşnilinin bu tür topraklarda daha çok görüldüğü izlenmiştir. Kilis ili, toprak tekstürü bakımından ağır killi olup, sulu zeytin bahçelerinde halkalı leke hastalığının yoğun görüldüğü ve verimde azalmaya sebep olduğu bildirilmiştir.

4.8.2. Hastalıkların ürüne verdiği zarar boyutu hakkında bilgiler

Araştırma kapsamında üreticilerin karşılaştıkları hastalıkların ürüne zarar verme boyutları, Çizelge 4.21'de belirtilmiştir. Üreticilerin %69'u zeytin dal kanserinin, %50'si verticillium solgunluğu %53'ü halkalı leke hastalığının, %52'si ise, antraknoz hastalığının ürüne verdiği zarar boyutunun çok önemli olduğunu belirtmişlerdir (Çizelge 4.21).

Çizelge 4. 21. Hastalıkların ürüne verdiği zarar boyutu

Hastalık zarar boyutu	0	1	2	3	4	5	Toplam
Zeytin Dal Kanseri	8	3	5	4	11	69	100
Verticillium Solgunluğu	6	2	11	17	14	50	100
Halkalı Leke Hastalığı	6	4	10	14	13	53	100
Antraknoz	0	4	19	13	12	52	100

0) Önemsiz, 5) Çok önemli

4.8.3. Zeytinliklerde görülen hastalıklar ile öncelikli mücadele yöntemleri

Ankete katılan organik zeytin üreticilerinin karşılaştıkları hastalıklarla mücadelede, öncelikli uygulamış oldukları mücadele yöntemleri Çizelge 4.22’de gösterilmiştir. Zeytin dal kanseri için %80 kültürel mücadele yöntemi ile %20 fiziksel mücadele yöntemi uygulanmaktadır. Verticillium solgunluğu için %86 kültürel mücadele yöntemi uygulanırken, %14 Fiziksel mücadele yöntemi uygulanmaktadır. Halkalı leke hastalığı için %80 kültürel mücadele yöntemi uygulanırken, %20 fiziksel mücadele yöntemi ve Antraknoz için %79 kültürel mücadele uygulanırken, %21 fiziksel mücadele yöntemi uygulandığı görülmüştür (Çizelge 4.22). Zeytin ağaçlarında kış uygulamalarında Kalsiyum Oploisülfid- Lime Kükürdü organik mücadelede kullanılmaktadır. Ayrıca mineral yağlar ile bitki yüzeyini kaplanarak hastalık patojenlerinin aktivitesini ve gelişimini sınırlamaktadırlar. Zeytinde potasyum permanganat bileşiği ise bakterisit ve fungusit olarak etkili olmaktadır. Zeytin hastalıklarıyla mücadelede toprak nemini korumak amacıyla kullanılan malçlama, sulu zeytinliklerde, aşırı sulama sebebiyle gelişen bazı hastalıkların görülmesini engellemektedir. Yabancı ot kontrolünü sağlayan malçlama uygulamaları ile aynı zamanda önemli bakteriyel ve viral hastalık etmenlerinin gelişimi de engellenebilmektedir. Organik tarımda hastalıklarla mücadelede kültürel, biyolojik, biyoteknik ve fiziksel mücadele yöntemleri çok etkili olup üreticiler tarafından çok kapsamlı bir şekilde kullanılmadığı belirlenmiştir. Hastalıklarla mücadelede eğitim ve bilgi düzeyinin yetersiz olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Çizelge 4. 22. Hastalıklar ile öncelikli mücadele yöntemleri (%)

Hastalık	Kültürel	Biyolojik	Biyo-teknik	Fiziksel	Toplam
Zeytin Dal Kanseri	80	0	0	20	100
Verticillium Solgunluğu	86	0	0	14	100
Halkalı Leke Hastalığı	80	0	0	20	100
Antraknoz	79	0	0	21	100

Zeytin hastalıkları ile mücadelede, biyolojik ve biyoteknik mücadele yöntemlerinin üreticiler tarafından tercih edilmediği belirlenmiştir (Çizelge 4.22). Başak ve ark. (2015) Manisa ili Demirci ilçesinde Ziraat odasının organik tarım üreticilerine vermiş olduğu eğitimde üreticilerin bilgi düzeylerini belirlemek amacıyla anket yapılmıştır. Anket verilerine göre, üreticilerin %72.2'si kendisinin organik tarımsal üretimde hastalık ve zararlılarla mücadele konusunda, bilgi düzeyinin yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir.

4.8.4. Zararlılar hakkındaki bilgiler

Araştırma kapsamında üreticilerin zeytinliklerde karşılaştıkları zararlılar ve zararlıların önem düzeyi Çizelge 4.23'te verilmiştir. Zeytin üreticilerinin %66'sı zeytin sineği, %52'si zeytin güvesi ve zeytin kabuklu biti, % 51'i zeytin yara koşnili, %32'si zeytin fidan tırtılı, %36'sı zeytin pamuklu koşnili zararlısının çok önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca ankete katılan üreticilerin %42'si zeytin pamuklu biti, %33'ü zeytin filizkırın, %34'ü zeytin çiçek sap sokanı, %35'i zeytin kırlangıç böceği, %45'i zeytin kurdu, %38'i zeytin yara koşnili zararlısının zeytinliklerde görülmesinin çok önemli olduğunu ifade etmişlerdir (Çizelge 4.23). Marmara Bölgesindeki zeytinliklerde zeytin sineği ile mücadelede kullanılan tuzaklarda diamonyum fosfat ve deltamethrin absorbe edilmiş kontrplak materyali ile hazırlanmış tuzakların % 80 etkili bulunduğu bildirilmiştir. Feromon-besi tuzak kombinasyonları, zararlı popülasyonundan hem erkek hem de dişi bireyleri çekmeyi, böylece etkinliğini arttırmayı amaçlayan kombinasyonlar olup, zeytin sineği feromon tuzakları uzun mesafeli etkiye sahip olup, erkekleri çeker, amonyum tuzları ile hazırlanan besi tuzakları ise kısa mesafeli dişi çekicileridir. Bu kombinasyonlar bireylerin çiftleşme şansını daha da azaltır. Zeytin sineği mücadelesinde hazırlanan besin tuzakları içerisinde amonyak, amonyum tuzları, protein veya maya izolatları, heterosiklik aminler, çeşitli meyve uçucuları kullanılmaktadır.

Yunanistan’da tuzak yapışkan tablası bu hazırlanan böcek öldürücü solüsyonlara daldırılarak kullanılmaktadır (Hekimoğlu ve Altindeğer, 2006).

Çizelge 4. 23. Zeytinliklerde karşılaşılan zararlılar

Zararlı adı	0	1	2	3	4	5	Toplam
Zeytin sineği (<i>Bactrocera oleae</i>)	5	4	7	11	7	66	100
Zeytin güvesi (<i>prays oleae</i>)	5	7	15	11	10	52	100
Zeytin kabuklu biti (<i>parlatoria oleae</i>)	7	7	11	15	8	52	100
Zeytin kara koşnili (<i>saissetia oleae</i>)	4	13	13	7	12	51	100
Zeytin fidan tırtılı (<i>palpita unionalis</i>)	16	6	6	18	14	40	100
Zeytin pamuklu koşnili (<i>philippia oleae</i>)	4	16	14	20	10	36	100
Zeytin pamuklu biti (<i>euphyllura spp.</i>)	4	5	10	26	13	42	100
Zeytinde filizkıran (<i>phloeotribus scarabaeoides</i>)	10	16	10	19	12	33	100
Zeytin kızıl kurdu (<i>lasioptera berlesiana</i>)	6	16	16	15	13	34	100
Zeytin çiçek sap sokanı (<i>calocoris trivialis</i>)	7	16	18	17	10	32	100
Zeytin kırlangıç böceği (<i>agalmatium flavescens</i>)	8	18	18	14	7	35	100
Zeytin kurdu (<i>coenorrhinus cribripennis</i>)	4	8	12	15	16	45	100
Zeytin yara koşnili (<i>pollinia pollini</i>)	7	15	15	16	9	38	100

0) Önemsiz, 5) Çok önemli

Organik zeytin üreticilerinin %17’sinin zeytin fidan tırtılı ve %10’unun zeytin filizkıran zararlısının önemsiz olduğunu belirtmişlerdir (Çizelge 4.23). Organik tarımda hastalık ve zararlılarla mücadelede, sulama, gübreleme ve toprak işleme gibi bakım işlemlerinin önemi büyüktür. Organik zeytin tarımında bazı zararlıların yaşam döngüsü takip edilerek, bu zararlılarla yapılacak mücadele kolaylaştırılabilir. Zararlıların biyolojisine uygun toprak işleme, budama ve sulama gibi bakım işlemleri ile zararlının zarar boyutu, ekonomik zarar eşiği altında tutulabilir. Bazı önemli zararlılar aşırı nemli topraklardan hoşlanmaktadır bunu engellemek için kontrolü sulama yapılmalıdır. Toprak yüzeyindeki çatlaklar kapatılarak larva ve erginlerin toprağa girmesi yumurta bırakması engellenebilir. Zararlıların konuşlandığı dallar budama ile kesilerek bahçeden uzaklaştırılabilir. Ayrıca budama atıkları arasında kışlayan bazı zararlılar yumurtalarını

buralara bırakılmaktadırlar, mücadelesinde bu atıkların bahçeden uzaklaştırılarak yakılması da etkili olmaktadır. Taner (2010), “Organik ve Konvansiyonel Örtü Altı Sebze Yetiştiriciliğinde Üreticilerin Teknik ve Ekonomik Sorunlarının Belirlenmesi” başlıklı tezinde, konvansiyonel ile organik örtü altı tarımı yapan iki farklı grup üreticiyi değerlendirmiştir. İki farklı üretim tekniğinde görülen hastalık ve zararlılarla mücadele üretimde yaşanan önemli sorunlardan biri olduğunu ifade etmişlerdir. Varol ve ark. (2010) Ege bölgesinde organik zeytin yetiştiriciliği konulu çalışmalarında, zeytin hastalık ve zararlılarından, zeytinde ekonomik düzeyde zarara yol açan Zeytin Sineği (*Bacterocera oleae* Gmel.) Zeytin güvesi (*Prays olea* Bern), Zeytin kabuklu biti (*Parlatoria oleae* Colvee), Zeytin Halkalı Leke hastalığı (*Spiloceae olegina* Cast), Zeytin Dal Kanseri (*Pseudomanas savastoni* Smith) ve Zeytinde Verticillium solgunluğu (*V.dahliae* Kleb.) gibi verimi etkileyen hastalık ve zararlıları incelemişlerdir. Zeytin sineği ile mücadelede organik parsellerde Haziran ayından itibaren besin tuzakları (McPhail) ve sarı yapışkan tuzaklar asılarak haftalık popülasyon takibi yapılmıştır. Zeytin sineği zararının ekonomik zarar eşiğini geçtiği yıllarda organik parsellerde Ecotrap, neemazal, kaolin gibi organik mücadele uygulamaları gerçekleştirilmiştir. Zeytin güvesi ergin popülasyonu takibi için Mart sonu Nisan başından itibaren organik parsellere delta tipi feromon tuzakları ağaçlara asılmış ve kelebek adeti tespit edilmiştir. Zeytin güvesi ekonomik zarar eşiğini aşmamıştır ve ayrıca bu sözü edilen hastalık ve zararlılar dışında bir sorunla karşılaşmadığı bildirilmiştir. Şanlıurfa, Mardin ve Gaziantep illerinde Zeytin güvesi, *Prays oleae* (Bern.)’nin popülasyon değişimi ve bulaşma oranını belirlemek amacıyla Bahçelere Nisan ayı başlarında cinsel çekici tuzaklar asılmıştır. Zararının çoğalması Kasım ayı ortasına kadar devam etmiş, zeytin güvesinin zarar oranının illere ve bahçelere göre değiştiği belirlenmiştir. Aynı zamanda zeytin güvesi zararlısının Güneydoğu Anadolu bölgesinde etkili bir zararlı olduğu bildirilmiştir (Kaplan, 2019). Haniotakis et al. (1991), Yunanistan’ da 1984-1988 yılları arasında, Zeytin sineği ile mücadele üzerine çalışmışlardır. Zeytin sineği mücadelesinde kitlesel tuzaklama kullanımı yöntemleri başarılı olmuş ve etkili sonuçlar vermiştir. Bu çalışma ile kimyasal ilaç kullanımına gerek kalmamış, %99 oranında pestisit kullanımı azaltılmıştır.

4.8.5. Zararlıların ürüne verdiği zarar boyutu

Araştırma kapsamında üreticilerin karşılaştıkları zararlıların ürüne zarar verme boyutları, Çizelge 4.24'te belirtilmiştir. Üreticilerin %65'i zeytin sineği, %57'si zeytin güvesi, %52'si zeytin kabuklu biti, %46'sı zeytin yara koşnili, %31'i zeytin fidan tırtılı, zeytin pamuklu koşnili zararlısının ürüne verdiği zarar boyutunun çok önemli olduğunu ifade etmiştir. Üreticilerin %31'i zeytin pamuklu biti, zeytin çiçek sap sokanı ve zeytin kırlangıç böceği, %28'i zeytin kızıl kurdu, %38'i zeytin kurdu, %36'sı zeytin yara koşnili zararlısının ürüne verdiği zarar boyutunun çok önemli olduğunu ifade etmişlerdir (Çizelge 4.24).

Çizelge 4. 24. Zararlıların ürüne verdiği zarar boyutu

Zararlı adı	0	1	2	3	4	5	Toplam
Zeytin sineği (<i>Bactrocera oleae</i>)	8	2	5	13	7	65	100
Zeytin güvesi (<i>prays oleae</i>)	2	14	11	7	9	57	100
Zeytin kabuklu biti (<i>parlatoria oleae</i>)	3	5	12	16	12	52	100
Zeytin yara koşnili (<i>saissetia oleae</i>)	7	14	6	13	14	46	100
Zeytin fidan tırtılı (<i>palpita unionalis</i>)	16	6	6	18	14	40	100
Zeytin pamuklu koşnili (<i>philippia oleae</i>)	6	13	17	12	21	31	100
Zeytin pamuklu biti (<i>euphyllura spp.</i>)	5	4	18	24	18	31	100
Zeytinde filizkiran (<i>phloeotribus scarabaeoides</i>)	18	11	18	19	19	15	100
Zeytin kızıl kurdu (<i>lasioptera berlesiana</i>)	2	19	22	12	17	28	100
Zeytin çiçek sap sokanı (<i>calocoris trivialis</i>)	13	14	17	16	9	31	100
Zeytin kırlangıç böceği (<i>agalmatium flavescens</i>)	11	12	20	14	12	31	100
Zeytin kurdu (<i>coenorrhinus cribripennis</i>)	4	7	11	22	18	38	100
Zeytin yara koşnili (<i>pollinia pollini</i>)	8	14	21	16	5	36	100

0) Önemsiz, 5) Çok önemli

Pala ve ark. (2001), ülkemizde zeytin sineğinin mücadelesi yapılmadığı yıllarda verimde %15-30, bu zararlının etkili olduğu salgın yıllarında ise %70'e varan oranlarda zarar yapabileceğini bildirmiştir. Organik tarımda hastalık ve zararlılarla mücadelede kültürel uygulamalar gerçekleştirilerek ağaçların dayanıklılıkları artırılmalıdır. Budama

işlemleri burada zararlılara karşı ağaçların direncini artırarak koruyucu olmaktadır. Özellikle yapılan yoğun gençleştirme budamaları ağaçları sağlamlaştırarak dolaylı olarak, zararlılara karşı korumaktadır. Budama ile zararlıya maruz kalmış bitki kısımları kesilerek bahçeden uzaklaştırıldığı gibi aynı zamanda da zararlının çoğalması engellenmiş olmaktadır. Caleca ve Rizzo (2007), çalışmalarında %95 kaolin içerikli preparatların zeytin sineği ile mücadelede kullanıldığı ve başarılı olduğunu bildirmiştir. Zararlının popülasyonunda azalma görülmüş ve zeytin veriminde zarar izlenmemiştir. Topuz ve Durmuşoğlu (2008), Küçükkuyu (Çanakkale)' da Ayvalık zeytin çeşidinde zararlılarla mücadele çalışması yapmış, Zeytin sineği zararı, zeytinyağı verim ve kalitesi açısından meyve olgunluk endeksinin 2,5-3,5 arasında olduğu Kasım ayının ilk haftası en uygun hasat dönemi olduğunu belirlemişlerdir. Bu çalışmada, erken hasadın Zeytin sineği zararını önlemede etkili bir yol olduğunu bildirmişlerdir. Başpınar ve Apak (2013), Zeytin sineği ile mücadelede kitlesel tuzaklama çalışmaları yapmış ve sonuç olarak enzimatik hidrolize protein tuzaklarla yapılan tuzaklamada etkiler düşük olmuştur. Bu uygulamaya karşın, %3 diamonyum fosfat kullanılan tuzaklarla yapılan mücadelede %90' ın üzerinde etkili olduğunu belirlemişlerdir. Kaplan ve ark. (2004), Zeytin güvesinin Güneydoğu Anadolu Bölgesinde varlığı popülasyonundaki değişim ve bulaşma oranının değerlendirildiği çalışmada zararlının bu bölgede ekonomik anlamda zarar oluşturmadığını fakat potansiyel bir zararlı türü olduğunu bildirmiştir. Bitkilerde generatif gelişmeyi fosforlu gübrelerin artırdığı bilinmektedir. Fosforlu gübreler özellikle potasyumla beraber uygulanırsa, bitkilerin dayanıklılığını artırır ve sokucu-emici ağız kısımları olan zararlılarla mücadelede dayanıklılığın artmasını sağlamaktadırlar. Toprağa ilave edilen kireç veya kireçli gübreler de toprak asitliğini azaltır ve toprağın pH'sını yükseltirler. pH' sı düşük asitli toprakları tercih eden bazı zararlıların popülasyonları bu gübreleme uygulamaları ile azaltılabilmektedir ve organik tarım yapan üreticilerimize bu uygulamalar önerilebilir (Hekimoğlu ve Altindeğer, 2006).

4.8.6. Zeytinliklerde görülen zararlılar ile öncelikli mücadele yöntemleri

Araştırma kapsamında üreticilerin zeytinliklerde karşılaştıkları zararlılar için öncelikli uygulamış oldukları mücadele yöntemleri Çizelge 4.25'de incelenmiştir. Zeytin sineği için üreticilerin %31'i kültürel, %52'si biyolojik, %12'si biyoteknik ve %5'i fiziksel

mücadele uyguladıklarını belirtmişlerdir. Zeytin güvesi için üreticilerin %20'si kültürel, %65'i biyolojik, %9'u biyoteknik, %6'sı fiziksel mücadele yöntemini uyguladıklarını belirtmişlerdir. Zeytin kabuklu biti için, %16 kültürel %66'sı biyolojik, %11'i biyoteknik %7'si fiziksel mücadele yöntemlerini uyguladıklarını belirtmişlerdir. Zeytin yara koşnili için üreticilerin %63'ü, zeytin fidan tırtılı için %58'i zeytin pamuklu koşnili için %59'u, zeytin pamuklu biti için %56'sı, zeytinde filizkıran için %53'ü biyolojik mücadeleyi tercih etmiştir. Zararlılardan, zeytin kızıl kurdu için üreticilerin %51'i, Zeytin çiçek sap sokanı için %51'i, zeytin kırlangıç böceği için %45'i, zeytin kurdu için %43'ü ve zeytin yara koşnili için %44'ü biyolojik mücadele yöntemini kullandıklarını belirtmişlerdir (Çizelge 4.25).

Çizelge 4. 25. Zararlılar ile öncelikli mücadele yöntemleri (%)

Zararlı adı	Kültürel	Biyolojik	Biyo-teknik	Fiziksel	Toplam
Zeytin sineği (<i>Bactrocera oleae</i>)	31	52	12	5	100
Zeytin güvesi (<i>prays oleae</i>)	20	65	9	6	100
Zeytin kabuklu biti (<i>parlatoria oleae</i>)	16	66	11	7	100
Zeytin yara koşnili (<i>saisssetia oleae</i>)	13	63	12	12	100
Zeytin fidan tırtılı (<i>palpita unionalis</i>)	18	58	8	16	100
Zeytin pamuklu koşnili (<i>philippia oleae</i>)	16	59	9	16	100
Zeytin pamuklu biti(<i>euphyllura spp.</i>)	18	56	13	13	100
Zeytinde filizkıran (<i>phloeotribus scarabaeoides</i>)	18	53	13	16	100
Zeytin kızıl kurdu (<i>lasioptera berlesiana</i>)	15	51	20	14	100
Zeytin çiçek sap sokanı (<i>calocoris trivialis</i>)	14	51	17	18	100
Zeytin kırlangıç böceği (<i>agalmatium flavescens</i>)	15	45	16	24	100
Zeytin kurdu (<i>coenorrhinus cribripennis</i>)	15	43	23	19	100
Zeytin yara koşnili (<i>pollinia pollini</i>)	16	44	22	18	100

Yayla ve ark. (1995), Antalya ili zeytinliklerinde 34 tür zeytin zararlısının bulunduğunu ve bu zararlı türlerin entomopatojeni, predatör ve parazitoidi olarak 65 tür doğal düşmanının bulunduğunu, bazılarının popülasyonlarının ve etkinliklerinin yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Bu doğal düşmanlar sayesinde zeytin sineği popülasyonunun bu yörede düşük seviyelerde olduğu belirlenmiş ve bu bölgede bulunan

doğal dengenin korunmasının önemini bildirmişlerdir. Organik tarımda zararlılarla mücadelede çok farklı ve basit uygulamalar mevcuttur. Kış aylarında derin toprak sürümü, Zeytin sineği pupasının imha edilmesini sağlar. Ayrıca bahçelerde yere dökülen zarar görmüş meyvelerin toplanıp bahçeden uzaklaştırılması da zeytin sineği popülasyonunu azaltmaktadır. Azadiractin adlı ilaç, organik tarım zeytin üretiminde zeytin sineği ve zeytin güvesi ile mücadelede kullanılabilecek ruhsatlı ilaçtır. Ayrıca zeytin sineğine karşı Spinosad adlı ilaç, ruhsatlı olup organik tarımda kullanılabilmektedir. Mekanik mücadele böcekleri öldürebilmek ve bitkiye olabilecek zararlarını engellemek için el veya bazı materyaller kullanılarak yapılan savaş şeklidir. Çoğunlukla görülen bazı zararlı varlığı tel ve fırça ile ezilerek yok edilebilir. Günümüzde Zeytin kızıl kurdu zararlısının mücadelesinde mekanik mücadele yöntemleri uygulanmaktadır. Bazı zararlıların larvaları ağaçlarda açtıkları oyuklara tel veya sert bir materyal ile müdahale edilerek sayıları azaltılır. Bazı zararlılarla olan savaşta, hasat atıklarının bahçeden uzaklaştırılması işlemi zararlıların popülasyonunu azaltmaya yardımcıdır ve zararlı bahçeden uzaklaştırılmış olur. Zeytin bahçelerinde ağaçların altına, mavi renkli kaplar veya leğenler yerleştirilir ve bu kaplar yarısına kadar su ile doldurulur. Ergin böcekler, mavi renge yönelerek, kapların içindeki suya düşer. Düşen böcekler, her gün toplanarak imha edilmelidir (Hekimoğlu ve Altindeğer, 2006). Organik tarımda, zeytin sineği zararlısıyla mücadelede bazı durumlarda zehir içeren yem ile bazı dallar ilaçlanır. Bu uygulamada, böcekleri kendine çeken, protein ve zehirli kimyasal madde olan insektisit kullanılmaktadır. Bu malzeme ile zeytin ağacının güneydoğu yönünde sadece 1 m² alan kaplayan dal ilaçlanmaktadır. Bu uygulamada bir ağaç ilaçlanırken sıra üzerinde diğer ağaç atlanır ilaçlanmaz. Bu şekilde yetişkin zararlı cezbedici ilaç ile ağacın ilaç uygulanan dalına yönlendirilir. Burada insektisit karışımı cezbedici materyale dokunan zeytin sineği ölmüş olur. Bazı uçucu zararlılara karşı pekmez ve şarap gibi karışım yemlerden oluşan tuzak ile toplu halde yok edilebilirler. Bitki hücre çeperinin kalınlaşmasına neden olan potasyumlu gübreler sokucu-emici ağız yapısına sahip böceklerle mücadelede zararlıların etkilerini azaltmaktadırlar. Bu ağız yapısına sahip zararlılardan muzdarip üreticiler, bitkilerini potasyumlu gübreleme ile koruyabilirler (Hekimoğlu ve Altindeğer, 2006).

4.9. Üreticilerin İlaçlama Uygulaması Hakkındaki Bilgi Düzeyi

4.9.1. Üreticilerin organik ilaç kullanma durumu

Araştırma kapsamında ankete katılan üreticilerin %85'i organik ilaç kullanırken %15'i organik ilaç kullanmamaktadır, yani ilaçlama yapmadan üretim gerçekleştirdiklerini belirtmişlerdir (Çizelge 4.26).

Çizelge 4. 26. Üreticilerin organik ilaç kullanma durumu

Organik ilaç kullanma durumu	n	%
Evet	85	85,0
Hayır	15	15,0
Toplam	100	100,0

4.9.2. Üreticilerin İlaçlama Uygulaması Yaparken Tavsiye Alma Durumu

Araştırma kapsamında ilaçlama yapan üreticilerin (85 üreticinin) %29,93'ü ziraat mühendisi tavsiyesine göre, %17,69'u etiket talimatına göre, %32,65'i tarım ve orman il/ilçe müdürlükleri tavsiyesine göre, %15,65'i kendi tecrübesine göre, %4,08'i ziraat odası tavsiyesine göre ilaçlama uygulaması yaptıklarını belirtmişlerdir (Çizelge 4.27).

Çizelge 4. 27. İlaçlama uygulaması yaparken tavsiye alma durumu

İlaçlama tavsiyesi	n	%
Ziraat mühendisi tavsiyesine Göre	44	29,93
Etiket Talimatı	26	17,69
Tarım ve Orman Müdürlüğü Tavsiyesine Göre	48	32,65
Kendi Tecrübeme Göre	23	15,65
Ziraat Odası Tavsiyesine Göre	6	4,08
Toplam	147	100,0

*Bir üretici birden fazla cevap verdiği için toplam 85 çıkmamaktadır.

Çizelgeden görüldüğü gibi organik zeytin üreticilerinin %32.65'inin ilaçlama tavsiyesini Tarım ve Orman Müdürlüğü mühendislerinden aldıkları belirlenmiştir (Çizelge 4.27).

4.9.3. Üreticilerin kullandığı bitki koruma ürününün ruhsatlı olması durumu

Yapılan anket çalışmasında, bitki koruma ürünleri seçiminde üreticilerin, %97,65'i ilaçlama sürecinde seçtikleri ilaçların ruhsatlı olduğuna dikkat ederken, %2,35'inin dikkat etmediği belirlenmiştir (Çizelge 4.28).

Çizelge 4. 28. Bitki koruma ürünü seçiminde ürüne ruhsatlı olması durumu

Bitki Koruma Ürünlerinin Ruhsatlı Olma Durumu	n	%
Evet	83	97,65
Hayır	2	2,35
Toplam	85	100,0

4.9.4. İlaçlama yaparken koruyucu kıyafetlerin giyilmesi

Araştırma kapsamında üreticilerin %81,18'i ilaçlama yaparken koruyucu kıyafet kullanırken %18,82'sinin koruyucu kıyafet kullanmadığı belirtilmiştir (Çizelge 4.29).

Çizelge 4. 29. İlaçlama yaparken koruyucu kıyafetlerin giyilmesi

İlaçlama yaparken koruyucu kıyafet kullanma durumu	n	%
Evet	69	81,18
Hayır	16	18,82
Toplam	85	100,0

Gücüyen (2017) bağcılığın yoğun yapıldığı Manisa ilinde ve ilçelerde konvansiyonel üretim yapan üreticilerle yapılan anket çalışması sonucunda üzüm üreticilerin %42'sinin insan sağlığını zararlı yönden etkileyen maddelere karşı önlem almadıklarını, %58'inin ise sadece maske kullandıklarını belirtmiştir. Özercan (2012) tarafından, incelenen işletmelerde üreticilerin ve çalışanların %33'ünün kimyasal uygulamalarda koruyucu kıyafet ve ekipmanları kullanırken, %67'sinin ise kimyasal uygulamalar sırasında koruyucu hiçbir aparat kullanılmadığı ifade edilmiştir. Organik tarımda kimyasal ilaç ve gübre kullanılmadığı halde, Kilis ili organik zeytin üreticileri organik gübre ve ilaç kullanırken bile, koruyucu kıyafet kullanmaya önem vermiştir.

4.9.5. Boş tarım ilacı ambalajlarının imhası

Ankete katılan üreticilerin, ilaçlama sonrası ortaya çıkan boş ambalaj atıklarını nasıl imha ettiği Çizelge 4.30'de incelenmiştir. Üreticilerin %30,59'u ambalaj atıklarının çöpe atıldığını belirtirken %69,41'i ağzı kilitli metal varillerde toplanıp yakılarak imha edildiğini belirtmişlerdir (Çizelge 4.30).

Çizelge 4. 30. Boş tarım ilacı ambalajlarının imhası

İlaç ambalajlarını imha durumu	n	%
Çöpe Atmak	26	30,59
Ağzı Kilitli Metal Varillerde Toplayıp Yakarak İmha Etmek	59	69,41
Toplam	85	100,0

Bu çalışmada, organik ürün kullanılmış olsa dahi, üreticilerimizin boş ambalaj atıklarını doğru bir şekilde imha ettikleri belirlenmiştir. Bu durum, ilimiz organik zeytin üreticilerinin organik tarımda, çevrenin korunması konusunda son derece duyarlı oldukları ve bu konuyu benimsediklerini göstermektedir. Torun (2011), Kocaeli, Kartepe bölgesindeki çiftçilerin %16'sının ilaç ve gübre kullanımı konusundaki uyarılara uyduğunu, % 84'ünün ise uyarılara uymadığını bildirmiştir. İlimiz üreticileri ambalaj atıklarının imha edilmesi hususunda duyarlı oldukları izlenmiştir.

4.9.6. İlaçlama kayıtları

Ankete katılan üreticilerin, yapılan ilaçlama kayıtlarının tutulması durumu, kayıtlar tutuluyorsa ne kadar süredir tutulduğu ve eğer kayıtlar tutulmuyorsa neden tutulmadığına dair bilgiler Çizelge 4.31'de incelenmiştir.

İlaçlama yapan üreticilerin %41,18'i ilaçlama kayıtlarının tutulduğunu belirtirken %58,82'si ilaçlama kayıtlarının tutulmadığını belirtmektedir. İlaçlama kaydı tutan üreticilerin %34,29'u 1-3 yıl arasında, %31,43'ü 4-6 yıl arasında, %34,29'u ise 7 yıl ve daha fazla süreyle kullanılan ilaçların kayıtlarının tutulduğunu belirtmişlerdir. Kayıtların tutulmadığını belirten üreticilerin ise %96'sı uğraşmak istemediği için, %4'ü ise ilaçlama kayıtlarını danışman tarafından tutulduğu için tutmadığını belirtmiştir (Çizelge 4.31).

Çizelge 4. 31. İlaçlama kayıtlarının tutulması

İlaçlama kayıtları tutulması	n	%
Evet	35	41,18
Hayır	50	58,82
Toplam	85	100,0
Evet ise ne kadar süredir?	n	%
1-3 yıl	12	34,29
4-6 yıl	11	31,43
7 yıl ve daha fazla	12	34,29%
Toplam	35	100,0
Hayır ise Neden?	n	%
Uğraşmak İstemiyorum	48	96,0
Danışman Tutuyor	2	4,0
Toplam	50	100,0

Ankara ilinde yapılmış bir çalışmaya sonuçlarına göre, Üreticilerin işletmelerine ait bilgi kayıtlarını tutma oranının %65,8'olduğunu, 38 üreticiden 25'inin bilgileri kaydettiği ve bunlar içerisinde yetiştiricilik notlarının da kaydedildiği ifade edilmiştir. Bu çalışmada ayrıca işletmelerine ait gelir-gider ve yetiştiricilik gibi faaliyetlerini kaydeden organik üreticilerin, bilinç düzeylerinin yüksek ve organik tarıma kıymet verdiklerini ortaya koymaktadır (Kurnaz, 2020). Farklı bir araştırmada, Özercan (2012) üreticilerin %33'ünün kayıt tuttuğunu belirtilmiş olup, %67'sinin kayıt tutma alışkanlığının olmadığı belirtmiştir. Bu çalışma sonuçları araştırma sonuçlarımızı desteklemektedir.

4.9.7. Son ilaçlama ile hasat tarihi arasındaki süre

Yapılan anket çalışmalarında, en son yapılan ilaçlama ile hasat tarihine kadar beklenmesi gereken sürenin üreticiler tarafından nasıl belirlendiği Çizelge 4.32'te incelenmiştir. Üreticilerin %67,06'sı bu sürenin ilaç etiketinde yazan hasat öncesi bekleme süresine göre belirlendiğini belirtirken, %32,94'ü bu sürenin ürünün pazara sunulacağı zamana göre belirlendiğini ifade etmiştir (Çizelge 4.32).

Çizelge 4. 32. Son ilaçlama ile hasat tarihi arasındaki sürenin belirlenmesi

Son ilaçlama ile hasat tarihi arasındaki süreyi belirleme	n	%
Etikette yazan hasat öncesi bekleme süresine göre	57	67,06
Ürün pazara sunulacağı zamana göre	28	32,94
Toplam	85	100,0

4.10. Üreticilerin Zeytin Pazarlaması Hakkındaki Bilgiler

Araştırma kapsamında ankete katılan üreticilerin %91'i ürünlerini yağ olarak, %5'i hem yağ hem salamuralık olarak pazarlamaktadır. Zeytin üreticilerinin %4 'ü ise ürünleri tüccara vermektedir (Çizelge 4.33).

Çizelge 4. 33. Üreticilerin zeytin pazarlaması hakkındaki bilgiler

Zeytin pazarlama şekli	n	%
Yağ Olarak	91	91,0
Dane olarak (Salamuralık)	0	0,0
Zeytin Yağı Fabrikasına Satış	0	0,0
Tüccara Satış	4	4,0
Hem Yağ Hem Salamuralık Olarak Satış	5	5,0
Toplam	100	100,0

Karabaş ve Gürler (2020), çalışmalarında organik tarımda ikinci önemli sorunun pazarlama ve pazar yeri sıkıntısı olduğu %25,4 oranı ile belirtmiştir. Üreticilerin %29,1'i ürünlerini özel firmalara sattıklarını belirtmişlerdir. Üreticiler tarafından ürünlerin pazarlamasında en çok tercih edilen yol, kendi imkanlarını kullanarak ekolojik pazarlar vasıtasıyla ürünleri doğrudan tüketiciye ulaştırmaktır. Samsun ilinde kurulan ekolojik pazarların bu bölgedeki üreticilerin %62,7'si tarafından kullanıldığı ifade edilmiştir. Fidan (2017) Bartın'daki organik tarım üreticileri için pazar sorunu da büyük önem arz ettiğini, yerel pazarlara ulaşmakta güçlük çeken üreticilerin, ürettikleri ürünleri toplayıcı firmaya düşük fiyattan satmak zorunda kaldıklarını bildirmiştir.

4.11. Üreticilerin Tarım Kredisi ve Alan Bazlı Destek Kullanımı Hakkındaki Bilgiler

Araştırmaya göre organik tarım yapan üreticilerin %63'ü tarımsal kredi kullanmakta ve üreticilerin %85'i tarımsal kredilerin faydalı olduğunu belirtmektedir. Üreticilerin %37'si tarımsal kredi kullanmamakta ve %15'i tarımsal kredilerin faydalı olmadığını düşünmektedir. Üreticilerin %60'ı alan bazlı destek almakta ve üreticilerin %22'si desteklerin yeterli olduğunu belirtmektedir. Üreticilerin %40'ı alan bazlı destek almamakta ve %78'i alan bazlı desteklerin yeterli olmadığını belirtmektedir (Çizelge 4.34).

Çizelge 4. 34. Üreticilerin tarımsal kredi ve destek kullanımı hakkındaki bilgiler

	Tarımsal kredi kullanıyor musunuz?		Tarımsal kredi faydalı mı?		Alan bazlı destek alıyor musunuz?		Alan bazlı destek yeterli mi?	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Evet	63	63,0	85	85,0	60	60,0	22	22,0
Hayır	37	37,0	15	15,0	40	40,0	78	78,0
Toplam	100	100,0	100	100,0	100	100,0	100	100,0

Fidan (2017) Organik tarımın sürdürülebilirliği açısından devlet desteleri ve teşvikler, son derece önemli bir faktör olduğunu, Bartın'daki üreticilerin %52,8'i, devlet desteklerinden yararlandığını fakat desteklerinin yetersiz olduğunu bildirmiştir. Kurnaz (2020), Üreticilerin organik tarım faaliyetleri için kredi kullanım oranlarının %77,8 olduğu belirlemiştir. Organik ürünlerine sigorta yaptıрма oranları ise %52,6'dır. primlerin yüksek olduğunu ve bu sebeple tarım sigortası yaptırmak istemediklerini belirten üreticilerin ayrıca bu işlemin gereksiz bir masraf olduğunu düşündüklerini bildirmiştir. Tan ve ark. (2017), yapmış oldukları anket çalışmasında, üreticilerin %56,7 sine göre organik tarımda yararlandıkları toprak analiz desteklerinin yetersiz olduğunu, %43,3 üne göre ise yeterli olduğunu, üreticilerin %52,94' üne göre organik tarım desteklerinin yetersiz olduğunu, %47,06'sına göre ise yeterli olduğunu belirtmişlerdir.

4.12. Üreticilerin Organik Tarım Tercihinde Yaşanan Değişiklikler Hakkındaki Bilgiler

Araştırma kapsamında üreticilerin organik tarım tercihinde yaşamış oldukları değişiklikler Çizelge 4.36'da incelenmiştir. Üreticilerin %61'i pazarlamanın arttığını, %17'si azaldığını ve %22'si pazarlama konusunda herhangi bir değişiklik yaşamadığını belirtmişlerdir. Üreticilerin %35'i verimin arttığını, %37'si verimin azaldığını, %28'i verimin değişmediğini belirtmiştir. Üreticilerin %37'si gelirin arttığını, %35'i gelirin azaldığını, %28'i gelirin değişmediğini belirtmiştir. Üreticilerin %37'si yeni yatırımlarının arttığını, %22'si azaldığını, %41'i ise değişmediğini belirtmişlerdir. Üreticilerin %46'sı emek ve iş gücünün arttığını, %16'sı azaldığını, %38'i ise emek ve iş gücünün değişmediğini belirtmişlerdir. Üreticilerin %43'ü sosyal yaşam alanlarının organik tarıma geçmesiyle arttığını, %12'si azaldığını ve %45'i sosyal yaşam alanlarının değişmediğini belirtmişlerdir. Üreticilerin %59'u organik tarım ile birlikte masrafların arttığını, %16'sı masrafların azaldığını ve %25'i masraflarda herhangi bir değişiklik olmadığını belirtmişlerdir (Çizelge 4.35).

Çizelge 4. 35. Üreticilerin organik tarım tercihinde yaşadığı değişiklikler

Değişiklik	Arttı		Azaldı		Değişmedi		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Pazarlama	61	61,0	17	17,0	22	22,0	100	100,0
Verim	35	35,0	37	37,0	28	28,0	100	100,0
Gelir	37	37,0	35	35,0	28	28,0	100	100,0
Yeni Yatırım	37	37,0	22	22,0	41	41,0	100	100,0
Emek/İş Gücü	46	46,0	16	16,0	38	38,0	100	100,0
Sosyal Yaşam Alanları	43	43,0	12	12,0	45	45,0	100	100,0
Masraflar	59	59,0	16	16,0	25	25,0	100	100,0

Merdan ve Kaya (2013), "Türkiye'de Organik Tarımın Ekonomik Analizi" adlı çalışmalarında, Türkiye'de organik tarımın ekonomik boyutunu incelemişlerdir. Ülkemizin organik tarım açısından oldukça elverişli şartlara sahip olmasına karşın dünyada organik ürün ve gıda pazarında küçük bir paya sahip olduğu ve Türkiye'de organik tarımın varlığını ve ürün artışını sağlamak, maliyetlerin azaltılması, ürünlerin iç

ve dış pazar talebinin arttırılması gibi etkenlere bağlı olduğunu bildirmişlerdir. Kurnaz (2020), Üreticilerin organik tarıma geçiş ile gelir düzeyleri değerlendirildiğinde organik üreticilerin %47,4'ünün gelir düzeyinde şimdilik bir artış olmadığı fakat bu artışı gelecekte beklediklerini bildirmişlerdir.

4.13. Üreticilerin Organik Tarım Tercihinde Karşılaştığı Problemler Hakkındaki Bilgiler

Araştırma kapsamında, üreticilerin organik tarım tercihi sürecinde yaşamış oldukları problemler Çizelge 4.36'da incelenmiştir. Organik zeytin üreticilerinin %76'sı devletin mali desteğinin yetersiz olduğunu belirtmiştir. Üreticilerin %79'u pazarlama ile ilgili problemlerin bulunduğunu, %82'si ürün fiyatının düşük olduğunu, %84'ü girdi fiyatlarının pahalılığını ve örgüt eksikliği bulunduğunu, %81'i verimin düştüğünü ifade etmiştir. Ankete katılan üreticilerin %89'u bitki koruma problemleri ile karşılaştıklarını, %90'ı eğitim faaliyetlerinin yetersiz olduğunu, %86'sı yetiştiricilik hakkında bilgi eksikliği yaşadıklarını ve %85'inin ise gübreleme problemleri ile karşılaştıklarını bildirmişlerdir (Çizelge 4.36).

Çizelge 4. 36. Üreticilerin organik tarım tercihinde yaşadığı problemler

Problem	Evet		Hayır		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Devletin yetersiz mali desteği	76	76,0	24	24,0	100	100,0
Pazarlama problemi	79	79,0	21	21,0	100	100,0
Ürün fiyatının düşüklüğü	82	82,0	18	18,0	100	100,0
Girdi fiyatlarının pahalılığı	84	84,0	16	16,0	100	100,0
Örgüt eksikliği	84	84,0	16	16,0	100	100,0
Düşük verim	81	81,0	19	19,0	100	100,0
Bitki koruma problemi	89	89,0	11	11,0	100	100,0
Yetersiz eğitim faaliyetleri	90	90,0	10	10,0	100	100,0
Yetiştiricilik hakkında bilgi eksikliği	86	86,0	14	14,0	100	100,0
Gübreleme problemi	85	85,0	15	15,0	100	100,0

Bir araştırma sonucuna göre, geleneksel zeytin üreticilerinin organik tarıma geçmeme nedenlerinin kimyasal ilaç ve gübre kullanmadan zeytin yetiştiriciliğinin yapılmasının mümkün olamayacağı, verilen desteklerin her iki üretim tekniği ile aynı olması ve mülk arazilerinin olmayışı denilmiştir (Köksal, 2009). Bu çalışma araştırma bulgularımızı desteklememektedir. Bu bulgunun aksine Kilis ilinde kimyasal ilaç ve gübre kullanılmadan zeytin üretimi gerçekleştirilmektedir. Başka bir çalışma sonucuna göre, Üreticiler tarafından bilgi yetersizliği (%65.13), destekleme tutarının az olması (%51.32), üretim alanının küçük olması (%36.18) ve elde edilecek gelirin az olması (%16.45) organik tarımı kısıtlayan en önemli nedenler olduğu belirtilmiştir (Adıgüzel ve Kızılaslan, 2020). Bu bulgular araştırma sonuçlarımızı desteklemektedir. Karabaş ve Gürler (2011), Organik tarımda sorunların başında organik tarıma verilen destek ve teşviklerin yetersiz kaldığını üreticilerin %90'ı organik tarıma devletin verdiği desteği yeterli bulmadığını ve ikinci önemli sorunun pazarlama ve pazar yeri sıkıntısı olduğunu belirlemişlerdir. Kurnaz (2020), organik üretimde karşılaşılan zorluklar değerlendirildiğinde, en büyük sıkıntıların organik üretimde girdilerin pahalı oluşu ve bitki koruma problemleri olup, hastalık zararlılarla mücadele uygulamaları olduğunu belirlemiştir. Bu sorunların yanında organik ürünlerin pazarlaması sorunu ve finansman yetersizliği yer almaktadır. Bu çalışmada son sırayı teknik bilgi yetersizliği, yetiştiricilik konusunda bilgi eksikliği olduğu ifade edilmiştir. Başak ve ark. (2015), organik tarım üreticilerinin %72.2'sinin organik tarım konusunda bilgi düzeyinin yetersiz olduğu ve %85.2'sinin devlet destekleri konusunda yine bilgi yetersizliği yaşadıklarını bildirmiştir.

4.14. Organik Tarım Tercihinde Karşılaşılan Problemler için Çözüm Önerileri

Araştırma kapsamında üreticilerin organik tarım tercihinde yaşamış oldukları problemler için sunulan çözüm önerileri Çizelge 4.37'de incelenmiştir. Üreticilerin %16,29'u organik tarım ile yetişen ürünlerin pazarlamasında alım fiyatlarındaki artışın sağlanması gerektiğini ifade etmişlerdir. Üreticilerin %15,41'i sorunların çözümü olarak girdi fiyatlarının düşmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Üreticilerin %16,29'u örgütlenmenin oluşturulması gerektiğini belirtmektedir. Üreticilerin %15,41'i organik tarıma yapılan devlet desteklerinin arttırılmasının çözüm olacağını belirtmektedir. %15,06'sı organik tarım hakkındaki eğitimlerin arttırılması gerektiğini belirtmişlerdir.

%15,59'u bilgi desteğinin artması gerektiğini belirtirken %5,78'i organik tarımdan vazgeçilmesi gerektiğini ve %0,18'i herhangi bir problem ile karşılaşmadığını belirtmişlerdir (Çizelge 4.37).

Çizelge 4. 37. Üreticilerin organik tarım tercihinde yaşadığı problemler ve çözüm önerileri

Çözüm önerileri	n	%
Organik Ürünlerin Pazarlamasında Fiyatların Artışı	93	16,29
Girdi Fiyatları Düşmesi	88	15,41
Örgütlenme	93	16,29
Desteklerin Arttırılması	88	15,41
Eğitimlerin Artması	86	15,06
Bilgi Desteğinin Artması	89	15,59
Organik Tarımdan Vazgeçmek	33	5,78
Problemle Karşılaşmadım	1	0,18
Toplam	571	100,0

*Bir üretici birden fazla cevap verdiği için toplam 100 çıkmamaktadır.

Kızılaslan ve Olgun (2012), organik tarım ürünlerinin kullanılması konusunda gelişmiş ülkelerde olduğu gibi tüketicilerin bilinçlendirilmesi, organik tarım ürünlerinin rahatça satılabileceği pazarların oluşturulması ile üretim ve satış konularında ulusal stratejiler geliştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca devlet tarafından organik tarıma verilen destekler artırılarak, üreticilerin organik tarıma dönüşümü teşvik edilmesi gerektiğini bildirmiştir. Başak ve ark. (2015), ankette yer alan organik üreticilerin %58.3'ünün organik tarım ile ilgili eğitimler verilmesi gerektiği ve bu sayede organik tarımın daha fazla yaygınlaştırılabileceğini ifade etmiştir.

4.15. Üreticilerin Organik Tarım ile İlgili Düşünceleri

Araştırma kapsamında ankete katılan üreticilerin % 97'si organik tarım tekniği ile üretilen ürünlerin sağlıklı olduğunu, %3'ü ise sağlıklı olmadığını belirtmektedir. Üreticilerin %96'sı organik tarım tekniği ile üretim yapmaktan memnun olduğunu belirtirken %7'si memnun olmadığını belirtmişlerdir. Üreticilerin %93'ü organik tarım

teknikini tavsiye ederken %7'si tavsiye etmemektedir. Üreticilerin %20'si organik tarım teknikinden vazgeçmeyi düşünürken %80'i bu teknikten vazgeçmeyi düşünmemektedir.

Çizelge 4. 38. Üreticilerin organik tarım ile ilgili düşünceleri

Organik tarım	Ürün sağlıklı mı?		Memnun musunuz?		Tavsiye eder misiniz?		Vazgeçmeyi düşünüyor musunuz?	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Evet	97	97,0	96	96,0	93	93,0	20	20,0
Hayır	3	3,0	4	4,0	7	7,0	80	80,0
Toplam	100	100,0	100	100,0	100	100,0	100	100,0

Kurnaz (2020), çalışmasında incelediği organik üreticilerin %97,4'ünün organik tarımı tavsiye ettiğini bildirmektedir.

4.16. Üreticilerin Organik Tarım ile İlgili Beklentileri

Araştırma kapsamında üreticilerin organik tarım ile ilgili beklentileri Çizelge 4.39'da incelenmiştir. Üreticilerin %19,90'ı organik tarımın destekler arttırılırsa geleceği olduğunu belirtmişlerdir. Üreticilerin %20,16'sı organik tarımın öneminin ileride anlaşılacağını belirtirken %14,14'ü organik tarımın zorunlu hale getirilmesi gerektiğini belirtmektedirler. Üreticilerin %19,90'ı organik tarıma çözüm olarak pazarlama sorunlarının çözülmesi gerektiğini belirtirken %21,73'ü organik tarım ile ilgili daha fazla bilgilendirme yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Üreticilerin %4,19'u ise organik tarımın geleceğinin olmadığını belirtmektedirler (Çizelge 4.39).

Çizelge 4. 39. Üreticilerin organik tarım ile ilgili beklentileri

Beklenti	n	%
Organik Tarımın Geleceği Destekler Arttırılırsa Var Olacak	76	19,90
Organik Tarımın Önemi İleride Daha İyi Anlaşılabacak	77	20,16
Organik Tarım Zorunlu Hale Getirilmeli	54	14,14
Organik Tarımın Pazarlama Sorunu Çözölmeli	76	19,90
Organik Tarımın Geleceği Yok	16	4,19
Organik Tarım İle İlgili Daha Çok Bilgilendirme Yapılmalı	83	21,73
Toplam	382*	100,0

*Bir üretici birden fazla cevap verdiği için toplam 100 çıkmamaktadır.

Kurnaz (2020) üreticilerin organik tarımdan, öncelikli beklentilerinin, tarımsal desteklerin artırılması olduğunu ve bunu pazarlama konusundaki eksikliklerin giderilmesi ve gereken desteğin sağlaması beklentilerinin izlediğini Ayrıca organik üreticilerin alacakları teknik bilgi ve eğitim hizmetinin de organik tarımın gelişimi için çok önemli olduğunu bildirmiştir.

4.17. Üreticilerin Zeytinyağı Elde Etme Tercihleri Hakkında Bilgiler

Araştırma kapsamında ankete katılan üreticilerin %41,94'ü sadece organik ürün sıkımı yapan işletmelerde yağ elde ederken %20,97'si herhangi bir zeytinyağı fabrikasında ve %37,10'u mahserede (geleneksel yöntemle) sıkım yaptırarak zeytinyağı elde etmektedirler (Çizelge4.40).

Çizelge 4. 40. Üreticilerin yağ elde etme tercihleri hakkında bilgiler

Üreticilerin yağ elde etme şekilleri	n	%
Sadece Organik Ürün Sıkımı Yapan İşletmeler	52	41,94
Herhangi bir Zeytinyağı Fabrikası	26	20,97
Mahserede (Geleneksel Yöntemle)	46	37,10
Toplam	124*	100,0

*Bir üretici birden fazla cevap verdiği için toplam 100 çıkmamaktadır.

Kilis ilinde üretilen Kilis Yağlık zeytin çeşidi yağ oranı yüksek ve düşük asit oranına sahip olup kıymetli bir üründür. Bu yüzden üreticilerimiz zeytinlerini çoğunlukla yağ olarak değerlendirmektedirler.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kilis ili zeytin yetiştiriciliği ile ülkemiz tarımına ekonomik yönden önemli katkıda bulunmaktadır. Özellikle zeytinyağı üretiminde Türkiye de sayılı illerimiz arasında yer almaktadır. Zeytin ve zeytinyağının insan sağlığı açısından kıymeti gün geçtikçe önem kazanmaktadır. İnsanlar sağlıklı yaşamak ve uzun ömürlü olmak için zeytin ve zeytin ürünlerini daha fazla tüketmeye önem vermektedirler. Durum böyle olunca ilaç kalıntısı bulunmayan sağlıklı koşullarda üretilmiş organik ürünleri tercih etmeye başlamışlardır. Organik tarım insan sağlığını korumanın yanı sıra çevreyi ve toprağı da koruyarak, üretimin ilk aşamasından son aşamasına kadar, sadece organik gübreler kullanılarak yapılan üretim şeklidir.

Bu yüzden ülkemizde ve tüm dünyada organik tarım ve organik tarım ürünleri tercih edilmektedir. Ülkemizde organik tarım uygulamaları çok eski olmayıp birçok üründe başarıyla gerçekleştirilmektedir. Organik zeytin üretimi Kilis ilinde zahmetsizce üretilen organik tarım ürünlerinden birisidir. Zeytin yetiştirme şartları bakımından çok ayrıcalık istemeyen kanaatkâr bir tarım ürünüdür. Kıraç, eğimli ve taşlı arazilerden, birinci sınıf tarım arazilerine kadar her tip toprakta kolaylıkla yetişmekte ve ürün vermektedir. Sulama ve gübreleme yapılmaksızın yetişebilmektedir. Kilis ilinde zeytin bahçelerinde, genellikle atadan kalma bilgilerle, sulama ve gübreleme yapılmamaktadır. Son yıllarda Tarım ve Orman Bakanlığının desteklemeleri ile il de organik tarıma geçilmiş ve zaten kimyasal gübre kullanılmayan bu bahçelerde organik tarıma geçiş süreci başarılı bir şekilde gerçekleştirilmiştir.

Önemi her gün artarak devam eden organik tarım, Kilis ilinde zeytin üretiminde başarıyla uygulanmaktadır. Organik zeytin üreticilerinin organik tarım uygulaması hakkındaki bilgi düzeyleri, memnuniyet durumları, karşılaştıkları problemler ve çözüm önerileri ile organik tarımdan beklentileri organik zeytin üreticileri ile anket yapılarak belirlenmiştir.

Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar aşağıda maddeler halinde özet olarak verilmiştir.

- Çalışmada incelenen üreticilerin %17'sinin 40 yaş ve altında yer aldığı, %30'unun 41-50 yaş arasında olduğu ve %53'ünün ise, 51 yaş ve üzerinde olduğu belirlenmiştir.

- Ankete katılan organik zeytin üreticilerinin %94'ünün erkek bireylerden oluştuğu, %6'sının ise kadın bireylerden oluştuğu görülmüştür.
- Organik zeytin üreticilerin eğitim durumu değerlendirildiğinde, üreticilerin %33'ünün lise mezunu, %17'sinin okur-yazar olduğu, %16'sının ilkokul mezunu, %14'ünün üniversite mezunu olduğu, %9'unun ortaokul mezunu, %8'inin yüksekokul mezunu olduğu ve %3'ünün ise okuma yazma bilmeyen kişilerden oluştuğu belirlenmiştir.
- Çalışmada yer alan üreticilerin %39'unun orta düzeyde gelire sahip olduğu belirlenirken, %61'inin ise yüksek düzeyde gelir sahibi olduğu belirlenmiştir.
- Ankete katılan üreticilerin %28'inin arazi büyüklüğünün 0-50 dekar arasında olduğu, %47'sinin 50-100 dekar arası büyüklükte olduğu, %2'sinin, 100-200 dekar arası ve %23'ünün ise 200 dekar üzerinde olduğu belirlenmiştir. Kilis ilinde organik zeytin üreticilerinin, arazi varlıkları yüksek düzeyde olup, dolayısıyla üreticilerin gelir düzeyleri de yüksektir.
- Üreticilerin %38,14'ünün organik tarım denilince aklına ilk olarak güvenilir ve sağlıklı gıda üretimi gelirken, %27,32'sinin aklına doğayı koruyan tarım ve %34,54'ünün ise ilaç ve gübre kullanılmayan tarım, olarak ifade edilmiştir.
- Organik zeytin üreticilerinin %34,25'inin Tarım ve Orman il/ilçe Müdürlüğü tavsiyesi ile organik tarıma başladığı, %15,07'si Ziraat Odaları birliğinin tavsiyesi ile %26,03'ünün ise akraba, arkadaş tavsiyesi ile organik tarıma başladıkları belirlenmiştir. Üreticilerin %20,55'inin televizyon ve basından etkilendiklerini ve %4,11'inin ise özel bir firma tavsiyesi ile organik zeytin tarımına başlamaya karar verdikleri belirlenmiştir.
- Çalışmada yer alan üreticilerin, organik tarımı tercih etme sebepleri değerlendirildiğinde %29'u sadece tarımsal destek almak için organik tarıma geçmenin önemli olduğunu bildirirken, %38'inin çevre koruma faktörlerinden dolayı organik tarımı tercih ettiği, %41'inin sağlık faktörlerinden etkilendiğini, %39'unun ise ekonomik faktörlerden dolayı organik tarıma geçtiği belirlenmiştir.
- Ankete katılan zeytin üreticilerinin, %29'u 1 ile 3 yıl arasında organik tarım yaptığı, %41'inin 3-5 yıl arasında, %30'unun ise 5-7 yıldır organik tarım sisteminin içerisinde bulunduğu belirlenmiştir. İlimizde organik tarım

uygulamalarının çok yeni olması sebebiyle üreticilerimizin organik tarımdaki tecrübeleri de çok yıllık değildir.

- Çalışmada yer alan organik zeytin üreticilerinin, organik tarım hakkındaki bilgi kaynakları değerlendirilmiştir. Üreticilerin, %7,78'i üretici birliklerinden, %26,11'i Tarım ve Orman il/ilçe Müdürlüklerinden %11,67'si özel firmalara ait tarım danışmanlıklarından, % 21,67'si televizyon basın ve reklamlardan, %22,22'si komşu akraba ve diğer üreticilerden ve %10,56'sı ise üniversitelerden bilgi aldıkları belirlenmiştir.
- Bu çalışmada, ankete katılan üreticilerin tamamının üyesi olduğu bir üretici örgütü bulunduğu ortaya çıkarılmıştır. Üreticilerin üye oldukları üretici örgütleri incelendiğinde, %96,15'inin Ziraat odaları birliğine ve %3,86'sının Tarım Kredi Kooperatifine üye oldukları belirlenmiştir.
- Araştırmada yer alan organik zeytin üreticilerinin %33'ünün sertifikalı zeytin fidanı kullandığı, %67'sinin ise sertifikalı fidan kullanmadığı belirlenmiştir. Kullanılan sertifikalı fidanların %69.70'inin İl Tarım ve Orman Müdürlüğü'nden, %9'unun özel fidan üretimi yapan şirketlerden temin edilmiş olduğu, %3,03'ünün ise Zeytincilik Araştırma Enstitüsünden temin edildiği bildirilmiştir. İncelenen üreticilerin sertifikalı fidan kullanmama nedeni, bu bahçelerin uzun yıllar öncesinden kurulduğu ve eski dikim olduğu bilinmektedir.
- Ankete katılan üreticilerin sahip oldukları tarımsal alet ve ekipman varlığı, belirlenmiştir. Organik zeytin üreticilerinin %31.67'sinin traktöre sahip olduğu, %19.91'inde pulluk olduğu, %7,24'ünde çapa makinesi olduğu, %7,24'ünde kazayağı, %18,55'inde römork, %9,05'inde Pülverizatör, % 6,33'ünde ise Diskaro bulunduğu tespit edilmiştir.
- Organik zeytin üreticilerinin organik üretimde verimlik için toprak analizi yaptırıp yaptırmama durumları belirlenmiştir. Üreticilerin sadece %26'sının toprak analizi yaptırdığı ve %74'ünün ise toprak analizi yaptırmadığı belirlenmiştir. Kilis ilinde tarımsal üretim atadan kalma geleneksel yöntemlerle uygulanmaya devam etmektedir. Bu sebeple toprak analizi sonuçlarına göre gübreleme yapılmamaktadır. Topraktaki eksiklikten ziyade akraba, komşu ve arkadaşlarının öneri ve deneyimlerine göre hareket etmektedirler.

- Bu çalışmada, ankete katılan organik zeytin üreticilerinin sadece %6,21'inin toprak analizi sonucu tavsiyesine göre, %23,16'sının danışman ziraat mühendisi tavsiyesine göre gübreleme yaptığı belirlenmiştir. Üreticilerin %28,25'inin kendi tecrübesine göre, %20,34'ünün tarımsal ilaç ve gübre bayisinin tavsiyesine göre, %22,03'ünün ise Tarım ve Orman il/ilçe Müdürlüğü mühendislerinin tavsiyesine göre gübrelemeye karar verdikleri belirlenmiştir.
- Araştırma kapsamında, ankete katılan organik zeytin üreticilerinin %15,61'inin kanatlı hayvan gübresi, %42,20'sinin küçükbaş hayvan gübresi kullandığı, %21,97'sinin büyükbaş hayvan gübresi ve %20,23'ünün ise, organik ticari gübre kullandığı belirlenmiştir.
- Çalışmada yer alan organik üreticilerin %16'sı su analizi yaptırdığını bildirirken, %84'ünün ise su analizi yaptırmadığı belirlenmiştir. Organik zeytin yetiştiriciliği yapılan bahçelerin çoğu eski dikim olup, kuru üretim yapmaktadır, bu nedenle su analizi yaptırma oranı oldukça düşük bulunmuştur.
- Çalışmada incelenen üreticilerin %61'i zeytin dal kanserinin, %54'ü Verticillium Solgunluğunun, %54'ü Halkalı Leke hastalığının %58'i Antraknoz hastalığının zeytinliklerde görülmesinin çok önemli olduğu ve verimi etkilediği belirlenmiştir. Bu hastalıklardan %61'i zeytin dal kanserinin, %54'ü Verticillium Solgunluğu ve Halkalı Leke Hastalığının, %58'i ise, Antraknoz hastalığının ürüne verdiği zarar boyutunun, üreticiler için, çok önemli olduğu belirlenmiştir.
- Organik zeytin üreticileri, Zeytin dal kanseri için %80 kültürel mücadele yöntemi ile %20 fiziksel mücadele yöntemi uyguladıkları, Vertisilyum solgunluğu için %86 kültürel mücadele yöntemi ve %14 Fiziksel mücadele yöntemi uyguladıkları belirlenmiştir. Halkalı leke hastalığı için %80 kültürel mücadele yöntemi uyguladıkları, %20 fiziksel mücadele yöntemi ve Antraknoz için %79 kültürel mücadele ve %21 fiziksel mücadele yöntemi uyguladıkları belirlenmiştir.
- Çalışmaya katılan organik zeytin üreticilerinin %66'sı zeytin sineğinin, %52'si zeytin güvesinin ve zeytin kabuklu bitinin, % 51'i zeytin kara koşnilinin, %32'si zeytin fidan tırtılının, %36'sı zeytin pamuklu koşnili zararlısının zeytinliklerde karşılaşılan çok önemli zararlılar olduğunu bildirmiştir. Üreticilerin %42'si

zeytin pamuklu biti, %33'ü zeytin filizkıran, %34'ü zeytin çiçek sap sokanı, %35'i zeytin kırlangıç böceği, %45'i zeytin kurdu, %38'i zeytin yara koşnili zararlısının zeytinliklerde görülmesinin çok önemli olduğu belirlenmiştir.

- Araştırma kapsamında üreticilerin zeytinliklerde karşılaştıkları zararlılar için öncelikli uygulamış oldukları mücadele yöntemleri değerlendirilmiştir. Zeytin sineği için üreticilerin %31'i kültürel, %52'si biyolojik, %12'si biyoteknik ve %5'i fiziksel mücadele uyguladıklarını belirlenmiştir. Zeytin güvesi için üreticilerin %20'si kültürel, %65'i biyolojik, %9'u biyoteknik, %6'sı fiziksel mücadele yöntemini uyguladıkları belirlenmiştir. Zeytin kabuklu biti için, %16 kültürel %66'sı biyolojik, %11'i biyo-teknik %7'si fiziksel mücadele yöntemleri uygulandığı belirlenmiştir. Zeytin yara koşnili için üreticilerin %63'ü, zeytin fidan tırtılı için %58'i zeytin pamuklu koşnili için %59'u, zeytin pamuklu biti için %56'sı, zeytinde filizkıran için %53'ü biyolojik mücadeleyi tercih ettiği belirlenmiştir. Zararlılardan, zeytin kıvrık kurdu için üreticilerin %51'i, Zeytin çiçek sap sokanı için %51'i, zeytin kırlangıç böceği için %45'i, zeytin kurdu için %43'ü ve zeytin yara koşnili için %44'ü biyolojik mücadele yöntemini kullandıkları belirlenmiştir.
- Ankette üreticilerin %65'i zeytin sineği, %57'si zeytin güvesi, %52'si zeytin kabuklu biti, %46'sı zeytin yara koşnili, %31'i zeytin fidan tırtılı, zeytin pamuklu koşnili zararlısının ürüne verdiği zarar boyutunun çok önemli olduğu ifade edilmiştir.
- Araştırma kapsamında ankete katılan üreticilerin %85'inin organik ilaç kullandığı, %15'inin ise organik ilaç kullanmadığı, ilaçlama yapmadan üretim gerçekleştirdikleri belirlenmiştir. İlaçlama yapan üreticilerin (85 üreticinin) %29,93'ü ziraat mühendisi tavsiyesine göre, %17,69'u organik ilacın etiket talimatına göre, %32,65'i Tarım ve Orman İl/İlçe Müdürlükleri tavsiyesine göre, %15,65'i kendi tecrübesine göre, %4,08'i Ziraat Odası tavsiyesine göre ilaçlama uygulaması yaptıkları belirlenmiştir.
- Yapılan anket çalışmasında, bitki koruma ürünleri seçiminde üreticilerin, %97,65'inin ilaçlama sürecinde seçtikleri ilacın ruhsatlı olduğuna dikkat ederken, %2,35'inin dikkat etmediği belirlenmiştir. Üreticilerin %81,18'i ilaçlama yaparken koruyucu kıyafet kullanırken %18,82'sinin koruyucu kıyafet

kullanmadığı belirlenmiştir. Üreticilerin %30,59'u organik ilaç ambalaj atıklarının çöpe attığını belirtirken, %69,41'i tarafından ağzı kilitli metal varillerde toplanıp yakılarak imha edildiği belirlenmiştir. Organik tarımda sentetik ilaç ve gübre kullanılmadığı halde, Kilis ili organik zeytin üreticileri organik gübre ve ilaç kullanırken bile, koruyucu kıyafet kullanmaya önem vermiştir. Ayrıca üreticilerimizin boş ambalaj atıklarını doğru bir şekilde imha ettikleri belirlenmiştir. Bu durum, ilimiz organik zeytin üreticilerinin organik tarımda, çevrenin korunması konusunda son derece duyarlı oldukları ve bu konuyu benimsediklerini göstermektedir.

- İlaçlama yapan üreticilerin %41,18'i ilaçlama kayıtlarının tutulduğunu belirtirken %58,82'si ilaçlama kayıtlarının tutulmadığını belirtmektedir. İlaçlama kaydı tutan üreticilerin %34,29'u 1-3 yıl arasında, %31,43'ü 4-6 yıl arasında, %34,29'u ise 7 yıl ve daha fazla süreyle kullandıkları ilaçların kayıtlarının tutulduğu belirlenmiştir. Organik yetiştiricilikte kayıtların tutulmadığını belirten üreticilerin %96'sı uğraşmak istemediği için, %4'ü ise yetiştiricilik kayıtlarının danışman tarafından tutulduğu ifade edilmiştir. Son ilaçlama ve hasat arasındaki süre belirlemede, üreticilerin %67,06'sı bu süreyi ilaç etiketinde yazan hasat öncesi bekleme süresine göre belirlendiğini, %32,94'ünün ise bu sürenin ürünün pazara sunulacağı zamana göre belirlendiği ortaya çıkarılmıştır.
- Araştırma kapsamında ankete katılan üreticilerin %91'inin ürünlerini yağ olarak, %5'i hem yağ hem salamura olarak pazarladığı ve üreticilerinin %4 'ünün ise ürünlerini tüccara vererek pazarladığı belirlenmiştir.
- Organik tarım yapan üreticilerin %63'ünün tarımsal kredi kullandığı ve üreticilerin %85'i için tarımsal kredilerin faydalı olduğu belirlenmiştir. Üreticilerin %37'sinin tarımsal kredi kullanmadığı ve %15'inin tarımsal kredilerin faydalı olmadığını düşündüğü belirlenmiştir. Üreticilerin %60'ı alan bazlı destek aldığı ve üreticilerin %22'si için destekler yeterli olmuştur. Üreticilerin %40'ının alan bazlı destek almadığı ve %78'i için alan bazlı desteklerin yeterli olmadığı belirlenmiştir.
- Üreticilerin %61'i pazarlamanın arttığını, %17'si azaldığını ve %22'si pazarlama konusundan herhangi bir değişiklik yaşamadığını ifade etmiştir.

Üreticilerin %35'i verimin arttığını, %37'si verimin azaldığını, %28'i için verimin değişmediği belirlenmiştir. Üreticilerin %37'si gelirin arttığını, %35'i gelirin azaldığını, %28'i gelirin değişmediğini belirtmiştir. Üreticilerin %37'si yeni yatırımlarının arttığını, %22'si azaldığını, %41'i ise değişmediğini ifade etmiştir. Üreticilerin %46'sı emek ve iş gücünün arttığını, %16'sı azaldığını, %38'i ise emek ve iş gücünün değişmediğini belirtmişlerdir. Üreticilerin %43'ü sosyal yaşam alanlarının organik tarıma geçmesiyle arttığını, %12'si azaldığını ve %45'i sosyal yaşam alanlarının değişmediğini bildirmiştir. Üreticilerin %59'u organik tarım ile birlikte masrafların arttığını, %16'sı masrafların azaldığını ve %25'i için ise masraflarda herhangi bir değişiklik olmadığı belirlenmiştir.

- Araştırma kapsamında, üreticilerin organik tarım tercihi sürecinde yaşamış oldukları problemler değerlendirildiğinde; organik zeytin üreticilerinin %76'sı için devletin mali desteğinin yetersiz olduğu belirlenmiştir. Üreticilerin %79'u pazarlama ile ilgili problemlerin bulunduğunu, %82'si ürün fiyatının düşük olduğunu, %84'ü girdi fiyatlarının pahalılığını ve örgüt eksikliği bulunduğunu, %81'i verimin düştüğünü ifade etmiştir. Ankete katılan üreticilerin %89'u bitki koruma problemleri ile karşılaştıklarını, %90'ı eğitim faaliyetlerinin yetersiz olduğunu, %86'sı yetiştiricilik hakkında bilgi eksikliği yaşadıklarını ve %85'i için ise gübreleme problemleri ile karşılaştıkları belirlenmiştir.
- Araştırma kapsamında üreticilerin organik tarım tercihinde yaşamış oldukları problemler değerlendirildiğinde, üreticilerin %16,29'u organik tarım ürünlerinin pazarlamasında alım fiyatlarının arttırılması gerektiğini bildirmiştir. Üreticilerin %15,41'i sorunların çözümü olarak girdi fiyatlarının düşmesi gerektiğini bildirmiştir. Üreticilerin %16,29'u örgütlenmenin oluşması, %15,41'i devlet desteklerinin arttırılması %15,06'sı organik tarım eğitimlerin arttırılmasını talep etmişlerdir. Üreticilerin %15,59'u organik tarım hakkındaki bilgi desteğinin artması gerektiğini, %5,78'i organik tarımdan vazgeçilmesi gerektiğini ve %0,18'i herhangi bir problem ile karşılaşmadığını bildirmiştir. Organik tarım eğitimlerinin artmasıyla üretimde yaşanan problemlerin de ortadan kalkacağı ve verim artışı sağlayacaklardır. Pazarlama problemleri de ürünlerini satacak alıcı bulamama sıkıntısından kaynaklanmaktadır.

- Araştırma kapsamında ankete katılan üreticilerin % 97'si organik tarım tekniği ile üretilen ürünlerin sağlıklı olduğunu, %3'ü ise sağlıklı olmadığını belirtmektedir. Üreticilerin %96'sı organik tarım tekniği ile üretim yapmaktan memnun olduğunu belirtirken %7'si memnun olmadığını belirtmişlerdir. Üreticilerin %93'ü organik tarım tekniğini tavsiye ederken %7'si tavsiye etmemektedir. Üreticilerin %20'si organik tarım tekniğinden vazgeçmeyi düşünürken %80'i bu teknikten vazgeçmeyi düşünmemektedir. Ürünlerin konveksiyonel tarıma göre daha sağlıklı ve güvenilir olduğunu savunmaları, üreticilerin organik tarımın bilincinde olduklarının ifadesidir.
- Araştırma kapsamında organik üreticilerin %19,90'ı organik tarımda desteklerin artırılmasını beklemektedir. Üreticilerin %20,16'sı organik tarımın önemini ileride anlaşılacağını, %14,14'ü organik tarımın zorunlu hale getirilmesi düşünmektedir. Üreticilerin %19,90'ı organik tarıma çözüm olarak pazarlama sorunlarının çözülmesi gerektiğini belirtirken %21,73'ü organik tarım ile ilgili daha fazla bilgilendirme toplantısı yapılmasını talep etmiştir. Üreticilerin %4,19'u, ise organik tarımın geleceğinin olmadığını bildirmektedir. Organik tarım konusunda sıkıntıların ve beklentilerinin karşılanmadan başarıya ulaşamayacağını düşünmektedirler.
- Araştırma kapsamında ankete katılan üreticilerin %41,94'ü sadece organik ürün sıkımı yapan işletmelerde yağ elde ederken %20,97'si herhangi bir zeytinyağı fabrikasında ve %37,10'u mahserede sıkım yaptırarak zeytinyağı elde etmektedirler. İlimizde üretilen zeytinyağı içerdiği besin maddeleri ve düşük asitlik derecesiyle, dünya çapında kıymetli bir ürün olduğundan üreticiler ürünlerini daha çok zeytinyağı olarak değerlendirmektedirler.

Sonuç olarak, Kilis ili iklimi ve toprak yapısı ile organik yetiştiricilik için uygun koşullara sahip illerimizden biridir. Çalışmada, organik zeytin yetiştiriciliğinde üreticilerin organik tarımı tercih sebeplerinin başında, sağlık ve çevre koruma konularına olan duyarlılıklarının etkili olduğu görülmüştür. Üreticilerin devlet desteğinin artırılması, pazarlama problemlerinin giderilmesi, ürün fiyatlarının değer kazanması gibi talepleri karşılanırsa, organik zeytin yetiştiriciliği, daha geniş alanlarda gerçekleşmeye başlayacaktır. Tarım kurumları ve danışmanlık şirketleri tarafından,

hastalık ve zararlılarla mücadelede eğitim faaliyetlerinin düzenlenmesi yaşanan bitki koruma problemlerini ortadan kaldıracaktır. Üreticilerin organik zeytin yetiştiriciliği konusunda bilinç ve bilgi düzeylerinin artırılması Kilis ilinde organik tarımsal üretimin gelişmesine faydalı olacaktır.

KAYNAKLAR

- Abacı, N. İ., Keskin, E. & Demiryürek, K. (2020). *Organik Çay Tarımında Yenilik Karar Süreci: Rize İli Örneği* Black Sea Journal Of Public And .Social Science Volume 3(1): 22-30.
- Acıbuca, V., Eren, A. & Bostan Budak, D. (2018). Organik Tarımda Üreticilerin Karşılaştıkları Sorunlar (Mardin İli Örneği) Araştırma Makalesi, *Bahri Dağdaş Bitkisel Araştırma Dergisi* 7 (2): 39-46, 2018 ISSN: 2148-3205. (www.arastirma.tarim.gov.tr/bahridagdas)
- Adıgüzel, F. & Kızılaslan, N. (2020). Ege Bölgesinde Organik Zeytin Üretiminin Tercih Edilmesinde Etkili Faktörler *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi* (Gbad) Gaziosmanpaşa Journal Of Scientific Research Issn: 2146-8168 Cilt/Volume : 9 Sayı/Number: 2 Yıl/Year: 2020 Sayfa/Pages: 1-12.
- Ak, G. (2004). *Apolyont Doğal Tarım Ve Hayvancılık Projesi*, I. Uluslararası Organik Hayvansal Üretim ve Gıda Güvenliği Kongresi, 28 Nisan–1 Mayıs, 2004, 144 s.
- Akgün, T. - Güney Ege Kalkınma Ajansı. <https://geka.gov.tr/> [Online] erişim tarihi: 15.03.2021.
- Akgüngör, S., Miran, B. & Akbay, C. (2010). *Consumer willingness to pay for organic products in urban turkey*. Journal of International Food and Agribusiness Marketing, 299-313.
- Akın, A. (2003). *Elma Üretiminde Geleneksel Tarımdan Organik Tarıma Geçiş Süreci Ve Bu Süreçte Etkili Olan Faktörler-Çankırı Örneği*, Doktora Semineri (basılmamış yayın), Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2003, Ankara.
- Akın A. (2008). *Akşehir İlçesinde Organik Çilek Yetiştiriciliğinin Benimsenmesi Ve Yayılması Üzerine Bir Araştırma*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Ankara.
- Aksoy, U. & Altındışli, A., (1999). *Dünya’da ve Türkiye’de Ekolojik Tarım Ürünleri Üretimi, İhracatı ve Gelişme Olanakları*. İstanbul Ticaret Odası Yayınları, No. 1999-70, İstanbul.
- Aksoy, U., Duman, İ., Beşirli, G., Bilen, E. & Kenanoğlu Bektaş, Z. (2020). Türkiye’de Organik Bitkisel Üretim. *Türkiye Ziraat Mühendisliği IX. Teknik Kongresi*, 13-17 Ocak 2020, Sf 191.
- Aktaş, Y. (2005). *Tarımsal Yayım Önemli Midir?* Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 9 (2):69–79.
- Aktürk, D. & Savran, F. (2009). *Gökçeada’da Organik ve Konvansiyonel Zeytin Üretiminin Karşılaştırmalı Analizi*. 1. GAP Organik Tarım Kongresi, 17-20 Kasım 2009, Şanlıurfa, Bildiriler Kitabı:494-502.
- Altındışli, A., (2007). *Organik Tarımın Tarihi ve Gelişimi*, <http://www.tarimmerkezi.com> (Erişim Tarihi: 20 Mart 2011).
- Arslan, K.F. (2009). *Dünyadaki Organik Ziraat Sektörü İle Avrupa Birliği Ve Türkiye Uygulamalarının Karşılaştırılmalı Araştırması*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Avrupa Birliği Enstitüsü, İstanbul.
- Atabey S (2015). *Organik Tarım ve Eko-Turizm Uygulamalarına Geçiş Sürecinde Çandar Köyü Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Çevre Bilimleri Anabilim Dalı, Muğla.
- Atasay, A., (2006). *Bitkisel Üretimde Organik Tarım*. Egridir Bahçe Kùltürleri Araştırma Enstitüsü Dergisi, Yayın No 1: 1-3, Isparta.
- Ataseven, Y. & Güneş, E. (2008). Türkiye’de İşlenmiş Organik Tarım Ürünleri Üretimi ve Ticaretindeki Gelişmeler. *Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*.

- Atsan T., Işık H B., Yavuz F. & Yurttaş Z., (2009). *Factors affecting agricultural extension services in Northeastern Anatolia Region*. African Journal of Agricultural Research 4(4): 305-310.
- Ayla, D. (2011). *Türkiye’de Organik Tarım*. Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Bölümü, Trabzon.
- Baş, T. (2008). *Anket. Araştırma Yöntemleri Dizisi: 2*. (5. Baskı). Seçkin Yayıncılık, Ankara, s. 255.
- Başak, H., Özcan, S. & Yılmaz, V. (2015). Manisa İli Demirci İlçesinde Organik Tarım Hakkında Üreticilerin Bilgi Düzeylerinin ve Beklentilerinin Belirlenmesi. *Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi* 2(4): 324–331, 2015
- Baysel, B. (2013). *Türkiye’de organik tarım üretiminin önemi ve tarımsal ürün ihracatı içerisindeki payı*. Yüksek Lisans Tezi İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Caleca, V. & Rizzo, R. (2007). *Tests on the effectiveness of kaolin and copper hydroxide in the control of Bactrocera oleae (Gmelin)*. Organic eprints [http://orgprints.org/7968/]
- Çınaroğlu, M. S. (2018). *Organik Tarımın Ekonomik Analizi: Kilis Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Kilis Yedi Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Kilis.
- Çukur, T. (2015). Conventional Dairy Farmers Converting to Organic Dairy Production in Turkey. *Pol J Environ Stud*, 24(4): 1543–1551.
- Demiryürek, K. (2004). Dünya ve Türkiye’de Organik Tarım, *Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, sayı 8 (3/4), sayfa 63-71, 2004, Şanlıurfa.
- Demiryürek, K. (2011). Organik Tarım Kavramı ve Organik Tarımın Dünya Ve Türkiye’deki Durumu. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 2011, 28(1), 27-36.
- Doran, İ., Aydın, R., Çakır, İ., Güler, S., Sofuoğlu, Ş. & Pişirgen, T. (1991). İçel Yöresi Zeytinliklerinin Beslenme Durumunun Tespiti Projesi, Alata Bahçe Kùltürleri Araştırma Enstitüsü, Erdemli.
- Er, C. & Yıldız, M., (1996). Organik Tarım ve Uygulamaları. *Tarım Ve Köyişleri Bakanlığı Dergisi*, Sayı 109, Ankara.
- Erem Kaya, T. & Atsan, T. (2013). Kırsal Kadının Organik Tarımı Benimsemesini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma (TRA1 Bölgesi Örneği). *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 44 (1): 43-49, 2013 Atatürk Univ., J. of the Agricultural Faculty, 44 (1): 43-49, 2013 ISSN : 1300-9036
- Fairweather, J. (1999). Understanding how farmers choose between organic and conventinal production: Results from New Zeland and policy implications, *Agriculture and Human Values*, Number 16, page 51-63, Kluwer Academic Publishers, 1999, Netherlands.
- FAO. Food and Agriculture Organization. 2019. <http://www.fao.org/faostat/en/#data/QC>
- Fidan, F. (2017). *Bartın İlinde Organik Tarımın Ekonomik Boyutu*. Yüksek Lisans Tezi. Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı
- Gonzales, A.A. & Nigh, R. (2005). Smallholder participation and certification of organic farm products in Mexico, *Journal of Rural Studies*, No:21, page:449-460, www.eisevier.com/locate/jrurstud, 2005.
- Gözener, B. & Sayılı M. (2013). Tüketicilerin Açık Süt ve Süt Ürünleri Tüketim Tercihlerinin İncelenmesi: Tokat-Turhal İlçesi Örneği. *Sosyal Bilimler Arastırmaları Dergisi*. I, (2013): 160-175
- GTHB. (2013). *Türkiye Organik Tarım Ulusal Eylem Planı (2013-2016)* Mülga Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Ankara.

- Gücüyen, A. (2007). *Manisa İli ve Çevresinde Bağcılıkta Mekanizasyon Durumu, Sorunları ve İyi Tarım Uygulamalarına Yönelik Çözüm Önerileri*. Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Makinaları Anabilim Dalı, İzmir.
- Gür, E., Aslan, R., Son, L., Pala, H. & Nas, S. (2011) Mut Yöresinde Organik Zeytin Yetiştiriciliği. [Organic Olive Cultivation Region Of Mut.] In: Alay Vural, A. (Editör) *Organik Tarım Araştırma Sonuçları*. T.C. Tarım Ve Köyışleri Bakanlığı, Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Ankara/Turkey, Pp. 95-101.
- Haniotakis, G., Kozyrakis, M., Fitsakis, T. & Antonidaki, A. (1991). An effective mass trapping method for the control of *Dacus oleae* (Diptera; Tephritidae). J. Econ. Entomol., 84(2): 564-569.
- Hassan, D., Monier-Dilhan, S., Nichèle, V. & Simioni, M. (2009). Organic Food Consumption Patterns in France. Pre-Conference Workshop, Diet and Obesity: Role of Prices and Policies August 16.
- Hekimoğlu, B. & Altindeğer, M. (2006). *Organik Tarım ve Bitki Koruma Açısından Organik Tarımda Kullanılacak Yöntemler*. Samsun Valiliği, Gıda Tarım Ve Hayvancılık İl Müdürlüğü Yayınları. 2006.
- IFOAM., 2019. Web sitesi: <https://www.ifoam.bio/en/organic-landmarks/definitionorganic-agriculture> (Erişim tarihi 17.04.2021)
- IFOAM., 2019. The World of Organic Agriculture Statistics & Emerging Trends 2017. FIBL & IFOAM Organic International.
- IFOAM. (2020). The World of Organic Agriculture Statistics and Emerging Trends 2020. FIBL-IFOAM. 337 p., Swiss.
- Ilgar, R. (2017). Çanakkale İlinde Tarımda Sürdürülebilirlik ve Organik Tarım. *Doğu Coğrafya Dergisi*: Ocak-2017, Yıl:22, Sayı: 37, Sayfa:159-178 Eastern Geographical Review; January-2017, Volume:22, Numbers: 37, Page:159-178.
- İnci, H., Karakaya E. & Şengül, Y.A. (2017). Organik Ürün Tüketimini Etkileyen Faktörler (Diyarbakır İli Örneği) *KSÜ Doğa Bilimleri Dergisi*. 20(2), 137-147, 2017
- Kaplan, C., Büyük, M. & Eren, S. (2004). GAP Bölgesi'nde Zeytin Ağaçlarında Zarar Yapan Zeytin güvesi [*Prays oleae* (Bern.)] (Lepidoptera: Hyponomeutidae)'nin Popülasyon Değişimi ve Bulaşma Oranı Üzerinde Çalışmalar. *Türkiye 1. Bitki Koruma Kongresi*, 8-10 Eylül, Samsun, s. 75.
- Kaplan, C., Büyük, M. & Eren, S. (2016). "Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Zeytin Ağaçlarında Zarar Yapan Zeytin Güvesi, *Prays Oleae* (Bern.) (Lepidoptera: Hyponomeutidae)'nin Yayılışı, Popülasyon Değişimi ve Bulaşma Oranı Üzerine Çalışmalar" *Siirt Üniversitesi Türkiye Tarımsal Araştırmalar Dergisi*. (2016) 3: 23-29 Issn: 2148-2306
- Karabaş, S. & Gürler, A. Z. 2011. Organik Tarım ve Konvansiyonel Tarım Yapan İşletmelerin Karşılaştırmalı Analizi *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 13 (21): 75-84, 2011
- Karabaş, S. (2011). *Organik Ürünlerin Pazarlamasında Üretici Tüketici Davranışları ve Bu Davranışları Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi (Samsun İli Örneği)*, Doktora Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Kartal, C. (2006). *Erzurum İlinde Organik Tarımın Yapılabilirliği Üzerine Bir Çalışma*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Erzurum.
- Kızılaslan, H. & Olgun A. (2012). Türkiye'de Organik Tarım ve Organik Tarıma Verilen Desteklemeler. *GOÜ, Ziraat Fakültesi Dergisi*, 2012, 29 (1), 1-12 1

- Köksal, Ö. (2009) *Organik Zeytin Yetiştiriciliğine Karar Verme Davranışı Üzerinde Etkili Olan Faktörlerin Analizi*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı 188s.
- Kurnaz, V. (2020). *Organik Bitkisel Üretim Tercihinde Etkili Olan Faktörler: Ankara İli Araştırması*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı 66sf.
- Marangoz, M. (2008). *Organik Ürünlerin Pazarlanması*. Bursa: Ekin Yayınevi, s.193.
- Merdan, K. & Kaya, V. 2013. Türkiye'de Organik Tarımın Ekonomik Analizi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 17 (3), 239-252.
- Midmore, P., Naspetti, S., Sherwood, A. M., Vairo, D., Wier, M. & Zanoli, R. 2005. Consumer Attitudess to Quality and Safety of Organic and Low Input Foods: A Review. *Quality Low Input Foods*, 63 s.
- Olhan, E. & Ataseven Y. (2006). Orta Anadolu Bölgesi Organik Tarım çalışmaları, Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu Derneği Yayınları, Yayın No: 2006/1, s.795 814, İstanbul 2006. s.1038.
- Özbağ, B. C. (2010). *Türkiye'de Organik Tarımın Ekonomik Analizi*. Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Bursa.
- Özercan, E. 2012. *İzmir İli Süs Bitkileri Yetiştiriciliğinde İyi Tarım Uygulamaları Potansiyelinin Değerlendirilmesi*. Doktora Tezi. Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bahçe Bitkileri Anabilim Dalı, İzmir.
- Özkaya, M.T., Tunalioglu, R., Eken, Ş., Ulaş, M., Tan, M., Danacı, A., İnan, N. & Tibet, U. (2010). Türkiye Zeytinciliğinin Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Türkiye Ziraat Mühendisliği VII. Teknik Kongresi* 11-15 Ocak 2010.
- Özsayın, D., Karaman, S. & Karahan, H. (2015). Organik Zeytin Yetiştiriciliğine Karar Vermede Etkili Olan Faktörler: Gökçeada Örneği *Gap VII. Tarım Kongresi* Sunulu Bildiri 28 Nisan-1 Mayıs 2015 Şanlıurfa Sf: 121-128.
- Özsayın, D., Tan, S. & Everest, B. (2018). Organik Zeytin Üreticilerinin Sosyo-Ekonomik Yapısı Ve Organik Tarım Konusundaki Bilgi Düzeyi Ve Yaklaşımları. *Türk Tarım - Gıda Bilim Ve Teknoloji Dergisi* Yıl: 2018 cilt: 6 sayı: Sayfa Aralığı: 1622 – 1629.
- Öztürk, F., Yalçın, M. & Varol, N. (2010). Ege Bölgesinde Konvansiyonel Ve Organik Zeytin Yetiştiriciliğinin Ekonomik Analizi. *Türkiye IV. Organik Tarım Sempozyumu*, 28 Haziran - 1 Temmuz 2010, Erzurum.
- Pala, Y., Nogay, A., Damgacı, E. & Altın, M. (2001). *Zeytin Bahçelerinde Entegre Mücadele Teknik Talimatı*. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Bitki Sağlığı Araştırmaları Daire Başkanlığı, Ankara, 84 s.
- Rehber, E. (2011). *Organik Tarım Ekonomisi*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Stobbelaar, D. J., Casimir, G., Borghuis, J., Marks, I., Meijer, L. & Zebede, S. 2007. A Adolescents' Attitudes Toward Organic Food: A Survey of 15 to 16 Year Old School Children. *Intentional Journal of Consumer Studies*, 31(4), 349-356.
- Taluğ, C., (1975). *Tarımda Teknolojik Yeniliklerin Yayılması ve Benimsenmesi Üzerine Bir Araştırma*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, 141 s. Ankara.
- Tan, S., Şimdi, U. & Everest, B. (2017). Organik Tarım Yapan Üreticilerin Mevcut Tarım Politikalarından Faydalanma Düzeyini Etkileyen Faktörlerin Analizi: İzmir İli Seferhisar İlçesi Örneği. *International Conference On Eurasian Economies 2017 Session 3C: Kalkınma* sf:385-391 <https://www.avekon.org/papers/1846.pdf>
- Taner, L. (2010). *Organik Ve Konvansiyonel Örtü Altı Sebze Yetiştiriciliğinde Üreticilerin Teknik Ve Ekonomik Sorunlarının Belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Tokat.

- Taştan, M. & Ertem, A., (1998). *Ekolojik Tarımın Ve Ürünlerinin Dünyü, Bugünü*. Eto Yayınları, İzmir.
- TOB 2019. Organik Tarım İstatistikleri, Tarım ve Orman Bakanlığı, (<http://www.tarim.gov.tr>) (10.02.2020)
- TOB. Tarım ve Orman Bakanlığı. 2019b. <https://www.tarim.gov.tr>. (Erişim tarihi, 19.08.2020)
- TOB. Tarım ve Orman Bakanlığı. 2019a. <https://www.tarimorman.gov.tr>. (Erişim tarihi: 20.04.2021)
- Topuz, H. (2011). *İzmir ve Manisa İlleri'nde Bazı zeytin çeşitlerinde Farklı Hasat Zamanlarının Zeytin Sineği [Bactrocera oleae (Gmelin) (Dip.: Tephritidae)] Zararına, Zeytin Yağı Verim ve Kalitesine Etkileri Üzerinde Araştırmalar*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Torul, E. (2011) Organik Tarımda Çiftçilerin Bilgi Kaynakları (Kocaeli İli Kartepe İlçesi Örneği) Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Doğa Bilimleri Dergisi. 14(4), 2011 53 KSU J. Nat. Sci., 14(4), 53-62.
- Tozan, M. & Ertem, A. (1998). *Ekolojik Tarımın ve Ürünlerin Dünyü ve Bugünü*. *Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği*, İzmir.
- TÜİK 2020 Türkiye İstatistik Kurumu Verileri. Erişim tarihi: 14.02.2021.
- Tüzel, Y. (2004). Kapılar Sistemde Salata-Marul Yetiştiriciliğinde Mikoriza Uygulaması. *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 2015, 52 (2):151-159 ISSN 1018 – 8851 İzmir.
- Ustaahmetoğlu, E. & Toklu, İ. T. (2015). Organik Gıda Satın Alma Niyetinde Tutum, Sağlık Bilinci ve Gıda Güvenliğinin Etkisi Üzerine Bir Araştırma. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11 (1), 197-211.
- Uzun, F. (2006). *Organik Tarım Üretim Ve İhracatı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.190., İstanbul, 2006.
- Varoğlu, S.T. & Turhan, Ş. (2016). Organik Ürünlerde Tüketici Eğilimlerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma Sakarya İli Örneği. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 33(3),189-196.
- Varol, N., Alper, N., Köseoğlu, O., Topuz, H., Özaltaş, M., Pekcan, T., Turan, S., Gümüşay, B., Erten, L., Öztürk, F., Irmak, Ş., Ataol Ölmez, H. & Akdoğan, G. (2011). Ege Bölgesinde Organik Zeytin Yetiştiriciliği. [Organic Olive Cultivation In The Aegean Region.] In: Alay Vural, Ayşen (Ed.) *Organik Tarım Araştırma Sonuçları*. T.C. Tarım Ve Köy İşleri Bakanlığı, Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Ankara/Turkey, Pp. 73-80
- Varol, N. (2021). Organik Zeytin ve Zeytin Fidanı Yetiştiriciliği. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü Atatürk Bahçe Kültürleri Merkez Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü. Enstitü Yayın No: 101
- Yanmaz, R. & Beşirli, G. (2009). Türkiye’de Organik Tarım Araştırmaları. I. *GAP Organik Tarım Kongresi*, 17-20 Kasım 2009, Şanlıurfa – Türkiye.
- Yaşarakıncı, N., Altındişli, Ö. & Kılıç, T. (2003). Organik Tarımda Kullanılacak Yöntemler. (<http://www.Tedgem.gov.tr>)
- Yayla, A., Kelten, M., Davarcı, T. & Salman, A. (1995). Antalya İli Zeytinliklerindeki Zararlılara Karşı Biyolojik Mücadele Olanaklarının Araştırılması. *Bitki Koruma Bülteni*, 35 (1-2): 63-91.
- Yıldız, G. 1997. *Türkiye ve Dünya’da Bitki Hastalıklarının Biyolojik Mücadelesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi/Fen Bilimleri Enstitüsü/Bitki Koruma Anabilim Dalı, Ankara.

- Yılmaz, Ö. & Yücel, G. E. (2017) Sürdürülebilir Kalkınma Sürecinde Türkiye'nin Tarımda Yaşadığı Dönüşüm. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* Y.2017, C.22, S.1, s.179-199.
- Youngberg, G. & Bultel, F. H., (1984). Public policy and socio-political factors affecting the future of sustainable farming systems, organic farming: current technology and its role in sustainable agriculture. Asa Special Publication Number 46, Madison.

ÖZGEÇMİŞ

1. KİŞİSEL BİLGİLER			
Adı Soyadı : Hanifi CAN			
Unvanı : Ziraat Mühendisi			
ORCID : 0000-0002-9814-4437			
Doğum tarihi :			
Doğum yeri :			
E mail :			
2. ÖĞRENİM BİLGİLERİ			
Derece	Alan	Üniversite	Yıl
Lisans	Ziraat Mühendisliği	Çukurova Üniversitesi	2011
Yüksek lisans			
3. YABANCI DİLLER			
1-) İngilizce			
4. MESLEKİ DENEYİM VE ÜYELİKLER			
1-) Tarım ve Orman Bakanlığı. Mayıs 2016-Halen			
5. YAYINLAR VE ÖDÜLLER			
1-)			
2-)			
3-)			

T.C.
KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
ETİK KURUL KARARLARI

Toplantı Tarihi: 08/07/2021

Toplantı Sayısı: 2021/20

Üniversitemiz Etik Kurulu 08.07.2021 tarihinde Prof. Dr. Muhammet Ruhat YAŞAR başkanlığında toplanarak aşağıdaki kararı almıştır.

Karar: 3

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Bahçe Bitkileri Ana Bilim Dalı'nda Doç. Dr. Meryem KUZUCU'nun danışmanlığını yaptığı 1917111002 nolu yüksek lisans öğrencisi Hanifi CAN'ın "Kilis İli Organik Zeytin Üreticilerinin Organik Tarım Hakkında Bilgi Düzeylerinin Değerlendirilmesi" başlıklı çalışmasının etik açıdan uygun olduğuna, konunun gereği için Rektörlük Makamına arzına;

Oy birliği ile karar verilmiştir.

(İmza) Prof. Dr. Muhammet Ruhat YAŞAR Başkan	
(İmza) Doç. Dr. İbrahim EFE Başkan Yardımcısı	(İmza) Prof. Dr. Nazım ŞEKEROĞLU Üye
(İmza) Prof. Dr. Halil ALDEMİR Üye	(İmza) Prof. Dr. M. Fatih KANTER Üye
(İmza) Prof. Dr. Memet KULE Üye	(İmza) Doç. Dr. Cengiz TAŞKIN Üye

Prof. Dr. Muhammet Ruhat YAŞAR
Başkan

T.C.
KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BAHÇE BİTKİLERİ ANA BİLİM DALI

“KİLİS İLİ ORGANİK ZEYTİN ÜRETİCİLERİNİN ORGANİK TARIM HAKKINDA BİLGİ DÜZEYİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ”

ARAŞTIRMA ANKET FORMU

Bu anket çalışması araştırma amaçlı olup üçüncü şahıslarla paylaşılmayacaktır. Değerlendirme sonuçları bilimsel amaçla kullanılacaktır.

ANKET BİLGİLERİ

Anket Yapılan İlçe	Anket Yapılan Köy/Mahalle	Anket No

1.ÜRETİCİLERE AİT BİLGİLER

1.1. Yaşı:

1.2. Cinsiyeti: ☐ Erkek ☐ Kadın

3. Eğitim Durumunuz

- ☐ Okuma-yazma bilmeyen
☐ Okur- Yazar
☐ İlkokul
☐ Ortaokul
☐ Lise
☐ Yüksekokul
☐ Üniversite

1.3. Medenî Hali :

☐ Evli ☐ Bekâr

1.4. Mesleğiniz:

- ☐ İşçi ☐ Memur ☐ Emekli
☐ Ev Hanımı ☐ Esnaf ☐ Çiftçi
☐ Serbest Meslek

1.5.Eşinizin Mesleği:

- ☐ İşçi ☐ Memur ☐ Emekli
☐ Ev Hanımı ☐ Esnaf ☐ Çiftçi
☐ Serbest Meslek

1.6.Gelir düzeyiniz nedir?

- ☐ Asgari ücret
☐ Asgari ücret üzeri

1.7.Ne kadar zeytinlik araziniz var?

- ☐ 0-50 da ☐ 50-100 da
☐ 100-200 da ☐ 200 da ve üzeri

2.ORGANİK TARIM HAKKINDA BİLGİLER

2.1.Organik Tarım denilince ne anlıyorsunuz?

- ☐ Güvenilir ve sağlıklı gıda üretimi
☐ Doğayı koruyan tarım
☐ İlaç ve gübre kullanılmayan tarım

2.2.Organik Tarıma karar vermenizde neler etkili oldu?

- ☐ Tarım ve Orman İl/İlçe Müdürlükleri tavsiyesi
☐ Ziraat odası tavsiyesi
☐ Akraba, arkadaş tavsiyesi
☐ Televizyondan basından gördüm
☐ Bir firmanın tavsiyesi

2.3.Organik Tarımı tercih etme sebebiniz

Organik Tarımı seçme sebebi	1	2	3	4	5
Yeni farklı bir tarım tekniği denemek					
Sadece destek almak					
Çevre koruma faktörleri					
Sağlık faktörleri					
Ekonomik faktörler					

(1 çok önemli 5 önemsiz)

2.4. Organik Tarım Tecrübesi

- ☐ 1-3 yıl ☐ 3-5 yıl ☐ 5-7 yıl

2.5.Organik Tarım hakkında kimlerden bilgi alıyorsunuz?

- ☐Üretici birlikleri
☐Tarım ve Orman Müdürlükleri
☐Tarım danışmanları
☐Televizyon, basın, reklamlar
☐Komşu, akraba, diğer üreticiler
☐Üniversite

3. ÜRETİCİLERİN ÖRGÜTLERE ÜYELİK DURUMU

3.1.Üye olduğunuz üretici birliği var mı?

- ☐Var ☐Yok

3.2.Üye olduğunuz üretici örgütleri hangileridir?

- ☐Ziraat odası ☐Tarım Kredi Kooperatifi

4.ÜRETİCİLERİN SERTİFİKALI FİDAN KULLANIMI

4.1.Organik üretim yaptığınız zeytinler için sertifikalı fidan kullandınız mı?

- ☐Evet ☐Hayır

Kullanıyorsanız;

Sertifikalı fidanları nereden temin ettiniz?

Kullanmıyorsanız;

Neden kullanmıyorsunuz?

5.ÜRETİCİLERİN TARIMSAL ALET EKİPMAN VARLIĞI

5.1.Tarım aleti ve ekipman varlığınız nedir?

Alet-Ekipman	Adet	Alet-Ekipman	Adet
Traktör		Römork	
Pulluk		Pülverizatör	
Çapa Makinesi		Diskaro	
Kazayağı			

6.ÜRETİCİLERİN GÜBRE KULLANIMI HAKKINDAKİ BİLGİLER

6.1.Toprak analizi yaptırıyor musunuz?

- ☐Evet ☐Hayır

6.2.Organik gübreleme ile ilgili bilgi kaynaklarınız?

- ☐Toprak analizi sonucu tavsiye alıyorum
☐Ziraat Mühendisinden tavsiye alıyorum
☐Kendi tecrübeme göre kullanıyorum
☐İlaç/Gübre bayisinden tavsiye alıyorum
☐Tarım ve Orman İl/İlçe Müdürlüklerinden tavsiye alıyorum

6.3.Kullandığınız gübre çeşitleri?

- ☐Hayvan gübresi(Kanatlı)
☐Hayvan gübresi(Küçükbaş)
☐Hayvan gübresi(Büyükbaş)
☐Organik ticari gübre

7.ÜRETİCİLERİN SU ANALİZİ YAPTIRMA DURUMU

7.1.Su analizi yaptırıyor musunuz?

- ☐Evet ☐Hayır

8. ZEYTİNLİKLERDE GÖRÜLEN HASTALIK VE ZARARLILAR İLE İLGİLİ BİLGİLER

8.1.Zeytin hastalıkları ne kadar önemlidir?

Hastalık	0	1	2	3	4	5
Zeytin Dal Kanseri						
Vertisilyum Solgunluğu						
Halkalı leke hastalığı						
Antraknoz						

(0 önemsiz 5 çok önemli)

8.2.Zeytin hastalıklarının verdiği zararın boyutu nedir?

Hastalık	0	1	2	3	4	5
Zeytin Dal Kanseri						
Vertisilyum Solgunluğu						
Halkalı leke hastalığı						
Antraknoz						

(0 zararsız 5 çok zararlı)

8.3.Zeytinliklerde görülen hastalıklar ile öncelikli mücadele yöntemleriniz nelerdir?

Hastalık	Kültür el	Biyolojik	Biyo-teknik	Fiziksel
Zeytin Dal Kanseri				
Vertisilyum Solgunluğu				
Halkalı leke hastalığı				
Antraknoz				

8.4. Zeytin zararlıları ne kadar önemlidir?

Zararlı	0	1	2	3	4	5
Zeytin sineği (Bactrocera o.)						
Zeytin güvesi (prays o.)						
Zeytin kabuklu biti (parlatoria o.)						
Zeytin kara koşnili (saissesia o.)						
Zeytin fidan tırtılı (palpita unionalis)						
Zeytin pamuklu koşnili (philippia o.)						
Zeytin pamuklu biti(euphyllura spp.)						
Zeytinde filizkiran (phloeotribus scarabaeoides)						
Zeytin kızıl kurdu (lasiopetra berlesiana)						
Zeytin çiçek sap sokanı (calocoris trivialis)						
Zeytin kırlangıç böceği (agalmatium flavescens)						
Zeytin kurdu (coenorrhinus cribripennis)						
Zeytin yara koşnili (pollinia pollini)						

(0 önemsiz 5 çok önemli)

8.5. Zeytin zararlılarının verdiği zarar boyutu nedir?

Zararlı	0	1	2	3	4	5
Zeytin sineği (Bactrocera o.)						
Zeytin güvesi (prays o.)						
Zeytin kabuklu biti (parlatoria o.)						
Zeytin kara koşnili (saissetia o.)						
Zeytin fidan tırtılı (palpita unionalis)						
Zeytin pamuklu koşnili (philippia o.)						
Zeytin pamuklu biti(euphyllura spp.)						
Zeytinde filizkırın (phloeotribus scarabaeoides)						
Zeytin kızıl kurdu (lasioptera berlesiana)						
Zeytin çiçek sap sokanı (calocoris trivialis)						
Zeytin kırlangıç böceği (agalmatium flavescens)						
Zeytin kurdu (coenorrhinus cribripennis)						
Zeytin yara koşnili (pollinia pollini)						

(0 zararsız 5 çok zararlı)

8.6.Zeytinliklerde görülen zararlılar ile öncelikli mücadele yöntemleriniz nelerdir?

Zararlı	Kült ürel	Biyolojik	Biyo- teknik	Fizik sel
Zeytin sineği (Bactrocera o.)				
Zeytin güvesi (prays o.)				
Zeytin kabuklu biti (parlatoria o.)				
Zeytin kara koşnili (saissetia o.)				
Zeytin fidan tırtılı (palpita unionalis)				
Zeytin pamuklu koşnili (philippia o.)				
Zeytin pamuklu biti(euphyllura spp.)				
Zeytinde filizkırın (phloeotribus scarabaeoides)				
Zeytin kızıl kurdu (lasioptera berlesiana)				
Zeytin çiçek sap sokanı (calocoris trivialis)				
Zeytin kırlangıç böceği (agalmatium flavescens)				
Zeytin kurdu (coenorrhinus cribripennis)				
Zeytin yara koşnili (pollinia pollini)				

9. ÜRETİCİLERİN İLAÇLAMA UYGULAMASI HAKKINDAKİ BİLGİLER

Organik ilaç kullanıyor musunuz?

☐Evet ☐Hayır

9.1. Organik ilaç için kimlerden tavsiye alıyorsunuz?

- ☐Ziraat Mühendisi
☐Etiket talimatı
☐Tarım ve Orman İl/İlçe Müdürlükleri
☐Kendi tecrübeme göre
☐Ziraat odası tavsiyesine göre

9.2. Organik tarımda kullandığınız bitki koruma ürünleri ruhsatlı mı?

☐Evet ☐Hayır

9.3. Bitki koruma ürünleri uygulama belgeniz var mı?

☐Evet ☐Hayır

9.4. İlaçlama yaparken koruyucu kıyafet kullanıyor musunuz?

☐Evet ☐Hayır

9.5. İlaçların ambalajlarını ne yapıyorsunuz?

- ☐Çöpe atıyorum
☐Ağzı kilitli metal varillerde toplayıp yakarak imha ediyorum

9.6. İlaçlama kayıtları tutuyor musunuz?

☐Evet ☐Hayır

Evet ise ne kadar süredir?

☐1-3 yıl ☐4-6yıl ☐7 yıl ve daha fazla

Hayır ise neden?

- ☐Uğraşmak istemiyorum
☐Danışman tutuyor

9.7.Son ilaçlama ile hasat tarihi arasındaki süreyi nasıl belirliyorsunuz?

- ☐Etikette yazan hasat öncesi bekleme süresine göre
☐Ürünün pazara sunulacağı zamana göre

10.ÜRETİCİLERİN ZEYTİN PAZARLAMASI HAKKINDAKİ BİLGİLER

Üretilen Zeytinleri nasıl parazlıyorsunuz?

11.ÜRETİCİLERİN DEVLET DESTEKLERİ VE TARIMSAL KREDİ KULLANIMI HAKKINDAKİ BİLGİLER

	Evet	Hayır
Tarımsal kredi kullanıyor musunuz?		
Tarımsal kredi faydalı mı?		
Alan bazlı destek alıyor musunuz?		
Alan bazlı destek yeterli mi?		

12. ÜRETİCİLERİN ORGANİK TARIM TERCİHİNDE YAŞANAN DEĞİŞİKLİKLER

O.T. tercihinde	Arttı	Azaldı	Değişmedi
Pazarlama			
Verim			
Gelir			
Yeni yatırım			
Emek/işgücü			
Sosyal yaşam alanları			
Masraflar			

13. ÜRETİCİLERİN ORGANİK TARIM TERCİHİNDE KARŞILAŞTIĞI PROBLEMLER

Organik Tarımı tercih ederken ne gibi problemlerle karşılaştınız?

Problem	Evet	Hayır
Devletin yetersiz mali desteği		
Pazarlama problemi		
Ürün fiyatının düşüklüğü		
Girdi fiyatlarının pahalılığı		
Örgüt eksikliği		
Düşük verim		
Bitki koruma problemi		
Yetersiz eğitim faaliyetleri		
Yetiştiricilik hakkında bilgi eksikliği		
Gübreleme problemi		

14. ORGANİK TARIM TERCİHİNDE KARŞILAŞILAN PROBLEMLER İÇİN ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Çözüm önerisi	Evet	Hayır
Organik ürünlerin pazarlamasında fiyatlar arttırılmalı		
Girdi fiyatları düşmeli		
Örgütlenme artmalı		
Destekler artmalı		
Eğitimler artmalı		
Bilgi desteği artmalı		
Organik tarımdan vazgeçilmeli		
Problemle karşılaşmadım		

15. ÜRETİCİLERİN ORGANİK TARIM HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERİ

Görüşler	Evet	Hayır
Organik ürün sağlıklı mı?		
Organik tarımdan memnun musunuz?		
Organik Tarımı tavsiye eder misiniz?		
Organik Tarımdan vazgeçmeyi düşünüyor musunuz?		

16. ÜRETİCİLERİN ORGANİK TARIM İLE İLGİLİ BEKLENTİLERİ

Organik Tarım ile ilgili beklentiniz nedir?

- ☐ Organik tarımın geleceği destekler arttırılırsa var
- ☐ Organik tarımın önemi ileride daha iyi anlaşılacak
- ☐ Organik tarım zorunlu hale getirilmeli
- ☐ Organik tarımın pazarlama sorunu çözülmeli
- ☐ Organik tarımın geleceği yok
- ☐ Organik tarım ile ilgili daha çok bilgilendirme yapılmalı

17. ÜRETİCİLERİN ZEYTİN YAĞI ELDE ETME ŞEKİLLERİ HAKKINDA BİLGİLER

Zeytin yağını ne şekilde elde ediyorsunuz?

- ☐ Sadece Organik ürün sıkıştırmalarda
- ☐ Herhangi bir zeytinyağı fabrikasında
- ☐ Mahserede (Geleneksel yöntemle)